

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΤΟΥ

ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΑΜ.150 ΈΤΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ 2009

ΜΕ ΤΙΤΛΟ

ΟΙ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ ΚΑΙ Η ΒΡΑΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΛΕΤΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΛΟΒΕΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΡΕΘΥΜΝΟ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2011

ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

1. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ _____

2. ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ _____

3. ΑΡΑΝΙΤΟΥ ΒΑΛΙΑ _____

Ημερομηνία Αξιολόγησης:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Περίληψη.....	4
2. Εισαγωγή.....	5
3. Ιστορική αναδρομή των διευρύνσεων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990.....	8
3.1 Διεύρυνση του 1973.....	10
3.2 Διεύρυνση του 1981-1986.....	15
3.3 Διεύρυνση του 1995.....	20
4. Διεύρυνση 2004 (ΧΚΑΕ).....	23
4.1 Οι διαδικασίες διεύρυνσης για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.....	23
4.2 Η πορεία προς τη διεύρυνση των χωρών της ΚΑΕ.....	24
4.2.1 Τα κριτήρια της Κοπενχάγης.....	25
4.3 Η τελική ένταξη των χωρών ΚΑΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	28
5. Λόγοι που οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στην τελευταία διεύρυνση με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.....	29
5.1 Πολιτικοί λόγοι.....	30
5.2 Οικονομικοί λόγοι.....	32
5.3 Κοινωνιολογικοί λόγοι.....	34
6. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων.....	36
6.1 Θεσμικά ζητήματα.....	36
6.2 Επιπτώσεις στην οικονομία.....	38
6.2.1 Πολιτικές συνοχής.....	38
6.2.2 Κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ).....	41
6.3 Προκλήσεις για τα νέα κράτη και τις εσωτερικές τους οικονομίες.....	42
6.4 Οι επιπτώσεις στις εξωτερικές σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	44

7. Η διεύρυνση προς Ανατολάς και το ζήτημα της εμβάθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	47
8. Η βραχεία ιστορία της Σλοβενίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση	51
8.1 Εισαγωγικά.....	51
8.2 Η πορεία της Σλοβενίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	52
8.3 Η πορεία της Σλοβενίας μετά το 2004.....	54
9. Η βραχεία ιστορία της πορείας της Λετονίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	55
9.1 Γνωμάτευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Λετονία.....	57
10. Η νέα στρατηγική για τη διεύρυνση και η ικανότητα της Ένωσης να δεχθεί νέα κράτη μέλη.....	59
11. Οι νέες υποψήφιες χώρες.....	62
11.1 Υποψήφιες χώρες (Κροατία, Τουρκία, Πρώην Γιουγκοσλαβική δημοκρατία της Μακεδονία).....	62
11.2 Εν δυνάμει υποψήφιες χώρες (Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο , Σερβία Μαυροβούνιο, Βοσνία Ερζεγοβίνη).....	66
12. Συμπεράσματα.....	70
13. Ημερομηνίες κλειδιά στην ιστορία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.....	72
14. Βιβλιογραφία.....	80

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η γηραιά ήπειρος, αποτέλεσε, το γεωγραφικό χώρο όπου η συνύπαρξη του πολιτικού στοχασμού της ιστορίας, του πολιτισμού και της οικονομικής ανάπτυξης έθεσαν τις βάσεις για την ιδέα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα αποτελέσματα αυτής της ιδέας ήταν η δημιουργία της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποίας αποτελεί ένα μοναδικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό εγχείρημα που βασίζεται στην εθελοντική συνεργασία κρατών με δημοκρατικό πολίτευμα.

Σήμερα, ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία προώθησης της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η διεύρυνση. Η διεύρυνση έχει χαρακτηριστεί ως μια από τις κεντρικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της ειρήνης, της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας και της κοινωνικής ευημερίας. Έχοντας πλέον στο ενεργητικό της έξι διευρύνσεις και αριθμώντας 27 κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται σε μια σημαντική καμπή όσον αφορά στην περαιτέρω εξέλιξη της.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η παρουσίαση των βασικών διαστάσεων της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή όλων των διευρύνσεων μέχρι σήμερα, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζεται η εξέλιξη της διαδικασίας διεύρυνσης με της ΧΚΑΕ. Ακολουθεί μια εκτενή αναφορά στα αίτια της διεύρυνσης και στα ωφέλη που αποκομίζουν τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά, όσο και τα νέα κράτη μέλη ειδικότερα. Στη συνέχεια γίνεται λόγος για τις κυριότερες θεσμικές, οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις που προκύπτουν από τη διεύρυνση, ενώ αναπτύσσεται και η προβληματική της εμβάθυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακολούθως γίνεται μια εκτενή αναφορά στην πορεία των χωρών της Σλοβενίας και της Λετονίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος η εργασία κλείνει με την αναφορά των χωρών που είναι εν δυνάμει υποψήφιες προς ένταξη και με τη διατύπωση ορισμένων συμπερασμάτων και προτάσεων, προκειμένου η διαδικασία της διεύρυνσης να συνεχιστεί και στο μέλλον χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η ως τώρα επιτυχείς πορεία του Ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Διεύρυνση αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα πολιτικά μέσα που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση της ειρήνης, της ευημερίας, της σταθερότητας, και της ανάπτυξης της Ευρώπης. Πριν πάρει τη μορφή του συγκεκριμένου πολιτικού σχεδιασμού, η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης δεν ήταν παρά ένα όνειρο για φιλοσόφους και οραματιστές. Ωστόσο μια νέα ελπίδα γεννήθηκε από τα συντρίμια του β' παγκοσμίου πολέμου. Όσοι είχαν προβάλλει αντίσταση στον ολοκληρωτισμό κατά τη διάρκεια του πολέμου ήταν αποφασισμένοι να βάλουν ένα τέλος στο μίσος και στην αντιπαλότητα που επικρατούσε στην Ευρώπη και να δημιουργήσουν της κατάλληλες συνθήκες για μια σταθερή ειρήνη¹. Από το 1945 έως το 1950 γίνεται μια προσπάθεια για να αλλάξει σελίδα η Ευρώπη. Ο Ρομπέρ Σουμάν, Κόνραντ Αντενάουερ, Αλσίντε ντε Γκασπερι και Ουίνστον Τσώρτσιλ ήταν αυτοί οι οποίοι βοήθησαν να δημιουργηθούν στην Ευρώπη νέες δομές που θα βασίζονταν στα κοινά συμφέροντα των λαών, και θα είχαν ως θεμέλια, συνθήκες που ενγκειόνται το σεβασμό του δικαίου και την ισότητα ανάμεσα σε όλες τις χώρες.

Πριν όμως από της ίδρυση του Ευρωπαϊκού μορφώματος στις αρχές της δεκαετίας του 50 με την υπογραφή της συνθήκης της ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή κοινότητα άνθρακα και χάλιβα), Ευρωπαϊκή ειρήνη και συνεργασία περνά από την οικονομική ανασυγκρότηση του 1947. Τότε ο George Marshal πρόσφερε οικονομική βοήθεια στα Ευρωπαϊκά κράτη για την ανοικοδόμηση τους. Ο οργανισμός Ευρωπαϊκής και οικονομικής συνεργασίας (ΟΕΟΣ) ιδρύεται το 1948 με σκοπό την διαχείριση του οικονομικού συντονισμού των χρημάτων του πακέτου Marshal για την Ευρωπαϊκή ανασύνταξη². Αυτή ήταν η πρώτη συνεργασία των Ευρωπαϊκών κρατων μετά το τέλος του β' παγκοσμίου πολέμου. Επόμενος σταθμός στην Ευρωπαϊκή συνεργασία είναι το 1949 όταν η Γαλλία η Μεγάλη Βρετανία και οι χώρες της Μπενελούξ δημιουργούν το συμβούλιο της Ευρώπης και ξεκινούν τη μεταξύ τους συνεργασία. Η συνέχεια της ιστορικής διαδρομής της Ευρωπαϊκής Ενωποίησης είναι το 1950 με την ίδρυση της ΕΚΑΧ. Οι πρωταγωνιστές για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής κοινότητας άνθρακα χάλιβα ήταν ο Υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας Robert Schuman και ο

¹ Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση*, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Πατάκη

² Rbert Giplin ,παγκόσμια πολιτική οικονομία-Η διεθνής οικονομική τάξη 2004

Γάλλος πολιτικός Jean Monnet. Έτσι το Μάρτιο του 1950 η διακήρυξη Schuman προτείνει την ίδρυση της ΕΚΑΧ η οποία έγινε πραγματικότητα με την συνθήκη του Παρισιού στις 18 Απριλίου 1951³. Το γεγονός αυτό δημιούργησε μια κοινή αγορά άνθρακα και χάλυβα μεταξύ των έξι ιδρυτικών κρατών (Βέλγιο, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες). Στόχος, μετά το τέλος του β΄ Παγκοσμίου πολέμου, ήταν διασφάλιση της ειρήνης ανάμεσα σε νικητές και ηττημένους και η συμφιλίωση των χωρών επί ίσους όρους με την συνεργασία τους μέσα σε ένα κοινό θεσμικό πλαίσιο. Η κύρια αρχή της συνθήκης αυτής ήταν ο ελεύθερος ανταγωνισμός. Η συνθήκη τέθηκε σε εφαρμογή στις 24 Ιουλίου του 1952 και είχε περιορισμένη διάρκεια 50 ετών⁴.

Η Ευρώπη όπως πολύ εύστοχα επισήμανε ο Robert Schuman «δεν θα δημιουργηθεί δια μας ούτε σε ένα εννοιαίο οικοδόμημα: θα διαμορφωθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύματα που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγυη» μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κρατών. Η συνθήκη του Μάαστριχ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και η μετέπειτα επικύρωση της από τα μέλη της Ευρωπαϊκής κοινότητας συνιστά ένα νέο στάδιο στη διαδικασία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση που άρχισε με τη διακήρυξη του σχεδίου Schuman στις 9 Μαΐου 1950 και την δημιουργία των τριών κοινοτήτων: της Ευρωπαϊκής κοινότητας άνθρακα και χάλυβα (ΕΚΑΧ) στις 18 Απριλίου του 1951, της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας (ΕΟΚ) στις 25 Μαρτίου 1957 και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) επίσης στις 25 Μαρτίου 1957⁵. Στην εξηντάχρονη πορεία της Ευρωπαϊκής ένωσης, γεγονότα που αλλάζουν ριζικά την φυσιογνωμία της ένωσης είναι η μέχρι σήμερα πέντε διευρύνσεις:

- το 1973 έγιναν μέλη της ΕΟΚ η Δανία, Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο
- το 1981 έγινε μέλος η Ελλάδα
- το 1986 έγιναν μέλη η Ισπανία και η Πορτογαλία
- το 1995 έγιναν μέλη τη Ε.Ε η Αυστρία, Φιλανδία και η Σουηδία

³ www.europa.eu

⁴ Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση*, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Πατάκη

⁵ Χριστοδουλίδης, Θ., «Η ιστορική διαδρομή της ευρωπαϊκής ενοποίησης», στο Κ. Στεφάνου, Αρ. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης, (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τομος α΄*, Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρη, 2001

- το 2004 η Ε.Ε προχώρησε σε μια ιστορική διεύρυνση με δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου: Δημοκρατία της Τσεχίας, Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία. Το 2007 ολοκληρώθηκε και τυπικά η Πέμπτη διεύρυνση της Ε.Ε με την προσχώρηση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας.⁶

Επιπλέον η Ε.Ε έχει επισήμως ξεκινήσει διαπραγματεύσεις προσχώρησης με την Κροατία και την Τουρκία. Παράλληλα, έχει αποδοσει καθεστώς υποψήφιας χώρας στην πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Επιπροσθέτως η Ε.Ε εξετάζει το ενδεχόμενο περαιτέρω μελλοντικής διεύρυνσης στα λοιπά κράτη των Δυτικών Βαλκανίων (Βοσνία, Σερβία, Μαυροβούνιο και Αλβανία), σύμφωνα με την αντζέντα της Θεσσαλονίκης, που υιοθετήθηκε επι ελληνικής προεδρίας το 2003.

Η διεύρυνση αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικά εργαλεία πολιτικής Ε.Ε. Συγκεκριμένα, πρόκειται για μια διαδικασία που συμβάλει στην πολύπλευρη προσαρμογή των χωρών, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη τους σε ένα ευρωπαϊκό πρότυπο. Δημιουργείται έτσι ένας, συνεχώς διευρυνόμενος, χώρος ειρήνης, σταθερότητας, ευημερίας, δημοκρατίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κράτος δικαίου.

Η Ε.Ε, όπου έχει διαμορφωθεί μετά τις διαδοχικές διευρύνσεις, δεν έχει καμία σχέση με την δυναμική και τα αποτελέσματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα. Η δημιουργία της Ε.Ο.Κ. το 1957 θέτει επίσης και το θέμα της διεύρυνσης ως μια διαδικασίας ταυτόσημης και παράλληλης με την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού θεσμού. Ειδικότερα, το άρθρο 237 της συνθήκης της Ρώμης αναφέρει ότι: « Κάθε ευρωπαϊκό κράτος μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Κοινότητας. Απευθύνει την αίτηση του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει ομόφωνα, αφού ζητήσει την γνώμη της Επιτροπής και μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο λαμβάνει απόφαση με απόλυτη πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται».

Καταλήγουμε λοιπόν, στο αρχικό συμπέρασμα ότι οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ε.Ε έπαιξαν και συνεχίζουν να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αφού αποτελούν τις κορυφαίες πολιτικές πράξεις που

⁶ Neil Nugent: Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ε.Ε, εκδόσεις Σαββάλας

διαμορφώνουν και μεταβάλλουν το βασικό συστατικό της Ένωσης, που είναι τα κράτη μέλη και οι λαοί που την αποτελούν. Μετά την υπογραφή της συνθήκης του ΜΜάαστριχ ιδρύεται πλέον μια διαρκώς στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης, στην οποία οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται όσο το δυνατό πιο κοντά στους πολίτες ⁷ σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας.

Οι αρχές της ελευθερίας της δημοκρατίας του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θεμελιωδών ελευθεριών καθώς και του κράτους δικαίου αποτελούν τα θεμέλια της ίδιας της ένωσης. Η αλληλεγγύη μεταξύ των λαών της Ένωσης και ο σεβασμός της ιστορίας, του πολιτισμού και των παραδόσεων της αποτελούν βασικούς όρους για την εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην αυγή του 21^{ου} αιώνα.

3. Ιστορική αναδρομή των διευρύνσεων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990

Στις 9 Μαΐου 1950, ημερομηνία «σταθμός» για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ο υπουργός Εξωτερικών και πρώην Πρωθυπουργός της Γαλλίας Robert Schuman διακήρυξε ένα σχέδιο μοναδικό στην ιστορική διαδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εμπνευστής αυτού ήταν ο Jean Monnet, ο οποίος αν και μη εκλεγμένος πολιτικός ηγέτης, ήταν ο άνθρωπος που άφησε το εντονότερο αποτύπωμα στην ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αποκαλούμενος δικαίως ο «πατέρας της Ευρώπης». Η διακήρυξη ήταν σαφής ως προς την οδό που έπρεπε να ακολουθήσει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: «Η Ευρώπη δεν θα γίνει με μία κίνηση ούτε με ένα ενιαίο σχέδιο. Θα οικοδομηθεί με συγκεκριμένες πραγματώσεις, που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.»⁸ Η γαλλική ιδέα υιοθετήθηκε αμέσως από τον γερμανό Καγκελάριο Konrad Adenauer και από τους Πρωθυπουργούς της Ιταλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας και του Λουξεμβούργου. Μόλις ένα χρόνο μετά τη διακήρυξη Schuman οι έξι ηγέτες της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Benelux, υπέγραψαν τη Συνθήκη των Παρισίων για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) στις 18 Απριλίου 1951, ενώ η επιτυχία του μοντέλου της δασμολογικής ένωσης δύο εκ των

⁷ Άρθρο Α Συνθήκης για την Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ).

⁸ «Η ιστορική διαδρομή της ευρωπαϊκής ενοποίησης», στο Κ. Στεφάνου, Αρ. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης, επ., *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τομος α'*, Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρη, 2001,

σημαντικότερων τομέων κάθε βιομηχανοποιημένης κοινωνίας, του άνθρακα και του χάλυβα, οδήγησε στην υπογραφή στις 25 Μαρτίου 1957 της Συνθήκης της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ ή Ευρατόμ) μεταξύ των έξι ιδρυτικών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.⁹

Η πολιτική επιλογή των ιδρυτικών πατέρων των τριών ευρωπαϊκών συνθηκών να απορρίψουν την παραδοσιακή ρεαλιστική θεώρηση της ισορροπίας δυνάμεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο, παραχωρώντας τη θέση της σε ένα σύστημα «μερισμένης εθνικής κυριαρχίας» (shared sovereignty), αποτέλεσε την αρχή μιας διαδικασίας πολυεθνικής ολοκλήρωσης των λαών της Δυτικής Ευρώπης με τη συμμετοχή τους σε υπερεθνικούς θεσμούς. Ο πρώτος τομέας εθνικής κυριαρχίας που εκχωρήθηκε ήταν η βιομηχανία άνθρακα και χάλυβα, οι στόχοι των πολιτικών της οποίας ήταν εξαιρετικά φιλόδοξοι και συνεπάγονταν όχι μόνο τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, αλλά και την τοποθέτηση των θεμελίων για μια κοινή αγορά για ορισμένες από τις βασικές πρώτες ύλες κάθε βιομηχανοποιημένης κοινωνίας.¹⁰ Η ίδρυση της ΕΚΑΧ με την εγκαθίδρυση μιας Ανώτατης Αρχής, ενός Συμβουλίου Υπουργών, μιας Συνέλευσης και ενός Δικαστηρίου, σήμανε την απαρχή της ευρωπαϊκής ενοποιητικής πορείας που διαρκεί ακόμα και σήμερα. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα αποτέλεσε όμως τον κύριο πόλο γύρω από τον οποίο οργανώθηκε το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Ο στόχος της δημιουργίας της κοινής αγοράς όλων των προϊόντων που έθετε η ιδρυτική συνθήκη της ΕΟΚ περιελάμβανε την ίδρυση μιας τελωνιακής ένωσης και την υιοθέτηση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου για τα προϊόντα τρίτων χωρών. Μέσα από αυτή τη διαδικασία ενοποίησης των αγορών, οι θεμελιωτές της ευρωπαϊκής ιδέας μοιράστηκαν από κοινού το όραμα μιας διαρκώς εξελισσόμενης πορείας, η οποία θα εδραίωνε την αλληλεγγύη μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών και αυτή με τη σειρά της θα δημιουργούσε την ανάγκη για την προσέγγιση περισσότερων κρατών και την εγκατάσταση επιπλέον υπερεθνικών θεσμών.¹¹

⁹ Neil Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σαββάλας, 2003, σελ. 60 επ.

¹⁰ *Ibid.*, σελ. 77 επ.

¹¹ Βλ. σχετική ανάλυση για τη θεωρία του νεολειτουργισμού στο Neil Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σαββάλας, 2003, σσ. 633-636.

3.1 Η Διεύρυνση του 1973

Ένας σημαντικός σταθμός στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν η πρώτη διεύρυνση της ΕΟΚ με την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας την 1^η Ιανουαρίου 1973. Η ένταξη αυτών των χωρών, πρώην μελών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) έθεσε τις βάσεις της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και αύξησε τα μέλη της ΕΟΚ σε εννέα.¹²

Η στάση όμως των χωρών αυτών πριν από την ένταξη τους το 1973 απέναντι στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν καχύποπτη και μεροληπτική συγκεκριμένα πολλές Βρετανικές διαδοχικές κυβερνήσεις δεν ήταν έτοιμες για την απώλεια της κυριαρχίας τους που θα είχε ως αποτέλεσμα η ολοκλήρωση. Αυτό συνέβαινε διότι η Μεγάλη Βρετανία είχε μια μακρά κοινοβουλευτική παράδοση, δεν είχε δεχθεί εισβολή ούτε είχε τεθεί υπό τον έλεγχο των ξένων δυνάμεων στη σύγχρονη εποχή κάτι το οποίο έκανε ιδιαίτερα περιφανούς τους Βρετανούς. Ακόμα η γενικότερη εντύπωση που επικρατούσε ήταν ότι η μεταβίβαση της κυριαρχίας ούτε επιθυμητή ούτε αναγκαία ήταν καθώς η Μεγάλη Βρετανία παρέμενε παγκόσμια δύναμη πρώτου μεγέθους. Επιπλέον οι Βρετανοί δεν έτρεφαν μεγάλη εκτίμηση για τις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα η ιδέα της εξάρτησης από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών να προκαλεί δυσαρέσκεια. Ένας ιδιαίτερα ανασταλτικός παράγοντας για την Μεγάλη Βρετανία ήταν οι περιορισμοί στις εθνικές εξουσίες λήψης αποφάσεων που συνεπαγόταν η ΕΚΑΧ, και αυτό γιατί οι δυνατότητες της χώρας στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα υπερέβαιναν κατά πολύ τις δυνατότητες οποιουδήποτε από τα έξι ιδρυτικά κράτη. Μόνο η ΕΟΚ φαινόταν να έχει πολλά προσφέρει αλλά ένα από τα προβλήματα που τη συνόδευαν ήταν ο υπερεθνικός χαρακτήρας του τρόπου λειτουργίας της. Η Μεγάλη Βρετανία κατέβαλε προσπάθειες να πειστούν τα έξι ιδρυτικά κράτη να περιορίσουν τις απαιτήσεις τους και να στρέψουν την προσοχή τους στην οικοδόμηση μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών στη Δυτική Ευρώπη, αλλά χωρίς επιτυχία. Ως εκ τούτου, και με στόχο να αυξήσει τη διαπραγματευτική δύναμή

¹²Στεφάνου, Κ., *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002

της έναντι των έξι, η Μεγάλη Βρετανία στράφηκε προς άλλα κράτη που δεν είχαν υπογράψει τη Συνθήκη της Ρώμης. Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή της Σύμβασης ης Στοκχόλμης τον Ιανουάριο του 1960, με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)¹³. Ιδρυτικά μέλη της ΕΖΕΣ ήταν η Αυστρία, η Δανία, η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Πορτογαλία και η Σουηδία.

Λίγο μετά την έναρξη λειτουργίας ης ΕΟΚ το 1958, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου άρχισε να μεταβάλλει τη στάση της και να επιζητά την ένταξη της χώρας στην Κοινότητα. Στην πραγματικότητα, η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας θα μπορούσε να είχε γίνει πολύ νωρίτερα, εάν ο πρόεδρος Ντε Γκολ δεν είχε αντιταχθεί στην υποψηφιότητα του Ηνωμένου Βασιλείου το 1961 και το 1967¹⁴. Ο ντε Γκολ ενήργησε έτσι για διάφορους λόγους: φοβόταν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο θα αποτελούσε αντίπαλο για η Γαλλία και ότι θα επιχειρούσε να αντιταχθεί στην επιθυμία του να θέσει τη Γαλλία στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής σκηνης· πίστευε ότι η ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου θα απειλούσε την αναπτυσσόμενη γαλλογερμανική συμμαχία - μια συμμαχία η οποία απέκτησε συμβολική ισχύ με την υπογραφή Συνθήκης φιλίας μεταξύ των δύο χωρών το 1963· επίσης, έβλεπε με επιφυλακτικότητα τις στενές σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου με τις Ηνωμένες Πολιτείες και θεωρούσε ότι οι σχέσεις αυτές θα άνοιγαν τον δρόμο για τη διείσδυση και την κυριαρχία των Αμερικανών στην Ευρώπη, εάν το Ηνωμένο Βασίλειο γινόταν μέλος της Κοινότητας. Έτσι, η υποψηφιότητα του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κοινότητα απορρίφθηκε, μέχρι την αντικατάσταση του ντε Γκολ από τον Ζορζ Πομπιντού (George Pompidou) το 1969. Τότε το Παρίσι υιοθέτησε διαφορετική στάση: η Γαλλία θεώρησε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο μπορούσε να αποτελέσει χρήσιμη αντισταθμιστική δύναμη στην ολοένα και ισχυρότερη και γεμάτη αυτοπεποίθηση Γερμανία· οι κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου θα υποστήριζαν τη Γαλλία, η οποία αντιστεκόταν στις πιέσεις που ασκούσαν εντός της Κοινότητας για περισσότερο υπερεθνικές λύσεις· επίσης, η Γαλλία θα αντλούσε κατά πάσα πιθανότητα οικονομικά οφέλη, καθώς θα αποκτούσε μεγαλύτερη πρόσβαση στις αγορές του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά και επειδή το Ηνωμένο Βασίλειο θα συνέβαλε σημαντικά στον προϋπολογισμό της Κοινότητας.

¹³ <http://www.europa.com>

¹⁴ Ιωακείμης, Π. Κ., *Η νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα: Κύπρος, Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Προβλήματα, Συνέπειες, Στρατηγική*, Αθήνα, Εκδόσεις Σίδηρης, 1996

Οι λόγοι της μεταβολής της στάσης του Ηνωμένου Βασιλείου απέναντι στην Ευρώπη οφείλονταν τόσο σε πολιτικούς όσο και σε οικονομικούς παράγοντες. Από πολιτική άποψη, ήταν ολοένα και πιο σαφές ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν αποτελούσε πλέον παγκόσμια δύναμη πρώτου μεγέθους. Η πανωλεθρία του 1956 στην υπόθεση της διώρυγας του Σουέζ επισήμανε την παρακμή αυτή και η αυξανόμενη τάση μετά το 1960 να συζητούνται τα σημαντικότερα Παγκόσμια ζητήματα μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της ΕΣΣΔ σε διμερή βάση επιβεβαίωσε Περαιτέρω το γεγονός αυτό. Παράλληλα με την παρακμή αυτή, η φύση και το καθεστώς της «ειδικής σχέσης» με τις Ηνωμένες Πολιτείες αποδυναμώθηκαν και τέθηκαν υπό αμφισβήτηση. Επιπλέον, η Βρετανική Αυτοκρατορία Παραχωρούσε βαθμιαία τη Θέση της στην Κοινοπολιτεία, η οποία δεν ήταν μια ισχυρή οργάνωση και γι' αυτό δεν μπορούσε να παράσχει στο Ηνωμένο Βασίλειο διεθνή πολιτική στήριξη.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ήταν προφανές ότι σε όλους τους συνήθεις οικονομικούς δείκτες, όπως η ανάπτυξη του εμπορίου, των επενδύσεων, του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και του εισοδήματος, τα κράτη-μέλη της ΕΚ είχαν καλύτερες επιδόσεις από εκείνες του Ηνωμένου Βασιλείου. Για παράδειγμα, στο διάστημα μεταξύ 1958 και 1969 τα καθαρά κέρδη αυξήθηκαν στη Μεγάλη Βρετανία περίπου κατά 38%, ενώ στην ΕΚ αυξήθηκαν κατά μέσο όρο περίπου κατά 75%¹⁵. Με λίγα λόγια, τα αριθμητικά στοιχεία φαίνονταν να δείχνουν την επιτυχία της Κοινότητας: την ίδια στιγμή, οι εμπορικές συναλλαγές του Ηνωμένου Βασιλείου, ακόμη και χωρίς να είναι μέλος της Κοινότητας, μετατοπίζονταν ολοένα και περισσότερο από την Κοινοπολιτεία προς την Ευρώπη. Επιπλέον, η αυξανόμενη Οικονομική δύναμη της ΕΚ φαινόταν να συνδέεται άμεσα με την ενίσχυση του πολιτικού κύρους της.

Έτσι, όταν ο Πομπιντού άνοιξε την πόρτα της ΕΚ στη Μεγάλη Βρετανία, η κυβέρνηση του Έντουαρντ Χιθ (Edward Heath) μπήκε στην ΕΚ με προθυμία. Ωστόσο, από τότε που εντάχθηκε στην Κοινότητα, η Μεγάλη Βρετανία υπήρξε κατά κάποιον τρόπο ένας δύστροπος εταίρος. Αυτό συνέβη κυρίως από το 1979 έως το

¹⁵ www.osce.com

1997, την εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από το Συντηρητικό Κόμμα, το οποίο υιοθέτησε έντονα μια μινιμαλιστική στάση απέναντι στις αρμοδιότητες της ΕΚ/ΕΕ και στην οργανωτική μορφή που θα έπρεπε να λάβει αυτή. Το Ηνωμένο Βασίλειο προτιμούσε η ΕΚ/ΕΕ να ασχολείται κυρίως με θέματα που αφορούσαν την αγορά, και ειδικότερα να κατευθύνει το μεγαλύτερο μέρος των προσπαθειών της στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης και σε μεγάλο βαθμό απορρυθμισμένης ευρωπαϊκής αγοράς. Για την ορθή και αποδοτική λειτουργία της αγοράς αυτής, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν θεωρούσε ότι ήταν απαραίτητες κοινές οικονομικές, χρηματοοικονομικές και κοινωνικές πολιτικές, πόσο μάλλον ένα ενιαίο νόμισμα. Όσο για τις πολιτικές διαστάσεις της συμμετοχής στην Κοινότητα/Ένωση, οι κυβερνήσεις της Μάργκαρετ Θάτσερ (Margaret Thatcher) και του Τζον Μέιτζορ (John Major) ήταν πρόθυμες να υποστηρίξουν την ανάπτυξη διακυβερνητικής συνεργασίας, όποτε αυτό κρινόταν σκόπιμο -όπως, για παράδειγμα, στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και σε πτυχές της πολιτικής εσωτερικής ασφάλειας-, αλλά προσπάθησαν σχεδόν πάντα να αντισταθούν στις υπερεθνικές εξελίξεις και σε κάθε απώλεια εθνικής κυριαρχίας. Καθώς οι κυβερνήσεις των λοιπών κρατών-μελών δεν συμφωνούσαν στην πλειονότητά τους με αυτό το οικονομικό και πολιτικό όραμα για την ΕΚ/ΕΕ, επιθυμώντας σε διαφορετικό βαθμό μεγαλύτερη ολοκλήρωση, η Μεγάλη Βρετανία ήλθε συχνά σε αντιπαράθεση με τους εταίρους της στα χρόνια της διακυβέρνησης της χώρας από το Συντηρητικό Κόμμα.

Μετά την εκλογή του Εργατικού Κόμματος στην κυβέρνηση το 1997, η στάση της Μεγάλης Βρετανίας απέναντι στην ΕΕ χαρακτηρίστηκε από πολύ μεγαλύτερη διάθεση για συνεργασία, όπως απέδειξαν αφενός η βούληση της κυβέρνησης του Τόνι Μπλερ (Tony Blair) να δεχθεί την επέκταση της υπερεθνικής λήψης αποφάσεων στις Συνθήκες του Άμστερνταμ και της Νίκαιας, ώστε να αναπτυχθεί η αμυντική πολιτική της ΕΕ, και αφετέρου οι θετικές δηλώσεις Βρετανών υπουργών σχετικά με την Ευρώπη. Ωστόσο, γενικά η Μεγάλη Βρετανία εξακολουθεί να υστερεί στη διαδικασία ολοκλήρωσης, όπως αποδεικνύεται από την εμμονή του Εργατικού Κόμματος να αναγνωριστεί στη Μεγάλη Βρετανία δικαίωμα εξαίρεσης από ορισμένες διατάξεις της Συνθήκης, που ενισχύουν τις πολιτικές της ΕΕ στον Τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, καθώς και από την απόφαση της Μεγάλης Βρετανίας να μην είναι ένα από τα ιδρυτικά μέλη του συστήματος του ενιαίου νομίσματος.

Η Δανία και η Ιρλανδία δεν ενδιαφέρονταν να ενταχθούν στις Κοινότητες που είχαν ιδρυθεί στη δεκαετία του 1950. Οι οικονομίες και των δύο χωρών ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό εξαρτημένες από τη γεωργία, επομένως η ΕΚΑΧ δεν είχε πολλά να τους προσφέρει. Όσον αφορά την ΕΟΚ, υπήρχαν αρκετοί λόγοι που δημιουργούσαν αμφιβολίες σχετικά με τα πιθανά οφέλη της ένταξης σε αυτήν, ο κυριότερος από τους οποίους ήταν ότι και οι δύο χώρες είχαν στενούς οικονομικούς και ιστορικούς δεσμούς με άλλες περιοχές: η μεν Δανία με τις σκανδιναβικές χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο, η δε Ιρλανδία με το Ηνωμένο Βασίλειο. Συνέπεια των σχέσεων με το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ότι και οι δύο χώρες συνέδεσαν τη βούλησή τους για ένταξη στην ΕΚ με το αποτέλεσμα της προσπάθειας του Ηνωμένου Βασιλείου να επιτύχει την ένταξή του. Έτσι και οι δύο υπέβαλαν υποψηφιότητα -την οποία απέσυραν στη συνέχεια- τη δεκαετία του 1960 και τελικά έγιναν μέλη το 1973.

Η στάση της Δανίας, αφότου εντάχθηκε στην Κοινότητα, έμοιαζε αρκετά με εκείνη του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς υπήρχαν αμφιβολίες σχετικά με τα θεωρητικά οφέλη της ένταξης στην ΕΚ/ΕΕ και οι κυβερνήσεις της Δανίας προσέγγιζαν συνήθως με επιφυλακτικότητα το ζήτημα της ολοκλήρωσης. Ο προβληματισμός της Δανίας απέναντι στη διαδικασία ολοκλήρωσης εκδηλώθηκε εντονότερα το 1992, όταν στο πλαίσιο εθνικού δημοψηφίσματος ο δανικός λαός απέρριψε την επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ¹⁶. Η απόρριψη αυτή, η οποία ανατράπηκε στη διάρκεια νέου δημοψηφίσματος το 1993, διατάραξε το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή της Συνθήκης, αποθάρρυνε σημαντικά εκείνους που επιθυμούσαν να προχωρήσουν γρήγορα σε περαιτέρω ολοκλήρωση και είχε ως αποτέλεσμα η Δανία να αποστασιοποιηθεί από ορισμένα μελλοντικά σχέδια ολοκλήρωσης. Έτσι, η Δανία, όπως και το Ηνωμένο Βασίλειο, δεν συμμετείχε στο σύστημα του ενιαίου νομίσματος, το οποίο δρομολογήθηκε το 1999, και στη συνέχεια, στη διάρκεια δημοψηφίσματος που διενεργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000, ο δανικός λαός απέρριψε την πρόταση συμμετοχής στο εν λόγω σύστημα με ποσοστό 53% έναντι 47%.¹⁷

Εξαιρουμένης μιας ειδικής περίπτωσης, η Ιρλανδία δεν προκάλεσε ιδιαίτερα προβλήματα στην ΕΚ/ΕΕ αφότου εντάχθηκε σε αυτήν. Κατά καιρούς, οι ιρλανδικές κυβερνήσεις άφησαν να εννοηθεί ότι η υποστήριξή τους στην περαιτέρω

¹⁶ www.europa.com

¹⁷ www.europa.com

ολοκλήρωση θα εξαρτιόταν από το αν η Ιρλανδία θα εξακολουθήσει να έχει ευνοϊκή μεταχείριση στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) και των Διαρθρωτικών Ταμείων, χωρίς ωστόσο να προβάλουν συγκεκριμένες αντιδράσεις σε εξελίξεις που στόχευαν στην εμβάθυνση της διαδικασίας ολοκλήρωσης. Η ειδική περίπτωση που προαναφέρθηκε αφορά την απόφαση του ιρλανδικού λαού να απορρίψει την κύρωση της Συνθήκης της Νίκαιας στο Πλαίσιο δημοψηφίσματος που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2001. Πράγματι, το 54% των ψηφοφόρων τάχθηκε κατά της κύρωσης της Συνθήκης έναντι του 46% που τάχθηκε υπέρ, αλλά το ποσοστό προσέλευσης στις κάλπες ήταν πολύ χαμηλό (35%)¹⁸. Σε αντίθεση με τα δύο αρνητικά αποτελέσματα των δημοψηφισμάτων στη Δανία, η απόρριψη της Ιρλανδίας δεν οφειλόταν σε αντιευρωπαϊκά αισθήματα αλλά κυρίως σε διάφορες εσωτερικές πολιτικές συγκυρίες. Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ανέστειλε την εφαρμογή της Συνθήκης της Νίκαιας στο σύνολο της ΕΕ.¹⁹

3.2 Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ 1981-1986

Εάν ο γύρος των διευρύνσεων 1973 είχε ως αποτέλεσμα την μετατόπιση του κέντρου βάρους της κοινότητας προς τον Βορά, αυτή αντισταθμίστηκε με τις δύο διευρύνσεις της δεκαετίας του 80 που αφορούσαν το νότο και την Μεσόγειο. Οι χώρες οι οποίες υπέβαλαν αίτηση προσχώρηση στην κοινότητα ήταν η Ελλάδα το 1975, η Πορτογαλία και η Ισπανία το 1977. Με την αποκατάσταση των Δημοκρατιών τους οι τρεις αυτές χώρες θεώρησαν ότι η ενσωμάτωση τους στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα θα μπορούσε να ενισχύσει την οικονομική τους ανάπτυξη, αλλά και να θέσει στέρεες βάσεις για την διατήρηση των νεότευκτων δημοκρατικών τους θεσμών. Το 1981, στην κοινότητα προσχωρεί η Ελλάδα και το 1986 ακολουθούν η Πορτογαλία και η Ισπανία. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε σημαντικά την παρουσία της

¹⁸ Μουζέλης, Ν., «Το φιάσκο της διεύρυνσης», εφημ. *Το Βήμα*, 16 Οκτωβρίου 2005.

¹⁹ Τον Οκτώβριο του 2002 ο ιρλανδικός λαός σε δεύτερο δημοψήφισμα τάχθηκε με ποσοστό 63% υπέρ της επικύρωσης της Συνθήκης της Νίκαιας, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2003. (Σ.τ.Ε)

κοινότητας στην Νότια Ευρώπη και έκανε επιτακτική την ανάγκη επέκτασης των περιφερειακών προγραμμάτων βοήθειας²⁰.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1950, η ελληνική οικονομία δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για ένταξη είτε στην ΕΚΑΧ είτε στην ΕΟΚ, καθώς ήταν κυρίως αγροτική. Επιπλέον, η ιστορία, ο πολιτισμός και η γεωγραφική θέση της Ελλάδας την τοποθετούσαν εκτός του βασικού δυτικοευρωπαϊκού κορμού. Ωστόσο, όπως οι χώρες που εντάχθηκαν στην Κοινότητα το 1973 επιθυμούσαν να είχαν γίνει μέλη της νωρίτερα, έτσι και η ένταξη της Ελλάδας καθυστέρησε περισσότερο απ' όσο το επιθυμούσαν οι ελληνικές κυβερνήσεις. Το αρχικό πρόβλημα, το οποίο αναγνώριζαν και οι δύο πλευρές όταν η Ελλάδα έκανε τα πρώτα διαβήματά της προς τις Βρυξέλλες λίγο μετά την ίδρυση της ΕΟΚ, ήταν η υπανάπτυκτη φύση της ελληνικής οικονομίας. Κρίθηκε απαραίτητο πριν από την ένταξη της χώρας να μεσολαβήσει μια μεταβατική περίοδος, η οποία ύστερα από διαπραγματεύσεις έλαβε τη μορφή Συμφωνίας Σύνδεσης, που τέθηκε σε ισχύ το 1962. Όπως συμφωνήθηκε, η πλήρης προσχώρηση της χώρας στην Κοινότητα θα γινόταν όταν η ελληνική Οικονομία θα ήταν σε θέση να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις που θα επέφερε η ένταξη. Ωστόσο, στο διάστημα από τον Απρίλιο του 1967, όταν συνέβη το στρατιωτικό πραξικόπημα, έως τον Ιούνιο του 1974, όταν επανήλθε στην εξουσία μια πολιτική κυβέρνηση, η Συμφωνία Σύνδεσης της Ελλάδας τέθηκε ουσιαστικά σε αναστολή. Θα νόμιζε κανείς ότι η κατάσταση αυτή θα καθυστερούσε περαιτέρω την πλήρη ένταξη της Ελλάδας, αλλά στην πραγματικότητα έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα. Μετά τις εκλογές του 1974, η νέα κυβέρνηση της Ελλάδας κατέστησε σαφή την επιθυμία της να γίνει η χώρα ενεργό μέλος της Κοινότητας. Η Επιτροπή εξέδωσε επίσημη γνώμη, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα εξακολουθούσε να μην είναι οικονομικά έτοιμη, και πρότεινε μια προενταξιακή περίοδο αορίστου διάρκειας, κατά την οποία έπρεπε να υλοποιηθούν οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Απαντώντας στην πρόταση αυτή, η ελληνική κυβέρνηση επανέλαβε την επιθυμία της για πλήρη ένταξη και τόνισε ειδικότερα ότι η ένταξη θα συνέβαλλε τόσο στην παγίωση της δημοκρατίας στην Ελλάδα όσο και στη σταθεροποίηση των δεσμών της Ελλάδας με τη Δυτική Ευρώπη και τη Δυτική

²⁰ Ιωακείμιδης, Π. Κ., *Η νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα: Κύπρος, Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Προβλήματα, Συνέπειες, Στρατηγική*, Αθήνα, Εκδόσεις Σίδερης, 1996.

Συμμαχία. Το Συμβούλιο Υπουργών αντιμετώπισε ευνοϊκά τα επιχειρήματα αυτά και απέρριψε την πρόταση της Επιτροπής. Οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 1976 και η Ελλάδα έγινε μέλος της Κοινότητας το 1981.

Αφότου έγινε μέλος, η Ελλάδα υποστήριξε γενικά την πρόοδο της διαδικασίας ολοκλήρωσης. Παρ' όλα αυτά, συγκεκριμένοι προβληματισμοί, πολιτικές και ειδικές ανάγκες της Ελλάδας δημιούργησαν κατά καιρούς δυσκολίες: η φτώχεια της Ελλάδας (ήταν το φτωχότερο κράτος-μέλος) είχε ως αποτέλεσμα την άσκηση πιέσεων στις αναδιανεμητικές πολιτικές και στα ταμεία της ΕΕ. Η κάπως ασταθής φύση της ελληνικής οικονομίας είχε μερικές φορές ως αποτέλεσμα την υποβολή αιτημάτων έκτακτης οικονομικής βοήθειας προς τους εταίρους της· μολονότι επιθυμούσε να συμμετάσχει στο σύστημα του ενιαίου νομίσματος από το ξεκίνημά του, η Ελλάδα ήταν το μόνο κράτος-μέλος της ΕΕ που δεν ήταν σε θέση να πληροί τα ειδικά κριτήρια σύγκλισης που θα της επέτρεπαν την ένταξη με την πρώτη ομάδα χωρών· η εχθρότητα της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία, που έχει τις ρίζες της στο απώτερο παρελθόν, και οι φιλικές και εχθρικές σχέσεις που δημιουργήθηκαν με τμήματα της πρώην Γιουγκοσλαβίας αποτέλεσαν σημαντικά εμπόδια στον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ προσπαθούσε να αναπτύξει επιτυχώς πολιτικές ενοποίησης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Τέλος, οι ειδικοί δεσμοί της Ελλάδας με την Κύπρο οδήγησαν τη χώρα να διατυπώσει απειλές παρεμπόδισης της διεύρυνσης της ΕΕ προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), εάν δεν γινόταν δεκτή η υποψηφιότητα της Κύπρου.

Επί πολλά χρόνια, πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες εμπόδιζαν την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Από πολιτική άποψη, και οι δύο χώρες κυβερνούνταν από απολυταρχικά δικτατορικά καθεστώτα, με τα οποία οι δημοκρατικές κυβερνήσεις των έξι ιδρυτικών κρατών δεν επιθυμούσαν να έχουν ιδιαίτερα στενές σχέσεις. Από οικονομική άποψη, και οι δύο χώρες ήταν κυρίως γεωργικές και υπανάπτυκτες και εφάρμοζαν ουσιαστικά πολιτικές οικονομικής αυτάρκειας έως τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Οι παράγοντες αυτοί τις καθιστούσαν ακατάλληλες για υποψήφια μέλη της ΕΚΑΧ, γεγονός που είχε ως πρόσθετο αποτέλεσμα να αποκλειστούν από τις διαπραγματεύσεις της ΕΟΚ, τις οποίες τα έξι ιδρυτικά μέλη είχαν διεξάγει μόνο για το Ηνωμένο Βασίλειο.

Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, οι πολιτικοί παράγοντες διαδραμάτισαν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στις σχέσεις των δύο κρατών της Ιβηρικής χερσονήσου με την Κοινότητα πριν από την ένταξή τους σε αυτήν. Αρχικά, η επίδραση των παραγόντων αυτών ήταν αρνητική: εάν η Ισπανία και η Πορτογαλία δεν είχαν δικτατορικά καθεστώτα έως τα μέσα της δεκαετίας του 1970, είναι πολύ πιθανό ότι θα τους είχε επιτραπεί να ενταχθούν στην Κοινότητα πολύ νωρίτερα. Η αλήθεια είναι ότι οι Συνθήκες δεν όριζαν ρητά ότι τα μέλη έπρεπε να διαθέτουν φιλελεύθερα δημοκρατικά καθεστώτα· το άρθρο 237 της Συνθήκης ΕΟΚ όριζε απλώς ότι «κάθε ευρωπαϊκό κράτος μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Κοινότητας». Ωστόσο, όπως ρητά προβλέπεται σήμερα, το δημοκρατικό πολιτικό σύστημα θεωρούνταν απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη.

Έτσι, μολονότι η Ισπανία και η Πορτογαλία είχαν ζητήσει από το 1962 να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις για τη σύνδεσή τους με την Κοινότητα, και η Ισπανία κατέστησε σαφές ότι το αίτημά της είχε ως απώτερο στόχο την πλήρη ένταξή της στο μέλλον, η Κοινότητα αντιμετώπισε και τις δύο χώρες με επιφυλακτικότητα. Τελικά, η Κοινότητα υπέγραψε με τις χώρες αυτές προνομιακές εμπορικές συμφωνίες, αλλά η προοπτική της πλήρους ένταξης κατέστη πιθανή μόνο όταν ανατράπηκε το καθεστώς των Σαλαζάρ-Καετάνο στην Πορτογαλία το 1974 και όταν απεβίωσε ο στρατηγός Φράνκο στην Ισπανία το 1975. Η Πορτογαλία υπέβαλε αίτηση ένταξης τον Μάρτιο του 1977 και η Ισπανία τον Ιούλιο του 1977²¹. Οι διαπραγματεύσεις ήταν χρονοβόρες και δύσκολες και αφορούσαν, μεταξύ πολλών άλλων προβλημάτων, την απειλή που αποτελούσαν για τις άλλες μεσογειακές χώρες η ισπανική γεωργία και το μέγεθος του ισπανικού αλιευτικού στόλου, καθώς και τις συνέπειες της μετανάστευσης προς τον βορρά του φθηνού εργατικού δυναμικού των Ισπανών και των Πορτογάλων. Όπως και στην περίπτωση των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα, πολιτικοί παράγοντες συνέβαλαν στην υπέρβαση των εμποδίων: τα κράτη-μέλη ήθελαν να ενθαρρύνουν την πολιτική σταθερότητα στη Νότια Ευρώπη· παρουσιαζόταν μια ευκαιρία διεύρυνσης και ενίσχυσης της πολιτικής και οικονομικής βάσης της Κοινότητας· επίσης, η παροχή βοήθειας για τη σύνδεση της Νότιας

²¹ Χρυσοχόου, Δ., *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003.

Ευρώπης με τον βορρά φαινόταν να συνεπάγεται στρατηγικά πλεονεκτήματα τόσο για τη Δυτική Ευρώπη όσο και για το ΝΑΤΟ.

Από την ένταξή τους και έπειτα, τόσο η Ισπανία όσο και η Πορτογαλία ακολούθησαν γενικά τις εξελίξεις με στόχο την ολοκλήρωση· η δε πρώτη υπήρξε ίσως κάπως θερμότερος υποστηρικτής της ολοκλήρωσης από τη δεύτερη. Ο φόβος που είχαν εκφράσει ορισμένοι, πριν από την ένταξή τους, ότι θα αποτελέσουν τελικά έναν διασπαστικό Ιβηρικό συνασπισμό δεν επαληθεύθηκε. Όπως είναι φυσικό, οι δύο χώρες υιοθετούν συχνά παρόμοιες θέσεις σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, αλλά, όπως συμβαίνει με τα άλλα κράτη-μέλη, οι προτιμήσεις τους σε συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής συχνά διαφέρουν. Η μοναδική σημαντική δυσκολία που προκάλεσαν στην ΕΕ (ιδίως η Ισπανία) ήταν η σκληρή Θέση που (εύλογα) υιοθέτησαν προσπαθώντας να προστατευθούν όταν -ιδίως εν όψει της διεύρυνσης προς τις ΧΚΑΕ- αναφέρθηκε το ενδεχόμενο μείωσης της οικονομικής βοήθειας που λαμβάνουν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση στις αρχές της δεκαετίας του 80 δημιούργησε ένα κλίμα ευρωσκεπτικισμού. Οι ελπίδες όμως αναζωπυρώθηκαν το 1985 όταν η Ευρωπαϊκή επιτροπή με πρόεδρο τον Ζαν Ντελόρ, δημιούργησε μια λευκή βίβλο που περιλάμβανε ένα χρονοδιάγραμμα για την υλοποίηση μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς μέχρι την πρώτη Δεκεμβρίου 1992 αλλά και την δημιουργία και προώθηση νέων κοινοτικών πολιτικών²². Ένα χρόνο πριν από αυτή την ημερομηνία, το Δεκέμβριο του 1991 οι δώδεκα της ΕΟΚ συμφώνησαν στη δημιουργία της Ε.Ε που θα περιλάμβανε τρεις πυλώνες, την Ευρωπαϊκή κοινότητα, τη Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων (ΣΔΕΥ) και την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)²³. Έτσι στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπογράφει τη συνθήκη του Μάαστριχ, η οποία ετέθει σε εφαρμογή την 1^η Νοεμβρίου 1993 και αποτελείτο από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ). Η τελευταία ενσωμάτωσε τις τρεις ιδρυτικές συνθήκες, δηλ. τις συνθήκες της ΕΟΚ, της

²² Λευκή Βίβλος για τη διακυβέρνηση, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες [com(2001)] τελικό

ΕΚΑΧ και της ΕΚΑΕ. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό όμως της Συνθήκης του Μάαστριχτ είναι ότι πρόσθεσε δύο νέους καίριους τομείς κοινής δράσης των «δώδεκα»: την Πολιτική Ένωση (δεύτερος και τρίτος πυλώνας) και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)²⁴.

3.3 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ 1995

Η πολιτική κατάσταση στην Ευρώπη άλλαξε ριζικά μετά την πτώση του τοίχους του Βερολίνου το 1989. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην επανένωση της Γερμανίας τον Οκτώβριο του 1990 και στην επάνοδο της Δημοκρατίας στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης καθώς απελευθερώθηκαν από την Σοβιετική κηδεμονία. Παράλληλα με τα προαναφερθέντα γεγονότα τα κράτη μέλη διαπραγματεύονταν την νέα συνθήκη για την Ευρωπαϊκή ένωση, η οποία εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Μάαστριχτ το Δεκέμβριο του 1991²⁵.

Η συνθήκη αυτή όπως προαναφέραμε τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιανουάριο του 1991 προσθέτοντας νέους τομείς διακυβερνητικής συνεργασίας στο υφιστάμενο κοινοτικό σύστημα, η συνθήκη δημιούργησε την Ε.Ε. Αυτή η νέα δυναμική και η αλλαγή της γεωπολιτικής κατάστασης της Ηπείρου οδήγησαν τρεις ακόμη χώρες την Αυστρία, την Φιλανδία και την Σουηδία να προσχωρήσουν στην Ε.Ε την 1^η Ιανουαρίου του 1995²⁶. Η τέταρτη κατά σειρά διεύρυνση της Ε.Ε αύξησε τον αριθμό των κρατών μελών σε 15. Τα τρία νέα κράτη στάθμισαν τα οικονομικά πλεονεκτήματα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έναντι του πολιτικού κόστους της απώλειας ορισμένων κυριαρχικών δικαιωμάτων και αποφάσισαν να συμμετέχουν στο κοινοτικούς θεσμούς. Ένας ακόμη λόγος που έκαμε τις χώρες αυτές να ζητήσουν να γίνουν μέλη της κοινότητας ήταν ότι θεωρούσαν πως τα εμπόδια για την ένταξη τους που παλιότερα θεωρούνταν ουσιαστικά ανυπέρβλητα, δεν ήταν πλέον

²⁴ Μούσης Ν: Ευρωπαϊκή Ένωση-δίκαιο-οικονομία-πολιτική, 12^η έκδοση, Παπζήσης, Αθήνα 2008

²⁵ Η σύνοδος του Μάαστριχτ πραγματοποιήθηκε λίγους μήνες μετά την έναρξη των πρώτων συγκρούσεων στην Γιουγκοσλαβία

²⁶ Ν. Μούσης, *op. cit.*, σελ. 538.

τόσο δύσκολα στα τέλη της δεκαετίας του 80. Επιπλέον όσον αφορά την Αυστρία και την Σουηδία, το τέλος του Ψυχρού πολέμου περιόρισε την παραδοσιακή τάση τους για ουδετερότητα. Όσον αφορά την Φιλανδία οι δυσκολίες που οφείλονταν στην γεωγραφική απομόνωση της χώρας και η ειδική θέση της ως προς την Σοβιετική ένωση έπαψαν να υπάρχουν. Στο μεταξύ τα εναπομείναντα κράτη της ΕΖΕΣ (η οποία συγκροτήθηκε το 1960) εκτός της Ελβετίας υπέγραψαν με την Ευρωπαϊκή κοινότητα τη συνθήκη για την ΕΟΧ, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1994, δημιουργώντας μια μεγάλη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών που εφάρμοζε πολλές κοινές πολιτικές της ΕΚ/Ε.Ε.

Οι διαπραγματεύσεις σχετικά με τους όρους ένταξης των χωρών της ΕΖΕΣ (όπως αναφέρονται συλλογικά) ήταν πολύ πιο εύκολες και σύντομες από προηγούμενες διαπραγματεύσεις. Αυτό οφειλόταν εν μέρει στο γεγονός ότι καθεμία από τις υποψήφιες χώρες ήταν ήδη καλά προετοιμασμένη για να γίνει μέλος της ΕΕ· οι χώρες ήταν εύπορες (και κατά συνέπεια δεν αποτελούσαν ενδεχόμενο πρόβλημα για τον προϋπολογισμό της ΕΕ), είχαν ήδη ενσωματώσει μεγάλο μέρος του κοινοτικού κεκτημένου στο εθνικό τους δίκαιο και διέθεταν δημοκρατικά πολιτικά συστήματα με γερές βάσεις. Η ευκολία και η ταχύτητα των διαπραγματεύσεων οφείλονταν επίσης στο γεγονός ότι πολλά από τα θέματα που εξετάζονταν συνήθως στις διαπραγματεύσεις ένταξης είχαν ήδη αντιμετωπιστεί κατά τις διαπραγματεύσεις και τη συμφωνία για τον ΕΟΧ.

Από την ένταξή τους και έπειτα, καμία από τις χώρες που προσχώρησαν το 1995 δεν προκάλεσε σημαντικά προβλήματα στην ΕΕ, μολονότι ορισμένοι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους για το γεγονός ότι η σουηδική κυβέρνηση δεν εντάχθηκε στο σύστημα του ενιαίου νομίσματος. Η χαρακτηριστικότερη ίσως συνεισφορά των τριών κρατών στην ΕΕ ήταν ότι ανάγκασαν τα άλλα κράτη-μέλη να δώσουν περισσότερη προσοχή από όση θα είχαν ίσως αποδώσει υπό άλλες συνθήκες στα ζητήματα του ανοίγματος, της διαφάνειας και της δημοκρατίας στην ΕΕ.

Μετά το τέλος της τέταρτης διεύρυνσης (1995) έλαβε χώρα στο Άμστερνταμ η Διακυβερνητική Διάσκεψη η όπια είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή της εν λόγω συνθήκης στις 17 Ιουνίου 1997. Ουσιαστικά η συνθήκη αυτή αποτέλεσε συμπλήρωμα της Συνθήκης του Μάαστριχτ, επεκτείνοντας ορισμένες πολιτικές. Η σημαντικότερη καινοτομία της Συνθήκης του Άμστερνταμ ήταν η «κοινοτικοποίηση»

διατάξεων του δεύτερου πυλώνα και η διασφάλιση των θεμελιωδών αρχών της ΕΕ, ώστε αυτή να αναπτυχθεί ως χώρος ασφάλειας, δικαιοσύνης και ελευθερίας, η αναβάθμιση των δομών της ΚΕΠΠΑ και η θεσμική αναπροσαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης εν όψει της επερχόμενης διεύρυνσης της ΕΕ με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.²⁷

Συνοψίζοντας, οι τέσσερις διαδοχικές διεύρυνσης που σημειώθηκαν άλλαξαν και επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την λειτουργία της Ε.Ε. Πρώτον και κύριο είναι το γεγονός ότι με τη διεύρυνσή της η Ένωση απέκτησε μεγαλύτερη βαρύτητα ως διεθνής οργανισμός. Με πληθυσμό ως την τέταρτη διεύρυνση περίπου 370 εκατομμυρίων κατοίκων, αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί και σήμερα με 27 μέλη την κύρια εμπορική δύναμη στον κόσμο. Δεύτερον, το μέγεθος των οργάνων της ΕΕ αυξήθηκε, ώστε να μπορέσουν να δεχθούν τους εκπροσώπους των νέων κρατών-μελών και η εσωτερική διαδικασία λήψης αποφάσεων έγινε πιο πολύπλοκη λόγω του ευρύτερου φάσματος εθνικών και πολιτικών συμφερόντων που έπρεπε να εκπροσωπηθούν. Λόγω της αναπόφευκτα μεγάλης δυσκολίας επίτευξης ομοφωνίας στο διευρυμένο Συμβούλιο η διεύρυνση συνέβαλε αποφασιστικά στην αύξηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία που έλαβε χώρα στις αναθεωρήσεις των συνθηκών μετά την ΕΕΠ. Τρίτον, με την είσοδο ολοένα και περισσότερου αριθμού κρατών με διαφορετικές προτεραιότητες και απαιτήσεις επηρεάστηκε η διαμόρφωση των πολιτικών της ΕΕ. Η δεύτερη και τρίτη διεύρυνση της ΕΕ για παράδειγμα με τις χώρες της Νότιας Ευρώπης δημιούργησαν πιέσεις για την ενίσχυση των αναδιανεμητικών μηχανισμών της περιφερειακής και κοινωνικής πολιτικής, ενώ η τέταρτη διεύρυνση με τις πρώην χώρες της ΕΖΕΣ άνοιξε νέους διαύλους προώθησης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, με τη δημιουργία της ΟΝΕ και την ενίσχυση του δεύτερου και τρίτου πυλώνα της ΕΕ.²⁸

²⁷ N. Nugent , op. cit., σελ. 92.

²⁸ Για το ιστορικό πλαίσιο των τεσσάρων πρώτων διευρύνσεων της ΕΕ βλέπε αναλυτικά και.: Fraser Cameron, "Widening and Deepening", στο Fraser Cameron, (επιμ)., *The Future of Europe, Integration and Enlargement*, New York, Routledge, 2004, σσ. 1-6.

4. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ 2004

4.1 Οι διαδικασίες διεύρυνσης για τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης

Αμέσως μετά την διεύρυνση της, η Ε.Ε με 15 πλέον κράτη μέλη εισήλθε σε διαδικασία μιας νέας διεύρυνσης άνευ προηγουμένου. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι χώρες του Σοβιετικού μπλοκ (Βουλγαρία, Τσέχικη Δημοκρατία, Ουγγαρία, Ρουμανία και Σλοβακία), οι τρεις χώρες της Βαλτικής που άνηκαν στην Σοβιετική Ένωση (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία) μία εκ των Δημοκρατιών της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Σλοβενία) και δύο χώρες της Μεσογείου (Κύπρος, Μάλτα) άρχισαν να χτυπούν την πόρτα της Ε.Ε. Αμέσως μετά την κατάρρευση του Κουμμουνισμού η Ε.Ε υποστήριξε την διαδικασία εκδημοκρατισμού στις πρώην Κουμμουνιστικές χώρες και με την εγκαθίδρυση της οικονομίας της αγοράς άρχισε να χορηγεί τεχνική και χρηματοδοτική βοήθεια. Η ανατροπή των ολοκληρωτικών καθεστώτων η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η ενοποίηση της Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας έθεσαν την Ε.Ε μπροστά σε ιστορικά διλήμματα και επιλογές. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα κατά τη διάρκεια των ριζικών αυτών ανακατατάξεων διαπραγματευόταν τη Συνθήκη του Μάαστριχ την προώθηση της ΟΝΕ και της πολιτικής ένωσης της Ευρώπης. Συνεπώς οι αλλαγές που σημειώθηκαν στην Ανατολική Ευρώπη την περίοδο αυτή την αιφνιδίασαν. Οι δημοκρατικοί θεσμοί και η οικονομία της αγοράς που υιοθετούσαν πλέον αυτές οι χώρες έστρεψε το ενδιαφέρον της Ε.Ε στην υιοθέτηση μιας μελλοντικής στρατηγικής ένταξης των χωρών της ΚΑΕ στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς. Εξάλλου χώρες όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Σλοβενία και οι τρεις χώρες της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία) ιστορικά, πολιτικά και πολιτιστικά ανήκαν στην κύρια ευρωπαϊκή παράδοση. Από την πλευρά τους οι παραπάνω χώρες αμέσως μετά την έναρξη της διαδικασίας εγκαθίδρυσης των δημοκρατικών πολιτικών σχηματισμών, έθεσαν ως πρωταρχικό στόχο της εξωτερικής τους πολιτικής την ενσωμάτωσή τους στους δυτικούς θεσμούς της ΕΕ και του ΝΑΤΟ ως βασική προϋπόθεση για την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών και την ενίσχυση της

εξωτερικής τους ασφάλειας.²⁹ Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η Δυτική Ευρώπη έπαψε να απειλείται στρατιωτικά, όμως μεταξύ Ε.Ε και Ρωσίας υπήρχε ένα κενό ασφαλείας. Τα κράτη της ΚΑΕ βρίσκονταν εκτός αμυντικών συνασπισμών και δρούσαν ως μεμονωμένες και αδύναμες μονάδες, γεγονός που εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους για τη σταθερότητα της μείζονος Ευρώπης.³⁰ Η θέληση των χωρών της ΚΑΕ να ενσωματωθούν στους ευρωπαϊκούς θεσμούς προκειμένου να καλύψουν αυτό το κενό ασφαλείας κρίθηκε απαραίτητη.

Για τους παραπάνω λόγους από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μετά την κατάργηση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη, ξεκίνησε ένας νέος γύρος διαπραγματεύσεων για την περαιτέρω διεύρυνση της ΕΕ. Η διεύρυνση αυτή αφορούσε δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), καθώς και την Κύπρο και τη Μάλτα.³¹ Από πολλές απόψεις ήταν η πιο σημαντική από όλες τις διευρύνσεις και είχε τεράστιες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες, δημιουργώντας την προοπτική μιας ΕΕ με σχεδόν τριάντα κράτη-μέλη και της ένωσης μεγάλου μέρους της ευρωπαϊκής ηπείρου σε ένα ενιαίο οργανωτικό πλαίσιο, καταργώντας τα εμπόδια του παρελθόντος που ήθελαν την Ευρώπη διαιρεμένη σε δύο ανταγωνιστικά στρατόπεδα.

4.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΚΑΕ

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν πάντα μια πολιτική και οικονομική διαδικασία ανοιχτή προς όλα τα Ευρωπαϊκά κράτη που είναι έτοιμα να υπογράψουν τις ιδρυτικές συνθήκες και να αποδεχτούν εξολοκλήρου το δίκαιο της Ε.Ε. Λίγο μετά την κατάργηση του Κομμουνισμού στις χώρες της ΚΑΕ, Ε.Ε έσπευσε να βοηθήσει τις χώρες αυτές, για να διατηρήσουν τα νεοσύστατα δημοκρατικά του καθεστώτα, αλλά και να αναπτύξουν τις οικονομίες τους. Οι μέρες για την Ευρωπαϊκή πορεία των

²⁹ Βλέπε Sotiris Walden, *Greece and E.U. Enlargement towards Central and Eastern Europe*, Research Papers No 35, ΕΚΕΜ, 1995, σσ.6-10.

³⁰ Ibid.

³¹ Οι χώρες που υπέβαλαν κατά σειρά αίτηση ένταξης στην ΕΕ ήταν: Κύπρος και Μάλτα (1990), Ουγγαρία, Πολωνία (1994), Ρουμανία, Σλοβακία, Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία, Βουλγαρία (1995), Τσεχία, Σλοβενία (1996).

χωρών αυτών είχαν φτάσει. Στη σύνοδο κορυφής της Κοπεγχάγης προσδιορίστηκαν οι προϋποθέσεις και οι όροι για την συμμετοχή της κάθε υποψήφιας χώρας στην Ε.Ε.

4.2.1 ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗΣ

Το 1993, ύστερα από αιτήσεις των πρώην Κουμμουνιστικών κρατών να προσχωρήσουν στην ένωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε τα κριτήρια τα οποία θα πρέπει να πληρεί ένα κράτος προκειμένου να γίνει μέλος της Ε.Ε. Πριν την προσχώρηση του λοιπόν τα νέα μέλη πρέπει να διαθέτουν τα έξης:

- Σταθερούς θεσμούς που εγγυώνται τη Δημοκρατία, το Κράτος Δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων.
- Λειτουργική οικονομία της αγοράς και ικανότητα αντιμετώπισης της ανταγωνιστικής πίεσης και των δυνάμεων της αγοράς στο εσωτερικό της ένωσης
- Ικανότητα ανάληψης των υποχρεώσεων ενός μέλους, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης. Θα πρέπει να διαθέτουν δημόσια διοίκηση ικανή να εφαρμόζει και να διαχειρίζεται την νομοθεσία της Ε.Ε στην πράξη.

Με βάση αυτές τις αποφάσεις, η ένωση προχώρησε στην υιοθέτηση μέτρων για τη σταδιακή προετοιμασία των χωρών ΚΑΕ για να αναλάβουν τις υποχρεώσεις του πλήρους μέλους.

Κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων υποψήφιες χώρες λαμβάνουν βοήθεια από την Ε.Ε, ώστε να μπορούν πιο εύκολα να συμβαδίσουν με τα κράτη μέλη σε οικονομικό επίπεδο. Σύμφωνα με τα παραπάνω η Ε.Ε επικεντρώθηκε αρχικά στην παροχή χρηματοοικονομικών ενισχύσεων και τεχνικής βοήθειας, αλλά στη συνέχεια διεύρυνε το φάσμα δραστηριοτήτων της. Με αφετηρία το πρόγραμμα PHAME (Poland and Hungary Assistance for Economic Recovery Programme), το οποίο θεσπίστηκε το 1989 για την οικονομική ενίσχυση της Πολωνίας και της

Ουγγαρίας και το οποίο βαθμιαία επεκτάθηκε στο σύνολο των χωρών της ΚΑΕ, η ΕΕ διαμόρφωσε σταδιακά μια στρατηγική για τις χώρες της ΚΑΕ προκειμένου να ενταχθούν ομαλά στην Ένωση³². Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής συνήφθησαν συμφωνίες σύνδεσης (association agreements) με τις ΧΚΑΕ στο διάστημα μεταξύ 1991 και 1997, οι οποίες αφορούσαν τη θέσπιση ζωνών ελευθέρων συναλλαγών, την απελευθέρωση της οικονομικής δραστηριότητας, την παροχή τεχνικής και νομικής συνδρομής και τον πολιτιστικό διάλογο.³³ Δεδομένου ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι περισσότερες χώρες της ΚΑΕ είχαν υποβάλει υποψηφιότητα ένταξης, η ΕΕ έριξε το βάρος του προγράμματος PHARE στην προετοιμασία των υποψήφιων χωρών για τη συμμετοχή τους στην ΕΕ, εφαρμόζοντας «εταιρικές σχέσεις προσχώρησης» (accession partnerships) που διαμόρφωσε η Επιτροπή για κάθε κράτος.³⁴ Αυτές παρείχαν το πλαίσιο για τον προγραμματισμό των κονδυλίων του PHARE, επικεντρώνοντάς τα στην ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών και τη χρηματοδότηση των επενδύσεων. Ειδικότερα, οι εταιρικές σχέσεις προσχώρησης προσδιόριζαν τομείς προτεραιότητας στους οποίους έπρεπε να υιοθετηθεί το κοινοτικό κεκτημένο, (περιβάλλον, μεταφορές, διοικητικοί θεσμοί, δικαιοσύνη, εσωτερικές υποθέσεις, κ.τ.λ.) προγραμματίζαν και συντόνιζαν τα διάφορα προγράμματα χρηματοοικονομικής ενίσχυσης και παρακολουθούσαν την πρόοδο της πλήρωσης των όρων ένταξης. Σημαντικό στοιχείο των εταιρικών σχέσεων προσχώρησης ήταν τα εθνικά προγράμματα για την υιοθέτηση του κεκτημένου, βάσει των οποίων *«οι υποψήφιες χώρες προσδιορίζουν τους νόμους, τις θεσμικές και διοικητικές μεταρρυθμίσεις καθώς και τους ανθρώπινους και δημοσιονομικούς πόρους που σκοπεύουν να διαθέσουν στους τομείς προτεραιότητας που αναφέρονται στις εταιρικές σχέσεις»*.³⁵

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενόψει της επερχόμενης διεύρυνσης συνέβαλε σημαντικά στη θέσπιση προγράμματος μεταρρύθμισης με τη δημοσίευση το 1997 της ανακοίνωσής της με τίτλο *«Πρόγραμμα Δράσης 2000»*: για μια ισχυρότερη και

³² Το πρόγραμμα Phare (Poland and Hungary Assistance for Economic Recovery Programme) συμπληρώθηκε από δύο άλλα προγράμματα: το ISPA, που χρηματοδοτεί την ανάπτυξη των υποδομών για το περιβάλλον και τις μεταφορές και το Sapard, που βοηθά τα νέα μέλη να εκσυγχρονίσουν το γεωργικό τους τομέα.

³³ N. Nugent, op. cit., σελ. 665.

³⁴ N. Μούσης, op.cit., σελ. 540.

³⁵ N. Nugent, op. cit., σελ. 666.

διευρυμένη Ένωση» (Ατζέντα 2000).³⁶ Στο κείμενο αυτό προτείνονταν οι αναγκαίες αλλαγές στις πολιτικές της γεωργίας και των διαρθρωτικών ταμείων -που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος των δημοσιονομικών δαπανών της ΕΕ και επρόκειτο να «σηκώσουν» το βάρος της διεύρυνσης με χώρες ως επί το πλείστον αγροτικές και οικονομικά ανίσχυρες- για τη χρονική περίοδο 2000-2006.³⁷ Οι κύριες συστάσεις που περιείχονταν στην εν λόγω ανακοίνωση ήταν η συνέχιση της μετατόπισης της ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική) από το σύστημα στήριξης των τιμών στο σύστημα στήριξης των εισοδημάτων των γεωργών και η διατήρηση των δημοσιονομικών δαπανών της ΕΕ εντός του ισχύοντος ποσοστού της τάξεως του 1,27% του συνολικού ΑΕΠ της ΕΕ. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι, η Επιτροπή υπέβαλε προτάσεις για την εφαρμογή των δύο πολιτικών στα υποψήφια κράτη-μέλη με την πρόβλεψη μακρών μεταβατικών περιόδων – έως και δέκα χρόνια- προτού τα νέα κράτη τύχουν της ίδιας μεταχείρισης με τα υφιστάμενα κράτη-μέλη.³⁸

Εξάλλου, πέρα από τη διαδικασία εφαρμογής προενταξιακής χρηματοδοτικής ενίσχυσης και θεσμικής προετοιμασίας των υποψήφιων χωρών να εκπληρώσουν τους οικονομικούς και πολιτικούς όρους της προσχώρησής, η ΕΕ υποχρεώθηκε να προβεί και η ίδια σε σημαντικές προσαρμογές, όσον αφορά τα θεσμικά όργανα, τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αλλά και τις πολιτικές της. Έτσι η Συνθήκη που υπεγράφη στη Νίκαια στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και ετέθη σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2003, απέβλεπε στο να δώσει νέα ώθηση στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και ως εκ τούτου να προετοιμάσει τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να λειτουργήσουν με τους εκπροσώπους δέκα νέων κρατών-μελών.³⁹ Η Συνθήκη, η οποία εξακολουθεί και ισχύει ως σήμερα, αναθεώρησε τη Συνθήκη του Άμστερνταμ- καλύπτοντας τα κενά της- ιδίως ως προς τέσσερα θεσμικά ζητήματα: το μέγεθος και τη σύνθεση της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τη στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο, την επέκταση του συστήματος λήψης

³⁶ European Commission, "Agenda 2000 – For a stronger and Wider Union", *Bulletin of the European Union*, supplement 5/97 and supplements 6-15/97 for the Opinions on the 10 Candidates States, (1997), σσ. 2-67.

³⁷ Richard Sakwa and Anne Stevens, *Contemporary Europe*, New York, Palgrave Macmillan, 2006, σελ. 68.

³⁸ N. Nugent, *op. cit.*, σελ. 668.

³⁹ N. Nugent, *op. cit.*, σελ. 667.

αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία και την ενισχυμένη ή ευέλικτη συνεργασία (enhanced cooperation).⁴⁰

4.3 Η ΤΕΛΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Μετά το πέρας της παροχής συνδρομής στις χώρες της ΚΑΕ ώστε να προσαρμοστούν στην νέα κατάσταση, η Ευρωπαϊκή οικογένεια ήταν έτοιμη να δεχτεί στους κόλπους της 12 νέα κράτη μέλη. Το Μάρτιο του 1994, όταν η Ουγγαρία υπέβαλε πρώτη αίτηση προσχώρησης, μέχρι τον Ιανουάριο του 1996, όταν ανάλογη αίτηση υπέβαλε η Τσέχικη Δημοκρατία, δέκα χώρες της ΚΑΕ υπέβαλαν επίσημα αίτηση ένταξης στην Ε.Ε. Οι διαπραγματεύσεις με το «πρώτο κύμα» των κρατών (Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβενία, Εσθονία και Κύπρος) ξεκίνησαν το Μάρτιο του 1998, κατόπιν συστάσεως της Επιτροπής στην Ευρωπαϊκή Σύνοδο Κορυφής του Λουξεμβούργου το Δεκέμβριο του 1997. Για τις υπόλοιπες υποψήφιες για ένταξη χώρες κρίθηκε ότι οι διαπραγματεύσεις έπρεπε να αναβληθούν, έως ότου προβούν στις απαιτούμενες οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Έτσι στη Συνδιάσκεψη Κορυφής του Ελσίνκι το 1999, αφού είχαν ωριμάσει οι συνθήκες για τις χώρες αυτές, αποφασίστηκε η έναρξη των διαπραγματεύσεων με το «δεύτερο κύμα» κρατών (Λετονία, Λιθουανία, Βουλγαρία, Σλοβακία, Ρουμανία και Μάλτα) στις αρχές του 2000.⁴¹ Η πρόοδος των διαπραγματεύσεων προσχώρησης με τις χώρες του δεύτερου κύματος ήταν τέτοια, ώστε λίαν συντόμως κατέστη σαφές στα ενδιαφερόμενα μέρη ότι αντί η διεύρυνση να προχωρήσει σταδιακά, όπως είχε αρχικά κριθεί σκόπιμο, ήταν πιθανό να υπάρξει μια μεγάλη διεύρυνση κάποια χρονική στιγμή πριν από τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Ιούνιο του 2004. Πράγματι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης (12-13 Δεκεμβρίου 2002) ολοκλήρωσε τις διαπραγματεύσεις προσχώρησης⁴² με δέκα από τα δώδεκα προς

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνται ανάμεσα στην εκάστοτε υποψήφια χώρα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία εκπροσωπεί την ΕΕ. Όταν ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις, η έγκριση για την προσχώρηση μιας νέας χώρας στην ΕΕ πρέπει να είναι ομόφωνη από τα ήδη υπάρχοντα κράτη μέλη που συνέρχονται στο Συμβούλιο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει να δώσει τη συγκατάθεσή του με θετική ψήφο από την απόλυτη πλειοψηφία των μελών του. Όλες οι συνθήκες

ένταξη κράτη, δηλώνοντας ότι προσβλέπει στην προοπτική να τα υποδεχθεί από την 1^η Μαΐου 2004. Οι ηγέτες της Ευρώπης αποφάσισαν ακόμα ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία θα μπορούσαν να γίνουν επίσημα μέλη της ΕΕ από το 2007 όταν θα πληρούσαν όλα τα κριτήρια ένταξης. Έτσι τον Απρίλιο του 2003 υπεγράφη κάτω από την Ακρόπολη των Αθηνών η Συνθήκη Προσχώρησης των ακόλουθων χωρών: Δημοκρατίας της Τσεχίας, Εσθονίας, Σλοβενίας, Ουγγαρίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Πολωνίας, Σλοβακικής Δημοκρατίας, Μάλτας και Κύπρου.

Οι δέκα χώρες της μεγαλύτερης και ιστορικά σημαντικότερης πέμπτης διεύρυνσης προχώρησαν στην επικύρωση της ένταξής τους, όπως όριζαν οι συνταγματικοί τους κανόνες και από την 1^η Μαΐου 2004 η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμούσε 25 κράτη-μέλη. Τη 1^η Ιανουαρίου 2007 πραγματοποιήθηκε η ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, ύστερα από την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στις 25 Απριλίου 2005 που έλαβε χώρα στο Λουξεμβούργο. Ως εκ τούτου οι πρώην κομμουνιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που είχαν ζήσει επί δεκαετίες κάτω από την αυταρχική κηδεμονία του συμφώνου της Βαρσοβίας ήταν πλέον στους κόλπους της Δημοκρατικής Ευρωπαϊκής οικογένειας.

5. Λόγοι που οδήγησαν την Ε.Ε στην τελευταία διεύρυνση

Η διεύρυνση της 1ης Μαΐου 2004 χαρακτηρίζεται ως μια από τις σημαντικότερες ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές του 21ου αιώνα. Η περαιτέρω ενοποίηση της ηπείρου με ειρηνικά μέσα, διαμορφώνει μια ζώνη σταθερότητας και ευημερίας στα κράτη μέλη που αποτελούν την Ευρωπαϊκή Ένωση, με το μοναδικό και ιστορικό αυτό εγχείρημα. Ωστόσο η Πέμπτη και ιστορικότερη διεύρυνση της Ε.Ε με τις δώδεκα νέες χώρες οι οποίες είχαν διαφορετικά οικονομικά επίπεδα ευμάρειας, νεοσύστατους δημοκρατικούς θεσμούς αλλά και διαφορετικά επίπεδα διοικητικής, οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης

προσχώρησης πρέπει να επικυρωθούν από τα κράτη μέλη και τα υποψήφια κράτη μέλη σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες του εκάστοτε κράτους.

έθεσαν ορισμένες δυσκολίες και προκλήσεις για την ένωση. Από την μία υπήρχαν ανησυχίες για τον αν οι χώρες αυτές θα μπορούσαν να αντέξουν τον ανταγωνισμό των ιδιωτικών επιχειρήσεων ή αν οι αγρότες τους θα μπορούσαν να επιβιώσουν σε σχέση με τους αγρότες της Ε.Ε που επί χρόνια υποστηρίζονται από την αντίστοιχη αγροτική πολιτική. Από την άλλη δεν ήταν σίγουροι οι Ευρωπαίοι για το αν θα μπορούσαν αυτές οι χώρες να λειτουργήσουν ως αποτελεσματικά και λειτουργικά μέλη της Ένωσης. Επιπλέον ανησυχίες υπήρχαν για το αν η ένωση θα μπορούσε να απορροφήσει τόσα νέα μέλη χωρίς να υποβαθμίσει την αποτελεσματικότητα και την λειτουργικότητα της. Παρά τις επιφυλάξεις όμως που εκφράστηκαν η Ε.Ε οδηγήθηκε στη διεύρυνση με τις χώρες αυτές για λόγους πολιτικού οικονομικούς αλλά και κοινωνιολογικούς:

5.1 Πολιτικοί λόγοι

Σε πολιτικό επίπεδο η Πέμπτη διεύρυνση θα δημιουργούσε νέες οικονομικές ευκαιρίες και θα προωθούσε την ασφάλεια στην περιοχή. . Αναφορικά με το πρώτο, η διεύρυνση θεωρήθηκε ότι θα ενισχύσει τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, καθιστώντας την περιοχή πιο ασφαλή και σταθερή. Σύμφωνα άλλωστε και με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Έσπεν το 1994, *«η προσχώρηση των ΧΚΑΕ λειτουργεί καταλυτικά στην διασφάλιση της διαρκούς ειρήνης και σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο και στις γύρω περιοχές»*. Η ήπια μορφή ισχύος που εξασφαλίζει η ΕΕ -σε αντίθεση με τη σκληρή πολιτική στρατιωτικής ισχύος του ΝΑΤΟ- δημιουργεί ένα πλαίσιο στο οποίο οι χώρες μπορούν να μειώσουν την αβεβαιότητα μέσα από τη συνεργασία, χτίζοντας έτσι δεσμούς αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης. Αυτό είναι θεμιτό, διότι παρέχει ένα μέσο προστασίας από πιθανές απειλές για την ασφάλεια, όπως ο κατακερματισμός της Ευρώπης, η ανάδυση μη φιλελεύθερων πολιτικών δυνάμεων και η άνοδος του εθνικισμού. Η ένταξη στην ΕΕ βοήθησε τις ΧΚΑΕ να εδραιωθούν ως χώρες με σταθερά, φιλελεύθερα, δημοκρατικά πολιτικά συστήματα και να ενταχθούν στις πολιτικές και οικονομικές δομές της ΕΕ ενισχύοντας τη σταθερότητά τους.⁴³ Η ΕΕ είχε εξάλλου κάθε συμφέρον να παγιωθούν οι ΧΚΑΕ ως σταθερές φιλελεύθερες δημοκρατίες μέσω της ενσωμάτωσής τους στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Ειδικότερα,

⁴³ N. Nugent, *European Union Enlargement*, op.cit. σελ. 4.

κράτη-μέλη όπως η Γερμανία, η Φινλανδία και η Αυστρία –παρακείμενες των ΧΚΑΕ- δεν επιθυμούσαν να εξελιχθεί η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη σε μια περιοχή πολιτικής αστάθειας και ενδεχόμενης ανασφάλειας. Η νέα διεύρυνση τις βοήθησε να εδραιώσουν τους νεοπαγείς δημοκρατικούς θεσμούς, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει δυνατότητα επιβολής κυρώσεων εναντίον τους σε περίπτωση εκτροπής από τη δημοκρατική τους πορεία. (βάσει των άρθρων 6 και 7 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ) προβλέπεται η αναστολή ορισμένων δικαιωμάτων, εάν ένα κράτος-μέλος προβεί σε σοβαρή και διαρκή παραβίαση των θεμελιωδών αρχών της ΕΕ, δηλαδή της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου).

Πέρα όμως από το ζήτημα της ασφάλειας, που αφορά συνολικά την Ένωση, πρέπει να προσθέσουμε στο σημείο αυτό ότι ειδικά η Γερμανία είναι μια χώρα που ωφελήθηκε τα μέγιστα από την προς Ανατολάς διεύρυνση, αποσπώντας τόσο γεωστρατηγικά, όσο και οικονομικά οφέλη τα οποία θα αναλύσουμε στη συνέχεια. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα αυτή, χάρη στις διαδικασίες πρόσδεσης των ανατολικών της γειτόνων στις διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, έπαψε να αποτελεί το «εξωτερικό σύνορο» της ΕΕ, ενώ απόκτησε γεωπολιτικά πολύ πιο κεντρική θέση στην Ευρώπη σε σχέση με την περιφερειακή που είχε μέχρι πρότινος. Ο γεωπολιτικός χώρος της Ανατολικής Ευρώπης, έχει εξάλλου ύψιστη σημασία για τους Γερμανούς και για έναν άλλο λόγο. Με όρους στρατηγικής γεωγραφίας, γειτνιάζει ή συμπίπτει με τα πολιτικά και οικονομικά σύνορα του γερμανικού και του ρωσικού κόσμου, με τον οποίο το Βερολίνο επιδίωξε με ζήλο τη σύσφιξη των σχέσεων του στη μεταψυχροπολεμική εποχή.⁴⁴

Κλείνοντας, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η άναρχη μετάβαση στον καπιταλισμό που ακολούθησε στις πρώην κομμουνιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ενίσχυσε τα προβλήματα του οργανωμένου εγκλήματος, των ναρκωτικών και της παράνομης μετανάστευσης στη Ευρώπη. Δεδομένου ότι τα προβλήματα αυτά έχουν διασυνοριακό χαρακτήρα και χρειάζεται συνολική προσέγγιση από τη μεριά των κυβερνήσεων για την αντιμετώπισή τους, θεωρήθηκε

⁴⁴ Ανδρέας Στεργίου, «Η γερμανική πολιτική στην Ανατολική Ευρώπη. Μια γεωπολιτική ανάλυση», *Φιλελεύθερη Έκφραση*, (Χειμώνας 2007-2008), σσ. 38-40.

ότι είναι καλύτερο οι χώρες αυτές να βρίσκονται στην ένωση, προκειμένου να λυθούν τα προβλήματα αυτά από κοινού.⁴⁵

5.2 Οικονομικοί Λόγοι

Ο αντίκτυπος στην διεύρυνση στην οικονομία της Ε.Ε είναι σημαντικός, δεδομένου ότι μια μεγαλύτερη και πιο ολοκληρωμένη αγορά ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη τόσο για τα νέα όσο και για τα παλαιότερα κράτη μέλη. Ως γνωστό, το μέγεθος της εσωτερικής αγοράς αυξήθηκε με την αύξηση του πληθυσμού της Ένωσης κατά εκατό πέντε εκατομμύρια κατοίκους. Η διευρυμένη αγορά θα προσφέρει τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις της Ε.Ε νέες δυνατότητες, θα δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης και θα αυξήσει τα φορολογικά έσοδα των κυβερνήσεων, τα οποία θα μπορούν να διατεθούν σε προγράμματα προτεραιότητας. Τα οφέλη δεν προήρθαν όμως τόσο από την απελευθέρωση του εμπορίου και το άνοιγμα των αγορών για προϊόντα και υπηρεσίες, δεδομένου ότι μεταξύ της ένωσης των δεκαπέντε και των νέων κρατών μελών τα εμπόδια δασμολογικής και μη φύσης είχαν καταργηθεί πολύ πριν την προσχώρηση, στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την σύναψη συμφωνιών σύνδεσης και εταιρικών σχέσεων προσχώρησης. Περισσότερο προήλθαν από την αυξημένη εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων λόγω της δημιουργίας ενός κοινού νομικού ρυθμιστικού πλαισίου, όπου θα εφαρμόζονται κοινές δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές αλλά και από την δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για επενδύσεις, καλύτερη κατανομή των παραγωγικών πόρων και ενίσχυση του ανταγωνισμού στις Ευρωπαϊκές αγορές.

Η Ευρωπαϊκή επιτροπή εκτιμά ότι η προσχώρηση στην Ένωση έχει ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο ρυθμός ανάπτυξης κάθε νέου μέλους και αυτό γιατί τα κράτη θα αυξήσουν την εμπορική τους δραστηριότητα θα βελτιώσουν τις οικονομικές τους δομές λόγω της εισροής ξένων άμεσων επενδύσεων (τα νέα Κράτη παραμένουν σημαντικοί πελάτες για τις επενδύσεις των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και για τις εξαγωγές των κεφαλαίων και των καταναλωτικών αγαθών τους) και σε συνδυασμό με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών, τεχνογνωσίας και χρηματοοικονομικών επενδύσεων από το εξωτερικό θα ενισχυθεί η παραγωγικότητα

⁴⁵ N. Nugent, op. cit., σσ. 4-5.

και η ανταγωνιστικότητα των οικονομιών τους. Άλλωστε, οι νέες χώρες επωφελήθηκαν από ένα κύμα επενδύσεων εκ μέρους επιχειρήσεων της ΕΕ, στους τομείς της λιανικής πώλησης, του αυτοκινήτου, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών καθώς και στον τραπεζικό τομέα. Για παράδειγμα η γερμανική Volkswagen εξαγόρασε τον όμιλο Skoda στην Τσεχική Δημοκρατία. Η γαλλική Telecom είναι μέτοχος της πολωνικής επιχείρησης και μεγαλύτερου παρόχου τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών TPSA, ενώ αλυσίδες λιανικής πώλησης που έχουν την έδρα τους κυρίως στη Γαλλία, τη Γερμανία, το Η. Βασίλειο, το Βέλγιο και την Ολλανδία, έχουν επεκταθεί σε όλη την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη.⁴⁶

Σε γενικές γραμμές πάντως ευνοήθηκε η ΕΕ συνολικά, η οποία είναι και ο βασικότερος εμπορικός τους εταίρος, εφόσον αυξήθηκε ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών εκατέρωθεν, ενώ ωφελήθηκαν και οι ευρωπαίοι καταναλωτές από τη διακίνηση περισσότερων και ανταγωνιστικότερων αγαθών. Υπάρχουν όμως και χώρες της «παλαιάς» ΕΕ-15 οι οποίες ευνοήθηκαν πολύ περισσότερο από άλλες, όπως για παράδειγμα η Γερμανία, που υπήρξε ανέκαθεν ένθερμος υποστηρικτής της υποψηφιότητας της Πολωνίας, η Γαλλία ή οι Σκανδιναβικές χώρες, που τάσσονταν υπέρ της ένταξης των χωρών της Βαλτικής, λόγω της γεωγραφικής τους εγγύτητας και της οικονομικής δυναμικής που θα προσέφερε η διεύρυνση προς Ανατολάς, αλλά και για ευρύτερους πολιτιστικούς και γεωστρατηγικούς λόγους. Ειδικότερα η Γερμανία και η Γαλλία, επωφελήθηκαν ιδιαίτερα από τις αυξήσεις των εξαγωγών σε καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά, αλλά και από την αύξηση των ξένων άμεσων επενδύσεων στις ΧΚΑΕ. Έτσι, ένα κομμάτι της οικονομικής βοήθειας που δέχονται τα ανατολικά κράτη από τις χώρες- βασικούς χρηματοδότες των διαρθρωτικών μέσων οικονομικής υποστήριξής τους, επανακτάται έμμεσα μέσω της έντονης εξαγωγικής και επενδυτικής δραστηριότητας των κρατιών οικονομιών της Δυτικής Ευρώπης.⁴⁷

Ένα άλλο κράτος που αποκόμισε κάποια οφέλη – μολοντί για αρκετά διαφορετικούς λόγους- είναι η Μ. Βρετανία, η οποία ανέκαθεν επιθυμούσε τη δημιουργία μιας ανομοιογενούς ΕΕ άνω των 25 χωρών, δεδομένου ότι επί σειρά ετών η ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική της εν λόγω χώρας βασίζεται στην επιβράδυνση

⁴⁶ Βλ. Κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Περισσότερη ποικιλότητα, μεγαλύτερη ενότητα*, Διεύθυνση Διεύρυνσης, www.europa.eu.int/comm/enlargement, σελ. 9.

⁴⁷ Βλ. Α. Στεργίου, *op. cit.*

κάποιων πτυχών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπως η δημιουργία μιας πραγματικά κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ενώ πρωταρχικός της στόχος είναι κυρίως η ομαλή λειτουργία της ευρωπαϊκής αγοράς. Αντίθετα, χώρες του «φτωχού» Νότου όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία δεν αποκόμισαν ιδιαίτερα οφέλη από τη διεύρυνση, αντιθέτως άρχισαν να υπόκεινται σε περαιτέρω μειώσεις στις κοινοτικές ενισχύσεις που λαμβάνουν ετησίως, καθώς εντάχθηκαν στην ΕΕ χώρες πολύ φτωχότερες από τις ίδιες.⁴⁸

5.3 Κοινωνιολογική Λόγοι

Η κοινωνιολογική προσέγγιση της μελέτης της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ, βασίζεται στην ανάλυση των κοινωνικών ταυτοτήτων, αξιών και κανόνων, ενώ πολύ γενικά εδράζεται σε ιδέες που έχουν συγκροτηθεί κοινωνιογνωστικά και διαμορφώνουν συγκεκριμένες προσλαμβάνουσες για τα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα. Σύμφωνα με την ανάλυση αυτή, οι πράξεις των πολιτικών δρώντων δεν μπορούν εξ' ολοκλήρου να ερμηνευθούν με όρους αυστηρά ορθολογικούς, ωφελμιστικούς ή εργαλειακούς, αλλά πίσω από τη δράση τους κρύβονται και διάφορα κοινωνικά κατασκευασμένα αίτια, κοινωνικές νόρμες και συμπεριφορές.⁴⁹

Με βάση τα παραπάνω, η πολιτική της διεύρυνσης δεν βρήκε έρεισμα σε αντικειμενικά πολιτικά και οικονομικά κριτήρια, αλλά σε κοινωνιολογικά. Αυτό απορρέει από το γεγονός ότι η διεύρυνση παρά τα όποια οφέλη που προσέφερε συνολικά στην Ευρώπη, συνεπαγόταν και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις και προκλήσεις. Μία γενική ανάλυση κόστους-οφέλους δεν θα έδειχνε ξεκάθαρα ότι η διεύρυνση είναι ιδιαίτερα επωφελής για την Ευρώπη στο σύνολό της ή τουλάχιστον για τα περισσότερα κράτη της ΕΕ-15. Εξάλλου, σύμφωνα με την θεώρηση, αν ήταν μόνο ορθολογικά και οικονομικά μετρήσιμα τα κίνητρα των δεκαπέντε κρατών-μελών για την είσοδό των υποψήφιων προς ένταξη κρατών στην ΕΕ, χώρες όπως η Ισπανία ή η Πορτογαλία ενδεχομένως να ασκούσαν βέτο.⁵⁰ Συγκεκριμένα, οι οπαδοί αυτής της θεωρίας υποστηρίζουν ότι από τη στιγμή που κάποια κράτη-μέλη άρχισαν

⁴⁸ N. Nugent, *European Union Enlargement*, op. cit. σελ. 6.

⁴⁹ F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier, "Theorizing EU Enlargement: Research Focus, Hypotheses, and the State of Research", *Journal of European Public Policy*, τομ. 9 τχ. 4, 2002, σσ. 513 επ.

⁵⁰ N. Nugent, op. cit., σελ. 7.

να ασκούν πιέσεις για την περαιτέρω διεύρυνση της ΕΕ, τα υπόλοιπα κράτη που δεν ήταν ένθερμοι υποστηρικτές αυτής εγκλωβίστηκαν σε ρητορικές δεσμεύσεις περί ισχυροποίησης της συλλογικής ταυτότητας της Ένωσης, με την είσοδο στους κόλπους της χωρών οι οποίες κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο επέδειξαν ισχυρή θέληση να ασπαστούν τα δημοκρατικά ιδεώδη και να στρέψουν τις οικονομίες τους σε πιο φιλελεύθερα συστήματα.⁵¹ Ως εκ τούτου, η διεύρυνση προς Ανατολάς, δεν ήταν *sui generis*, αλλά βασίστηκε στην κατασκευή μιας συλλογικής κοινοτικής ταυτότητας που καθιστούσε επιβεβλημένη την ένωση δύο τμημάτων της γηραιάς ηπείρου που έχουν κοινό παρελθόν και μοιράζονται τις ίδιες αξίες για το μέλλον.

Εξάλλου, οι περισσότεροι πολιτικοί της ΕΕ πίστευαν ότι είχαν ηθικό χρέος να βοηθήσουν τις ΧΚΑΕ. Αφότου αυτές οι χώρες απαλλάχθηκαν από το κομμουνιστικό σύστημα, στο οποίο η Δυτική Ευρώπη αντιτάχθηκε επί σαράντα και πλέον χρόνια κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, πολλοί κυβερνητικοί κύκλοι στην ΕΕ θεώρησαν υποχρέωσή τους να συνδράμουν τις ΧΚΑΕ, ώστε να πραγματοποιήσουν τη φιλοδοξία τους να γίνουν ευημερούντα και δημοκρατικά κράτη, γιατί κυριαρχούσε η άποψη ότι η Δυτική Ευρώπη οφείλει πολλά στην Ανατολική Ευρώπη για το τίμημα που πλήρωσε στα χρόνια του υπαρκτού σοσιαλισμού.⁵²

Βέβαια, η κοινωνιολογική προσέγγιση ερμηνείας της πολιτικής της διεύρυνσης δεν είναι άμοιρη κριτικής. Σε θεωρητικό επίπεδο, υποστηρίζεται για παράδειγμα η άποψη ότι είναι πολύ στενός και επιφανειακός ο τρόπος ερμηνείας της διεύρυνσης αν στηριχθεί μόνο σε κοινωνιολογικά κριτήρια. Το αίσθημα του ανήκειν σε μια Κοινότητα με κοινές αρχές, αξίες και κανόνες δεν ήταν από μόνο του αρκετό για να αποτελέσει αφετηρία εισδοχής στους κόλπους της Ένωσης κρατών που ασπάστηκαν όλες αυτές τις αξίες και τους κανόνες της. Σίγουρα πάντως, τα κοινωνιολογικά αίτια της διεύρυνσης προς Ανατολάς έχουν κάποια ερείσματα, τα οποία τους επιτρέπουν να λειτουργήσουν μάλλον συμπληρωματικά στην ορθολογική προσέγγιση, που αναπτύχθηκε παραπάνω.⁵³

⁵¹ Ibid. σελ. 8.

⁵² N. Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην ΕΕ*, op. cit., σελ. 658.

⁵³ N. Nugent, *European Union Enlargement*, op. cit. σελ. 8.

6. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η επέκταση της Ε.Ε από δεκαπέντε σε εικοσιεπτα ωφέλησε σημαντικά τόσο τα παλιά όσο και τα νέα κράτη μέλη. Ωστόσο, αυτή η μεγάλη αλλαγή έθεσε διάφορες προκλήσεις και προβλήματα που πολλές φορές έκανε τους Ευρωπαίους ηγέτες να ανησυχούν σχετικά με το πόσο ενδεδειγμένη ήταν η διεύρυνση με τις χώρες αυτές. Οι σημαντικότερες ανησυχίες εκφράστηκαν σε θέματα που αφορούν τη θεσμική και πολιτική ισορροπία της το προϋπολογισμό και τα οικονομικά της αλλά και την εξωτερική πολιτική των Ευρωπαϊκών κρατών.

6.1 Θεσμικά ζητήματα

Έντονοι προβληματισμοί διατυπώθηκαν όσον αφορά την ικανότητα των οργάνων της Ε.Ε να συμπεριλάβουν μετά την τελευταία διεύρυνση τα νέα Κράτη μέλη και να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη πολυπλοκότητα των θεμάτων που απαιτούν λήψεις αποφάσεων. Στις προηγούμενες διευρύνσεις, η προσαρμογή των κρατών μελών γινόταν απλά με την εκπροσώπηση τους στα θεσμικά όργανα αναλόγως με το μέγεθος του πληθυσμού τους. Έτσι τα κράτη μέλη λάμβαναν σταθμισμένη ψήφο στο συμβούλιο των υπουργών, ανάλογο αριθμό βουλευτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ένα Επίτροπο (εκτός αν το μέγεθος τους ήταν μεγάλο όπως π.χ. στην περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας και της Ισπανίας) ένα δικαστή κ.λπ. Ωστόσο αυτός ο τρόπος δεν θα μπορούσε να είναι τόσο αποτελεσματικός στην νέα διεύρυνση διότι το μέγεθος των οργάνων της Ε.Ε ήταν πού μεγάλο αλλά επίσης μεγάλος ήταν και ο αριθμός των υποψήφιων κρατών.

Μια άλλη πρόκληση που κλίθηκε να αντιμετωπίσει η Ε.Ε είναι θεσμική προσαρμογή των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης που έλαβε χώρα το 1993 αναφέρει ότι εκτός από τα τρία κριτήρια πολιτικής και οικονομικής φύσης που πρέπει να εκπληρώσουν τα κράτη μέλη για να καταστούν υποψήφια προς ένταξη και ένα τέταρτο κριτήριο σύμφωνα με το οποίο η

Ε.Ε μπορεί να απορρόφησε τα νέα κράτη χωρίς όμως να επιβραδύνει τις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό σήμαινε ότι οι θεσμοί και το σύστημα λήψης αποφάσεων έπρεπε να προσαρμοστούν έτσι, ώστε να μην ανακοπεί η πορεία της Ένωσης με την είσοδο σε αυτή των νέων χωρών. Το συγκεκριμένο πρόβλημα σχετίστηκε με το φόβο ότι η διεύρυνση με νέα μέλη μπορεί να συνιστά απειλή για την εμβάθυνση της ΕΕ, δηλαδή την περαιτέρω προώθηση της θεσμικής και πολιτικής ενοποίησης. Ήδη τα πρώτα αποτελέσματα από την τελευταία μεγάλη διεύρυνση αποδεικνύουν ότι καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής η ταχεία και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων, σε μια εποχή όπου πολλά και σύνθετα ζητήματα της τρέχουσας επικαιρότητας (διεθνής οικονομική κρίση, περιβάλλον, μεταναστευτική πολιτική κτλ) τίθενται στην ημερήσια ατζέντα των Βρυξελλών.

Ως αποτέλεσμα αυτών, υπήρξαν κάποιες διατάξεις στις μεταρρυθμίσεις των Συνθηκών (Αμστερνταμ και Νίκαιας), για την αποφυγή του αδιεξόδου στη λήψη αποφάσεων (μείωση της άσκησης βέτο από τα κράτη-μέλη στο Συμβούλιο μέσω της επέκτασης του αριθμού των αποφάσεων που λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία), ωστόσο οι αναθεωρήσεις αυτές δεν κρίθηκαν ιδιαίτερα επαρκείς, γι' αυτό και έγιναν περισσότερες θεσμικές διορθώσεις στην Αναθεωρητική Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία υπογράφηκε στις 13 Δεκέμβρη 2007.

Ένα δεύτερο ζήτημα που προέκυψε από τη μεγάλη διεύρυνση της ΕΕ με τα νέα κράτη-μέλη, είναι το κατά πόσο θα επηρέαζε τη διαμόρφωση των εσωτερικών πολιτικών ισορροπιών και δυναμικών στο εσωτερικό της Ένωσης εξαιτίας της ποικιλομορφίας και του αριθμού τους. Υπό το πρίσμα αυτό, τέθηκαν κάποια ερωτήματα σχετικά με το αν η είσοδος των νέων κρατών μπορεί να διχάσει εσωτερικά την Ευρώπη με τη διαμόρφωση δύο ομάδων κρατών, όπως φερ' ειπείν μεταξύ εύπορων και φτωχών κρατών, κρατών του πυρήνα και κρατών της περιφέρειας, κρατών-μελών της ευρωζώνης και μη μελών αυτής, αλλά και μεταξύ παλαιών και νέων κρατών κοκ. Στο παρελθόν εξάλλου, είδαμε πολλές φορές τη Γερμανία και τη Γαλλία, ως χώρες του σκληρού πυρήνα, να συνεργάζονται για να καθορίσουν το ρυθμό προόδου σε ευρέα ζητήματα ολοκλήρωσης, όπως για παράδειγμα σε θέματα της ΚΕΠΠΑ, τα λιγότερο εύπορα κράτη να σχηματίζουν χαλαρές συμμαχίες για αναδιανεμητικά ζητήματα, ενώ οι συζητήσεις για την ΚΑΠ να προκαλούν διαιρέσεις μεταξύ Βορρά-Νότου ή μεταξύ μεταρρυθμιστών (για

παράδειγμα το Η. Βασίλειο) και υποστηρικτών της διατήρησης της τρέχουσας κατάστασης (Γαλλία, Ελλάδα).⁵⁴

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται αποδεκτό ότι οι εσωτερικές δυναμικές και ισορροπίες μεταξύ της ΕΕ-27 ίσως να διαταραχθούν, ενώ οπωσδήποτε πρέπει να αναμένονται περισσότερες αντιπαραθέσεις μεταξύ μεγάλων και μικρών κρατών. Μετά την πρόσφατη ένταξη άλλωστε των νέων κρατών-μελών, ο πληθυσμός των 19 από τα 27 κράτη-μέλη έχει πληθυσμό κάτω των 12 εκατομμυρίων κατοίκων!⁵⁵ Εντούτοις, δεν θα πρέπει να μεγαλοποιείται το ενδεχόμενο να υπάρξει αυξημένη διαφοροποίηση στο εσωτερικό της ΕΕ, διότι ανέκαθεν υπήρχαν διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών και οι διαδικασίες, παρότι αργές και δύσκολες ενίοτε, δεν έφτασαν ποτέ σε οριστικό αδιέξοδο. Επίσης, τις περισσότερες φορές δεν υπάρχουν καθορισμένες συμμαχίες πλειοψηφίας ή μειοψηφίας, αλλά οι χαλαροί συνασπισμοί και συμμαχίες που δημιουργούνται μεταβάλλονται βάσει των εκάστοτε θεμάτων που προκύπτουν κάθε φορά. Επιπλέον, τα νέα κράτη-μέλη δεν αποτελούν ομοιογενή συνασπισμό, παρόλο που προβάλλεται συχνά αυτή η άποψη. Είναι πιθανότερο πάντως οι συμμαχίες να έχουν περιστασιακό χαρακτήρα, ανάλογα με το ζήτημα που εξετάζεται τη δεδομένη χρονική στιγμή.⁵⁶

6.2 Επιπτώσεις στην οικονομία

6.2.1 πολιτικές συνοχής

Κύριος στόχος των πολιτικών συνοχής είναι να ενισχύσουν την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και να αποκαταστήσουν οποιεσδήποτε ανισορροπίες μέσω διαρθρωτικών μέτρων ώστε να βοηθήσουν περιοχές που υστερούν ως προς την ανάπτυξη ή βιομηχανικούς τομείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Εκτός από τις τεράστιες ευκαιρίες αγοράς που δημιούργησε η τελευταία διεύρυνση της Ε.Ε

⁵⁴ N. Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην ΕΕ*, op. cit., σελ. 663.

⁵⁵ C. Archer και N. Nugent, "Small States and the European Union", *Current Politics and Economics of Europe*, τομ.11. τευχ. 1, σ. 4, 2002.

⁵⁶ N. Nugent, *European Union Enlargement*, op. cit., σελ. 12.

δημιούργησε και σημαντικές οικονομικές δυσκολίες λόγω των ανισοτήτων που προέκυψαν μεταξύ των παλιών και νέων κρατών μελών. Θέτοντας έτσι το πρόβλημα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο προσκήνιο της πολιτικής ατζέντας.

Μετά την ένταξη των δώδεκα κρατών μελών ο πληθυσμός της Ε.Ε αυξήθηκε κατά τα περίπου τριάντα τις εκατό, ενώ το ΑΕΠ της αυξήθηκε από πέντε σε οκτώ τις εκατό. Το 2003 όλες οι υποψήφιες χώρες εκτός της Σλοβενία είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο από όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης. Επιπλέον χώρες όπως η Λετονία, Βουλγαρία και Ρουμανία είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ λιγότερο από το ένα τρίτο του μέσου όρου της Ε.Ε⁵⁷. Με άλλα λόγια η διεύρυνση έφερε στην Ένωση λιγότερα εύπορα κράτη με επίπεδο εισοδήματος αρκετά χαμηλότερο από το μέσο όρο της, τα οποία πρόκειται μεταξύ άλλων να ασκήσουν πιέσεις στα διαρθρωτικά ταμεία. Επιπλέον, η είσοδος στην Ε.Ε χωρών με πολύ φτωχίες περιφέρειες είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Ως εκ τούτου αρκετές περιφέρειες της Ε.Ε των δεκαπέντε μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα δεν είναι πλέον επιλήψιμες του στόχου ένα της πολιτικής συνοχής, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η μελλοντική τους οικονομία. Έτσι λοιπόν χώρες όπως η Ελλάδα η Πορτογαλία και η Ιρλανδία είχαν κάθε λόγο να ανησυχούν διότι η προσχώρηση στην Ε.Ε κρατών που είναι πολύ φτωχότερα από τις ίδιες θα επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις της κοινοτικές χρηματοδοτικές ενισχύσεις που λαμβάνουν από τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Αρχικά για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους προβλημάτων η Ε.Ε είχε στην διάθεση της τρεις εναλλακτικές λύσεις. Πρώτον, τη σημαντική αύξηση των διαρθρωτικών δαπανών της Ε.Ε, δεύτερον την αναθεώρηση των διαρθρωτικών ταμείων, ώστε να στοχεύουν στις πιο φτωχές χώρες και τρίτον την πρόβλεψη μεταβατικών περιόδων, μέχρι οι νεοεισαχθείς χώρες να λαμβάνουν ισότιμη μεταχείριση στην κατανομή των κοινοτικών πόρων. Η προσέγγιση που τελικά συμφωνήθηκε ήταν ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των διαρθρωτικών ταμείων και η πρόβλεψη μιας μεταβατικής περιόδου δεκαετούς διάρκειας μέχρι το 2013 για τα νέα κράτη μέλη. Τα κεφάλαια που προορίζονται για περιφερειακή δράση στον προϋπολογισμό των ετών 2007-2013 εστιάζουν σε τρεις στόχους⁵⁸.

⁵⁷ Ibid., σελ., 13.

⁵⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας Οκτώβριος 2006

- **Σύγκλιση.** Στόχος εδώ είναι η ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και περιοχών να πλησιάσουν γρηγορότερα τον μέσο όρο της ΕΕ, βελτιώνοντας τις συνθήκες ανάπτυξης και απασχόλησης. Αυτό μπορεί να γίνει με επένδυση στο φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, την καινοτομία, την κοινωνία της γνώσης, την προσαρμογή στις αλλαγές, το περιβάλλον και την αποτελεσματική διοικητική διαχείριση.
- **Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση.** Στόχος είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας, του επιπέδου απασχόλησης και της ελκυστικότητας περιοχών πέραν των λιγότερο αναπτυγμένων. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι απαραίτητη η πρόβλεψη των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών και η προώθηση των καινοτομιών, της επιχειρηματικότητας, της προστασίας του περιβάλλοντος, της προσβασιμότητας, της προσαρμοστικότητας και της ανάπτυξης αγορών εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.
- **Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία.** Αποστολή της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας είναι η αύξηση της διασυνοριακής, διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας. Βασικός στόχος της είναι η εξεύρεση κοινών λύσεων για κοινά προβλήματα μεταξύ γειτονικών αρχών για θέματα όπως η αστική, η αγροτική και η παράκτια ανάπτυξη, η ανάπτυξη των οικονομικών σχέσεων και των δικτύων ανάμεσα σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Οι παραπάνω στόχοι θα χρηματοδοτηθούν από συγκεκριμένα κεφάλαια της ΕΕ, τα οποία θα συμπληρώνουν ή θα δημιουργούν κίνητρα για επενδύσεις από τον ιδιωτικό τομέα και από τις εθνικές και περιφερειακές διοικήσεις. Τα κεφάλαια αυτά είναι γνωστά ως διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

- Το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)** είναι το πρώτο διαρθρωτικό ταμείο που προσφέρει χρηματοδοτική κάλυψη για την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, μειώνοντας τις διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες και στηρίζοντας τη διαρθρωτική ανάπτυξη και την προσαρμογή των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης και της αναδιάρθρωσης των βιομηχανικών περιοχών που βρίσκονται σε ύφεση.

- Το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤα)**, το δεύτερο διαρθρωτικό ταμείο, παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση για επαγγελματική κατάρτιση και για πρωτοβουλίες που αφορούν τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.
- Παράλληλα με τα διαρθρωτικά ταμεία υπάρχει το **Ταμείο Συνοχής**, το οποίο χρηματοδοτεί υποδομές μεταφορών και περιβαλλοντικά προγράμματα σε χώρες της ΕΕ με κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατώτερο του 90 % του μέσου όρου της ΕΕ.

6.2.2 Κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ)

Η ΚΑΠ η οποία αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη από τις πολιτικές της Ε.Ε, έρχεται αντιμέτωπη σήμερα με ένα σύνολο προκλήσεων οι οποίες καλούν την Ευρωπαϊκή επιτροπή σε στρατηγικές επιλογές για το μακροπρόθεσμο μέλλον της Γεωργίας. Οι διευρύνσεις της Ε.Ε κατά τα τελευταία έτη είχαν ως αποτέλεσμα να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στη Γεωργία και προκάλεσαν νέες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις για την ΚΑΠ. Τα νέα κράτη μέλη διαθέτουν μεγάλο αγροτικό δυναμικό σε ανθρώπινους πόρους και σε γεωργικές γαίες. Ωστόσο το δυναμικό αυτό δεν είναι πάντοτε πλήρως εκμεταλλεύσιμο. Στο τομέα της γεωργίας η κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ των παλαιών και των νέων κρατών μελών είναι σημαντικές. Έτσι ενώ η Γεωργία αντιπροσώπευε λιγότερο από το 5% της απασχόλησης στην Ε.Ε των δεκαπέντε, αντιπροσωπεύει περίπου το 25% της απασχόλησης στην Πολωνία και το 44% στην Ρουμανία. Παρά όμως το διπλάσιο μέγεθος του αγροτικού εργατικού δυναμικού της Ε.Ε και την αύξηση των γεωργικών της εκτάσεων περίπου κατά το ήμισυ η συνολική αύξηση της παραγωγής δεν ξεπέρασε το 12%⁵⁹. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω το μεγαλύτερο πρόβλημα της κοινότητας ήταν να βρει λύση στο θέμα των αγροτικών δαπανών καθώς η εισαγωγή νέων μελών στην πίτα των επιδοτήσεων θα αύξανε υπερβολικά τον προϋπολογισμό. Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος αποφασίστηκε για την ΚΑΠ να υπάρξει μια μεταβατική περίοδο έως το 2013, ώστε να μην επηρεαστεί συνολικά το μέγεθος του προϋπολογισμού. Τα νέα μέλη δεν έλαβαν εξ αρχής όλο το μερίδιο των επιδοτήσεων, αλλά ένα ποσοστό του κανονικού μεριδίου που θα αυξάνεται χρόνο

⁵⁹ N. Nugent, op. cit., σελ. 14.

με το χρόνο (το 2004 25%, το 2005 30%, το 2006 30%, το 2007 40% και από το 2008 και μετά ο ρυθμός αυξάνεται κατά 10% μέχρι να αγγίξει το 100% το 2013)⁶⁰.

Ενώ όμως η συμμετοχή των νέων μελών στις κοινοτικές επιδοτήσεις αυξάνεται, έχει ήδη από το 2007 αρχίσει μια σταδιακή μείωση για τα παλαιά μέλη καθώς ο συνολικός προϋπολογισμός για τις αγροτικές δαπάνες αποφασίστηκε να παγώσει. Το σίγουρο πάντως είναι ότι τα νέα κράτη μέλη έτυχαν λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης σε σχέση με την Ε.Ε των δεκαπέντε. Η Ένωση προκειμένου να αντιμετωπίσει το κόστος της διεύρυνσης και να μην ξεφύγει από τα επίπεδα του μικρού σχετικά κοινοτικού προϋπολογισμού, αποφάσισε στα πλαίσια της ατζέντας του 200 μια περικοπή των δαπανών με την Ε.Ε των δεκαπέντε. Σύμφωνα άλλωστε με τις δημοσιονομικές προοπτικές για την περίοδο 2000 – 2006 μειώθηκαν κατά 13% οι συνολικές δαπάνες για την Ευρώπη των δεκαπέντε, κατά 6% οι αγροτικές δαπάνες και κατά 18% οι διαρθρωτικές δαπάνες⁶¹. Η συρρίκνωση αυτή αντιστάθμισε τις νέες μεταβιβάσεις που σχετίζονται με την διεύρυνση. Η νέα ΚΑΠ επηρεάζει κυρίως τα δεκαπέντε κράτη μέλη της Ε.Ε και η διεύρυνση τα νέα κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.

6.3 Προκλήσεις για τα νέα κράτη και εσωτερικές οικονομίες

Οι ΧΚΑΕ εξακολουθούν να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από απαρχαιωμένες και αναποτελεσματικές βιομηχανίες, οι οποίες κατάφεραν να επιβιώσουν μέχρι σήμερα χάρη στις διάφορες μορφές κρατικής στήριξης. Η κατάσταση αυτή αλλάζει, καθώς οι οικονομίες των ΧΚΑΕ εκσυγχρονίζονται και φιλελευθεροποιούνται, υποβοηθούμενες σε μεγάλο βαθμό από τα κίνητρα της ένταξής τους στους θεσμούς της ΕΕ. Ωστόσο, χρειάζεται να γίνουν πολλά ακόμα. Αν οι οικονομίες των ΧΚΑΕ αποδειχτούν μη ανταγωνιστικές και δεν καταφέρουν να

⁶⁰ www.europa.com

⁶¹ ⁶¹ A. Scott, *op. cit.* σελ 91

προσελκύσουν τις προσδοκώμενες επενδύσεις από το εξωτερικό, αλλά και να ξεπεράσουν σταδιακά τις διαρθρωτικές τους αδυναμίες, είναι σαφές ότι η κατάσταση αυτή θα είναι επιζήμια τόσο για τις χώρες αυτές, όσο και για την ευρύτερη οικονομία της εσωτερικής αγοράς.

Εξάλλου, παρά τους εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης που παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια (από τα τέλη της δεκαετίας του '90 χώρες όπως η Εσθονία, η Λετονία, η Πολωνία και η Σλοβενία σημειώνουν ρυθμούς ανάπτυξης πάνω από 4% ετησίως, ενώ η ΕΕ-15 περίπου 2,5 %), χρειάζεται να καταβάλουν ακόμα μεγαλύτερες προσπάθειες για να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, στρέφοντας την παραγωγική διαδικασία από τις βιομηχανίες υψηλής εντάσεως εργασίας στην παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και γνώσης.⁶² Προκειμένου να το επιτύχουν, χρειάζεται να επενδύσουν περισσότερο στην τεχνολογία και την εκπαίδευση, τόσο μέσα από εθνικούς όσο και από κοινοτικούς πόρους. Ήδη, η ΕΕ μετά την υιοθέτηση το 2000 της Στρατηγικής της Λισαβόνας για τη μετατροπή της ευρωπαϊκής οικονομίας έως το 2010 στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης στον κόσμο, έθεσε πολύ υψηλά τον πήχη, γεγονός που έβαλε σε δοκιμασία τόσο τις ΧΚΑΕ, όσο και την ΕΕ εν γένει. Η διεύρυνση, φαίνεται ότι αποτέλεσε εμπόδιο σε μια τέτοια διαδικασία επιτάχυνσης της ευρωπαϊκής οικονομίας, δεδομένου ότι τα νέα κράτη-μέλη δυσκολεύονται από τη μία να συμμορφωθούν στις απαιτήσεις της προοπτικής ένταξής τους στην Ευρωζώνη και από την άλλη να επιτύχουν τους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας, όπως την αύξηση του επιπέδου απασχόλησης στο 70%, την απελευθέρωση των αγορών στους τομείς της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών, την αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη στο 3% του ΑΕΠ, αλλά και τη διατήρηση πολύ υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, ώστε να επέλθει έστω και σε μακροπρόθεσμη βάση η κοινωνικοοικονομική συνοχή⁶³.

⁶² Heather Grabbe, "What the new member states bring into the European Union", στο: N. Nugent (επιμ.), *European Union Enlargement*, New York, Palgrave Macmillan, 2004, σελ.72.

⁶³ Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ τα κριτήρια δημοσιονομικής σύγκλισης για την ένταξη μιας χώρας στη ζώνη του Ευρώ είναι: α) ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ να είναι διαμορφωμένος στο 60%. β) το πρωτογενές έλλειμμα θα πρέπει να είναι το πολύ 3%, γ) ο πληθωρισμός θα πρέπει να είναι στο επίπεδο των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση και να αποκλίνει μόνο +/- 1,5%, δ) τα μακροπρόθεσμα ονομαστικά επιτόκιο θα πρέπει να είναι στο επίπεδο των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση σε αυτό το μέγεθος και να αποκλίνει μόνο +/- 2%, ε) δεν θα πρέπει να έχει προβεί σε υποτίμηση μια χώρα που πρόκειται να ενταχθεί στο κοινό νόμισμα τουλάχιστον για δύο έτη.

Επιπρόσθετα, οι ΧΚΑΕ αντιμετωπίζουν ακόμα σημαντικά προβλήματα στην εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου (*acquis communautaire*), δεδομένου ότι σε πολλές από τις χώρες αυτές οι διοικητικοί και δικαστικοί μηχανισμοί δεν επαρκούν για τη σωστή και νόμιμη μεταφορά της κοινοτικής νομοθεσίας στα εσωτερικά δίκαια των κρατών αυτών. Για τους λόγους αυτούς δόθηκαν στις εν λόγω χώρες πιο μακρές μεταβατικές περίοδοι σε σχέση με άλλες διευρύνσεις, ιδιαίτερα σε ότι αφορούσε τις πολιτικές της υγείας, της ασφάλειας στο χώρο εργασίας και της ασφάλειας των τροφίμων, κάποιων πτυχών της ΚΑΠ, της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων και κεφαλαίων, της πολιτικής των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Εξάλλου, σε ότι αφορά το περιβάλλον, σήμερα εκκρεμούν περίπου 300 οδηγίες που πρέπει να μεταφερθούν στην εθνική έννομη τάξη των ΧΚΑΕ, ενώ το κόστος της υιοθέτησης των ευρωπαϊκών περιβαλλοντικών στάνταρ είναι για κάποιες χώρες απαγορευτικό.⁶⁴

6.4 Οι επιπτώσεις στις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε

Η Ε.Ε ασκεί μεγάλη επιρροή στη διεθνή σκηνή. Σε οικονομικό επίπεδο, εμπορικό και νομισματικό έχει κατακτήσει τη θέση μιας παγκόσμιας δύναμης. Η Ε.Ε διαθέτει σημαντική επιρροή σε διεθνείς οργανισμούς όπως ο παγκόσμιος οργανισμός (ΠΟΕ) σε οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών και στις παγκόσμιες συνόδους κορυφής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Οι εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης επεκτείνονται και σε πολιτικές ενίσχυσης για την ανάπτυξη τρίτων χωρών.

Η διεύρυνση της Ένωσης ΧΚΑΕ είχε ως αποτέλεσμα να μετατοπιστούν τα σύνορα της πάνω από 500 χιλιόμετρα προς ανατολάς. Αυτό είχε ως επακόλουθο από τη μια πλευρά να αποκτήσει η Ένωση μεγαλύτερο ειδικό βάρος στο διεθνές πολιτικό στερέωμα και από την άλλη λόγω της μεγάλης ανομοιογένειας κατέστη πιο δύσκολο από παλαιότερα να αναπτύξει ενιαίες θέσεις στην εξωτερική της πολιτική οι οποίες θα βασίζονταν σε κοινά συμφέροντα. Η ένωση αντιμετώπισε προβλήματα στην εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας και τα αποτελέσματα σε αυτό τον τομέα ήταν πολύ μέτρια την περίοδο αυτή. Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ανέκαθεν η Ένωση, να διαδραματίσει δηλαδή

⁶⁴ A. Scott, *op. cit.*, σελ. 90.

πρωταγωνιστικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο διογκώθηκαν μετά την τελευταία διεύρυνση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας αποτυχημένης εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης ήταν η αδυναμία που επέδειξε στην Βοσνία Ερζεγοβίνη και στο Κοσσυφοπέδιο, δεν μπόρεσε να αποτρέψει τη σύγκρουση και η παρέμβαση της για την εγκαθίδρυση της διαρκής ειρήνης στην περιοχή έγινε πολύ αργά. Η ανεπάρκεια της Ε.Ε σε αυτό τον τομέα έγινε ακόμα πιο αισθητή με την διεθνής κρίση στο Ιράκ όπου προέκυψε ο βαθύς διχασμός των μελών της. Από τη μία πλευρά το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία και η Ιταλία υποστήριζαν τη θέση των ΗΠΑ για στρατιωτική επίθεση στο Ιράκ με σκοπό την ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ. Από την άλλη πλευρά χώρες όπως η Γερμανία η Γαλλία το Βέλγιο Ελλάδα και άλλες εναντιώθηκαν σε αυτή τη στρατιωτική πρωτοβουλία . Τέλος η ΧΚΑΕ οι οποίες γενικά τείνουν να έχουν μια φιλοατλαντική στάση συντάχθηκαν υπέρ της Αμερικανικής επέμβασης, τόσο σε επίπεδο διακηρύξεων όσο και έμπρακτα με την αποστολή στρατευμάτων στο Ιράκ. Το γεγονός αυτό προκάλεσε έντονη ανησυχία στο Γαλλογερμανικό άξονα για την ικανότητα επιρροής τους στις χώρες αυτές αλλά και για την γενικότερη προοπτική της ΚΕΠΠΑ. Η αποτυχία στην πραγματοποίηση μιας συζήτησης του προβλήματος αυτού του θεσμικού πλαισίου εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της Ε.Ε αποτελεί ένδειξη της έλλειψης πολιτικής βούλησης των κρατών μελών να καθορίσουν μια ενιαία Ευρωπαϊκή θέση.

Ωστόσο η Ε.Ε παρά την αμηχανία και την έλλειψη συνεννόησης που επέδειξε κατά της κρίσεις στο Ιράκ τη Βοσνία και το Κόσσοβο, έδειξε ένα εντελώς διαφορετικό και πιο οργανωμένο πρόσωπο στην κρίση που σημειώθηκε στο Καύκασο όπου κατάφερε τελικά να διαδραματίσει ένα αρκετά σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της που οδήγησε στην τελική εκεχειρία μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας. Αυτό το κατάφερε αρχικά με το σχέδιο των έξι σημείων και στην συνέχεια με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού συμβουλίου που πάρθηκαν στις Βρυξέλλες την 1^η Σεπτεμβρίου του 2008. Η Σύνοδος Κορυφής των ευρωπαίων ηγετών κατόρθωσε να πετύχει μια ενιαία και ανεξάρτητη από τις ΗΠΑ ευρωπαϊκή γραμμή έναντι των εξελίξεων στην περιοχή του Καυκάσου, αναδεικνύοντας την ικανότητα της Ένωσης να μπορεί να επεμβαίνει και να διαχειρίζεται διεθνείς κρίσεις, όπου είναι δυνατό, χρησιμοποιώντας ήπια μέσα. Στο πλευρό της ευρωπαϊκής πλευράς –παρά τις αρχικές τους επιφυλάξεις- τάχθηκαν και οι ΧΚΑΕ. Εξάλλου, οι χώρες αυτές δεν φαίνεται να

εναντιώνονται στην ύπαρξη μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, που καθιστά την ΕΕ ηγική πολιτική δύναμη στην παγκόσμια σκακιέρα. Γεγονότα που το επιβεβαιώνουν αυτό είναι -μεταξύ άλλων- η υποστήριξη από τις εν λόγω χώρες της ευρωπαϊκής θέσης σχετικά με το ρόλο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και το Πρωτόκολλο του Κιότο, στην οποία αντιτίθεται η αμερικανική πλευρά. Περισσότερο η διαφοροποίησή τους σε σχέση με τον «πυρήνα» της Ευρώπης έγκειται –και αυτό είναι που γεννά κάποια ερωτηματικά για τη μελλοντική τους στάση- στο ότι δεν μπορούν να δουν τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας ως ανεξάρτητη και αυτόνομη από τη νατοϊκή συμμαχία ή ως αντίβαρο σε αυτή. Βέβαια, μπορεί τα νέα κράτη-μέλη, να είναι υπέρμαχοι μιας ισχυρής διατλαντικής συμμαχίας, αλλά γενικότερα επιθυμούν να έχει η ΕΕ μια αποτελεσματική εξωτερική πολιτική, ειδικά στα γειτονικά Βαλκάνια και στις άλλες ανατολικές χώρες με τις οποίες γειτνιάζουν.⁶⁵ Πάντως, όσο η ΚΕΠΠΑ υπόκειται στη διακυβερνητική μέθοδο με την υιοθέτηση της ομοφωνίας ως κατεξοχήν τρόπου λήψης αποφάσεων, η ΕΕ δεν μπορεί να παίζει ρόλο αξιόπιστου μεσολαβητή σε διεθνείς διενέξεις.

Μια άλλη μεγάλη πρόκληση στις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε που προέκυψε μετά την διεύρυνση προς ανατολάς ήταν η σχέση με τους νέους γείτονες. Με τη νέα διεύρυνση τα σύνορα της Ευρώπης θα μετατοπίζονταν για πάνω από 500 χιλιόμετρα. Η Ε.Ε απέκτησε νέα σύνορα με την Κροατία, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, τη Ρωσία τα οποία θα ενδυναμώσουν τη Ρωσία και θα ενδυναμώσει την παρουσία της στην Ανατολική Μεσόγειο με την Κύπρο και στην Νότια Μεσόγειο με τη Μάλτα. Η Ε.Ε πρέπει να αναπτύξει με τις χώρες αυτές μια πολιτική καλής γειτονίας η οποία θα συμβάλει στην ευημερία, στην χρηστή διακυβέρνηση στις γειτονικές χώρες και στη δημιουργία ενός “δακτυλίου” σταθερότητας και ασφάλειας. Οι γειτονικές χώρες της Ευρώπης στα Βαλκάνια έχουν χαμηλή οικονομική ανάπτυξη – χαμηλότερη από εκείνη των νέων μελών που προσήλθαν στην Ένωση το 2004 και πολλές από αυτές δεν έχουν ακόμα εδραιώσει τη δημοκρατία την πολιτική σταθερότητα και την οικονομία της αγοράς. Η άφιξη της διευρυμένης Ε.Ε στα σύνορα τους έχει δημιουργήσει προβλήματα εξαιτίας της ανάγκης των νέων μελών να εφαρμόσουν αποτελεσματικούς συνοριακούς ελέγχους σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και προσώπων. Υπάρχει λοιπόν ο κίνδυνος να δημιουργηθεί ένα νέο σιδηρούν παραπέτασμα μεταξύ

⁶⁵ H. Grabbe, op. cit. σελ. 79.

πλουσίων και φτωχών χωρών. Η Ένωση για να αντιμετωπίσει την προαναφερθείσα κατάσταση ανέπτυξε ένα σύνολο μέσων στο πλαίσιο της πολιτικής γειτνίασης, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται ο Ευρωπαϊκός οικονομικός χώρος ΕΟΧ, η συμφωνίες σταθεροποίησης σύνδεσης και οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης και συνεργασίας. Άλλωστε η Ένωση αποβλέπει σε μια προοπτική ένταξης όλων των δυτικών Βαλκανίων. Γενικά πρέπει να γίνουν συντονισμένες προσπάθειες από την Ε.Ε και από τα νέα μέλη που αποτελούν πλέον τα εξωτερικά της σύνορα έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που ταλανίζουν τις γειτονικές χώρες. Η παράνομη μετανάστευση τα ναρκωτικά το διασυνοριακό έγκλημα είναι κάποια από τα προβλήματα που πρέπει να επιλύσει η Ένωση για να μη συνεχίσει να έχει ασταθείς γείτονες. Κλείνοντας, είναι γεγονός ότι τα κράτη μέλη της Ε.Ε έχουν ακόμα μακρύ δρόμο να διανύσουν τόσο σε διπλωματικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, μέχρι να μπορέσουν να αποκτήσουν ενιαία φωνή για σημαντικά διεθνή θέματα όπως η ειρήνη, η σταθερότητα, η τρομοκρατία, η κατάσταση στη Μέση Ανατολή και ο ρόλος του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ.

7. Η διεύρυνση προς Ανατολάς και το ζήτημα της εμβάθυνσης της ΕΕ

Η διεύρυνση της ΕΕ είναι συνυφασμένη με την ίδια της τη φύση. Αποτελεί μια διαρκώς εξελισσόμενη ενοποιητική διαδικασία κρατών, τα οποία αφ' ης στιγμής ενταχθούν, αποφασίζουν να συμμετέχουν και να συνδράμουν στο εγχείρημα μιας ολοένα αυξανόμενης μεταβίβασης αρμοδιοτήτων σε ένα υπερεθνικό θεσμικό οικοδόμημα με απώτερο στόχο την πολιτική ολοκλήρωση. Η πρόσφατη διεύρυνση αποτέλεσε κατά γενική ομολογία μια ιστορική επιτυχία που θα συνεισφέρει σημαντικά στην προώθηση της δημοκρατίας, της ευημερίας και της ασφάλειας στην Ευρώπη. Παρέχοντας την προοπτική ένταξης στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η ΕΕ έπαιξε σημαντικό ρόλο στην οικονομική και πολιτική τους μεταρρύθμιση, αλλά και στην προώθηση της περιφερειακής τους σταθερότητας.

Από την άλλη πλευρά όμως, η αδυναμία επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης μετά το γαλλικό και ολλανδικό «όχι» έφερε σε αδιέξοδο την Ένωση, επηρέασε αρνητικά τις προοπτικές περαιτέρω διεύρυνσης και έφερε στο προσκήνιο τη συζήτηση για την ικανότητα απορρόφησης της ΕΕ, αλλά και την ανάγκη της θεσμικής εμβάθυνσης πριν από κάθε νέα διεύρυνση. Σήμερα η ΕΕ μετά από την αποτυχία θέσης σε ισχύ της θνησιγενούς Συνταγματικής Συνθήκης βρίσκεται στο στάδιο της επικύρωσης της νέας Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης της Λισαβόνας, η οποία διατηρεί αρκετές από τις καινοτομίες που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη.⁶⁶ Ωστόσο το ιρλανδικό «όχι» στο δημοψήφισμα εγείρει ανησυχίες για το μέλλον της Συνθήκης. Αν αποτύχει και αυτή η προσπάθεια να τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας κατόπιν επικύρωσής της από όλα τα κράτη μέλη, αυτό σημαίνει ότι πρακτικά δεν υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω διεύρυνσης της ΕΕ γιατί με βάση την ισχύουσα Συνθήκη της Νίκαιας η ΕΕ δεν μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά με περισσότερα από 27 κράτη-μέλη. Μάλιστα πολλοί σχολιαστές εκφράζουν την ανησυχία ότι η προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας τον Ιανουάριο του 2007 ήταν και η τελευταία διεύρυνση, διότι η ΕΕ υποφέρει από «διευρυνσιακή κόπωση» (enlargement fatigue).⁶⁷ Άλλοι πάλι διατείνονται ότι η προς Ανατολάς διεύρυνση αποτέλεσε ένα ιστορικό λάθος γιατί έγινε πρόωρα πριν προχωρήσει η Ένωση στην πολιτική της ενοποίηση, θεωρώντας ότι μια Ευρώπη των 27 κρατών-μελών με ανομοιογενή οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά θα αποτελέσει τροχοπέδη στην εδραίωση και παραπέρα ανάπτυξη των πολιτικών θεσμών.⁶⁸ Μένει λοιπόν να εξετάσουμε το ζήτημα αν η διεύρυνση και η εμβάθυνση μπορούν να συμβαδίσουν αρμονικά χωρίς να θέσουν σε κίνδυνο την ενοποιητική πορεία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, η διεύρυνση και η εμβάθυνση βρίσκονται σε κατάσταση εν δυνάμει σύγκρουσης. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η διεύρυνση προσδίδει στην ΕΕ ποικιλομορφία, όμως από την άλλη της στερεί τη συνοχή με αποτέλεσμα να καθίσταται πιο προβληματική η εφαρμογή

⁶⁶ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, ανακοίνωση αριθ. 2007/C 306/01, [www. Eur-lex.europa.eu](http://www.Eur-lex.europa.eu).

⁶⁷ Βλ. σχετική αρθρογραφία: Γιάννης Καρτάλης, «Η κόπωση», εφημ. *Το Βήμα*, 1 Οκτωβρίου, 2006 και Κωνσταντίνος Καλλέργης, «Κόπωση και απορροφητικότητα της ΕΕ», εφημ. *Η Καθημερινή*, 24-12-2006.

⁶⁸ Βλ. και σχετικό άρθρο του Νίκου Μουζέλη, «Το φιάσκο της διεύρυνσης», εφημ. *Το Βήμα*, 16 Οκτωβρίου 2005.

αποτελεσματικών διαδικασιών πολιτικής.⁶⁹ Από την άλλη η εμβάθυνση αυξάνει τα εμπόδια για τα νέα κράτη-μέλη καθιστώντας ολοένα και δυσκολότερη την εκπλήρωση των προϋποθέσεων του κοινοτικού κεκτημένου. Αυτό σημαίνει ότι η διεύρυνση, με έμφαση στην τελευταία, καθυστερεί την εμβάθυνση. Ωστόσο, το επιχείρημα αυτό δεν είναι απολύτως ορθό καθώς από τις εμπειρίες του παρελθόντος συμπεραίνει κανείς ότι η διεύρυνση και η εμβάθυνση όχι μόνο προχωρούν ταυτόχρονα, αλλά επιπλέον έχουν προωθήσει πραγματικά η μία την άλλη.⁷⁰ Οι προηγούμενοι γύροι διευρύνσεων δεν εμπόδισαν την ΕΕ να εξελίξει τις υπάρχουσες πολιτικές της και να υιοθετήσει καινούργιες. Αυτό που παρατηρείται γενικά είναι ότι πριν από κάθε γύρο ένταξης νέων χωρών έχουν προκύψει αναθεωρήσεις των Συνθηκών, σκοπός των οποίων ήταν εν μέρει τουλάχιστον η προώθηση της θεσμικής εμβάθυνσης της ΕΕ και της εμβάθυνσης των πολιτικών της εν γένει. Με την δεύτερη διεύρυνση το 1981, η ΕΕ ανέπτυξε περισσότερο την περιφερειακή της πολιτική, ενώ με την είσοδο της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στα μέσα της δεκαετίας του '80 τέθηκαν τα βασικά στοιχεία της ΕΕΠ. Επίσης η ΕΕ έθεσε χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση του προγράμματος της Κοινής Αγοράς. Πριν την τέταρτη διεύρυνση με τα πρώην μέλη της ΕΖΕΣ είχε προηγηθεί η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, που έθεσε τις βάσεις για την ΟΝΕ και επιπλέον καθιέρωσε τη λειτουργία της Ένωσης βάσει τριών πυλώνων. Τέλος, πριν από την ιστορική πέμπτη διεύρυνση τέθηκαν σε ισχύ δύο Συνθήκες, η Συνθήκη του Άμστερνταμ και η ισχύουσα Συνθήκη της Νίκαιας, ενώ πραγματοποιήθηκε το 2003 και η τελευταία αναθεώρηση της ΚΑΠ και των Διαρθρωτικών Ταμείων.⁷¹ Αν και η θέση σε ισχύ της Συνταγματικής Συνθήκης απέβη άκαρπη, παρ' όλα αυτά ο δημόσιος διάλογος που διεξήχθη γύρω από το μέλλον της Ευρώπης λίγο πριν την ένταξη των νέων χωρών, στάθηκε η αφορμή να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση πιο προσιτή στους πολίτες της, ενώ τα ζητήματα που αφορούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αποτελούν πλέον πρωταρχικής σημασίας θέματα στην ημερήσια πολιτική ατζέντα των ευρωπαϊκών κρατών.

Ωστόσο, η φύση της εμβάθυνσης με το πέρας των διευρύνσεων διαφοροποιήθηκε λίγο, υπό την έννοια ότι απέκτησε περισσότερο ευέλικτο χαρακτήρα. Έτσι, θεωρείται αποδεκτό σήμερα με βάση τις διατάξεις των Συνθηκών

⁶⁹ Neil Nugent, *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, op. cit., σσ. 668-669.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Βλ. σχετικά και F. Cameron, "Widening and Deepening", στο Fraser Cameron (επιμ.), *The Future of Europe: Integration and Enlargement*, New York, Routledge, 2004, σελ. 1.

του Άμστερνταμ και της Νίκαιας για την ενισχυμένη συνεργασία, να μη συμμετέχουν όλα τα κράτη στη θεσμική ανάπτυξη των πολιτικών της Ένωσης.⁷² Χαρακτηριστικά παραδείγματα της εφαρμογής της ευελιξίας (στη βιβλιογραφία συναντάται και ως διαφοροποιημένη ολοκλήρωση) είναι οι επιτυχείς περιπτώσεις θεσμών όπως η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος και η υπογραφή της Συνθήκης του Σένγκεν, στους οποίους δεν συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη. Αυτό συμβαίνει διότι δεν έχουν όλες οι χώρες της ΕΕ τις ίδιες προσδοκίες και την ίδια πολιτική βούληση να προχωρήσει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σε όλους τους τομείς. Είναι φυσικό άλλωστε με την ένταξη των κρατών της πρόσφατης διεύρυνσης, αυτές οι διαφοροποιήσεις να ενταθούν και να δημιουργηθούν περισσότερα σχήματα ενισχυμένης συνεργασίας.

Για πολλούς η έννοια των ενισχυμένων συνεργασιών ταυτίζεται με μια Ευρώπη δύο ή πολλών ταχυτήτων, μέσα στην οποία όσα κράτη-μέλη θέλουν και μπορούν, προχωρούν προς βαθύτερες μορφές ολοκλήρωσης, ενώ τα υπόλοιπα ακολουθούν μόλις αποκτήσουν την πολιτική βούληση ή όταν το επιτρέψουν οι συνθήκες.⁷³ Βέβαια, η άκριτη αποδοχή της διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης θα οδηγούσε σε ένα πολλαπλασιασμό των ειδικών καθεστώτων και εξαιρέσεων, ο οποίος θα αποδυνάμωνε ένα από τα θεμέλια της ολοκλήρωσης που είναι η κοινότητα δικαίου και η θεσμική ενότητα, δημιουργώντας μια Ευρώπη κατακερματισμένη σε πολλαπλούς σχηματισμούς.⁷⁴ Θα πρέπει επομένως ο ευρωπαίος νομοθέτης να είναι ιδιαίτερα προσεχτικός με την πρόβλεψη συγκεκριμένων περιπτώσεων, όπου θα μπορεί να εφαρμόζεται ο κανόνας της ευελιξίας. Εξάλλου, σύμφωνα με την αναθεωρημένη διάταξη του άρθρου 43 ΣΕΕ που θέτει τις αρχές της ενισχυμένης συνεργασίας, θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως ύστατη λύση, να συγκεντρώνει τουλάχιστον 8 μέλη, να σέβεται τις αρχές των Συνθηκών, να είναι ανοιχτή σε όλα τα κράτη-μέλη και γενικά να προάγει τη διαδικασία ολοκλήρωσης της Ένωσης.⁷⁵

⁷² Για το ζήτημα της ευελιξίας πρβλ. Α. Φατούρος, «Προβλήματα ευελιξίας», *Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Ειδικό Τεύχος, 2001, σελ. 506-529 και Κ. Στεφάνου, *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002, σελ. 82-114.

⁷³ Για το ζήτημα των ενισχυμένων συνεργασιών και της διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης βλ και Μιχ. Τσινισιζέλης, *Quo Vadis Europa?*, Σύγχρονες ακαδημαϊκές και επιστημονικές εκδόσεις, Αθήνα, 2001, σσ. 301 επ. και Π. Κ. Ιωακειμίδης, *Το μέλλον της Ευρώπης. Η προοπτική της Ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και η Ελλάδα*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2000, σσ. 57 επ. και Janis A. Emmanouilidis, "Differentiated Europe: Nine recommendations", *ELIAMEP Thesis 1*, April 2008, σσ. 1-6, διαθέσιμο στο: www.eliamep.gr/thesis.

⁷⁴ Κ. Στεφάνου, *op. cit.*, σελ. 91.

⁷⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ανακοίνωση αριθμού 2002/C 325/5 στο <http://eur-lex.europa.eu>.

Συνοψίζοντας, με την τελευταία διεύρυνση, η ανάγκη προσφυγής στις ενισχυμένες συνεργασίες ενδέχεται να καταστεί απαραίτητη, έτσι ώστε να μην είναι υποχρεωμένοι όλοι να προχωρούν με το ρυθμό των βραδύτερων. Οι αποφάσεις θα μπορούν να λαμβάνονται με μεγαλύτερη ευχέρεια, δεδομένου ότι πολλά κράτη θα μπορούν να προχωρούν χωρίς να εμποδίζονται από κάποια άλλα. Όμως η ενισχυμένη συνεργασία θα πρέπει να συνιστά μια βραχυπρόθεσμη εναλλακτική λύση, προκειμένου σε πρώτη φάση η διεύρυνση της ΕΕ να μην καθυστερεί το σύνολο των ευρωπαϊκών κρατών, ενώ σε δεύτερη φάση να καθιστά επιτακτική ανάγκη την συμμετοχή και των υπολοίπων κρατών. Μια Ευρώπη πάντως με δύο ή περισσότερα επίπεδα ολοκλήρωσης σίγουρα δεν είναι ένα απλό εγχείρημα, δεδομένων των πιθανών κινδύνων που εγκυμονεί. Είναι όμως μια αποδεκτή λύση για όσους δεν επιθυμούν να παραμείνει η Ευρώπη ένας οικονομικός γίγας χωρίς πολιτική ισχύ και χωρίς ουσιαστική συμμετοχή στο υπό διαμόρφωση παγκόσμιο σύστημα.

8. Η βραχεία ιστορία της πορείας της Σλοβενίας στην Ε.Ε

8.1 Εισαγωγικά

Η δεκαετία του 1990 βρίσκει τη Γιουγκοσλαβία σε μια καταστροφική οικονομική κατάσταση η πολιτική κρίση και τα άλυτα οικονομικά προβλήματα που επικρατούν στην περιοχή προκαλούν τη δυσaréσκεια του πληθυσμού που εντείνεται συνεχώς. Η συγκεκριμένη κατάσταση οδηγεί τις πολιτικές ηγεσίες της Σλοβενίας αλλά και της Κροατίας να διεκδικήσουν την ίδρυση ανεξάρτητων κρατών μέσα στο Γιουγκοσλαβικό έδαφος. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας είχε ήδη αρχίσει συνοδευόμενη μάλιστα από σφοδρούς εθνικιστικούς πολέμους που είχαν ως αποτέλεσμα την ίδρυση νέων εθνικών κρατών σε μια καινούργια πολιτικοοικονομική βάση. Η Σλοβενία ήταν ένα από τα καινούργια κράτη που προέκυψαν μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Μέχρι το 1918 η Σλοβενία άνηκε στη διπλή μοναρχία των Αψβούργων. Στη συνέχεια αποτέλεσε τμήμα του νεοϊδρυμένου βασιλείου της Γιουγκοσλαβίας, το

Νοέμβριο του 1945 ανακηρύχθηκε σε ομοσπονδιακή λαϊκή δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και το 1963 μετατράπηκε σε σοσιαλιστική ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Οι δεσμοί της όμως με την Γιουγκοσλαβία θα διακοπούν στις 25 Ιουνίου 1991, όταν οι διαπραγματεύσεις για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας που έλαβαν χώρα στο Βελιγράδι έφτασαν σε αδιέξοδο. Η Σλοβενία ανακηρύσσει την ανεξαρτησία της την ίδια ημέρα. Αμέσως μετά άρχισε η επέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού και ο πόλεμος στην Σλοβενία. Η επέμβαση του στρατού αποσκοπούσε στο να εμποδίσει βίαια την εφαρμογή της απόφασης του Σλοβενικού κοινοβουλίου, (οι βουλευτές του οποίου είχαν ψηφίσει με 193 ψήφους υπέρ και 5 αποχές την ανεξαρτησία της χώρας). Η μεσολάβηση της Ευρωπαϊκής κοινότητας από τη μια αλλά και η συνεννόηση του κράτους με το ομοσπονδιακό στρατό οδήγησε στη συμφωνία του Βροινίου στις 18 Ιουλίου 1991 είχε ως αποτέλεσμα το τέλος του πολέμου ανάμεσα στις δυο πλευρές. Η αποχώρηση του ομοσπονδιακού στρατού έγινε μέσα σε τρεις μήνες αφήνοντας τους Σλοβένους ένα δικό τους κράτος χωρίς ξένο στρατό. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας άρχισε να ισχύει από τις 7 Οκτωβρίου 1991 και η χώρα μεταβλήθηκε πολύ σύντομα σε κράτος με πολυκομματική δημοκρατία⁷⁶. Αυτό προέβλεπε και το νέο σύνταγμα της χώρας που ψηφίστηκε στο τέλος του ίδιου χρόνου και έχει σαφή προσανατολισμό τα δυτικά κοινοβουλευτικά συστήματα. Την ανεξάρτητη πλέον Σλοβενία θα αναγνωρίσει καταρχήν η Γερμανία στις 23 Δεκεμβρίου 1991 και ακολούθως η Ευρωπαϊκή κοινότητα η οποία θα συνάψει και διπλωματικές σχέσεις με τη χώρα στις 15 Ιανουαρίου 1992⁷⁷.

8.2 Η πορεία της Σλοβενίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Σλοβενία ήταν πάντα μέρος της γεωγραφικής περιοχής της Ευρώπης. Οι ιστορικοί παράγοντες, η γεωγραφική θέση, η πολιτισμική παράδοση και οι οικονομικοί δεσμοί με την Ευρώπη ήταν οι λόγοι που ουσιαστικά προδίκασαν τις Σλοβένικες φιλοδοξίες για ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. Μετά την ανεξαρτητοποίηση της (25 Ιουνίου 1991) η Σλοβενία επιδιώκει σταθερά να απαλλαγεί από το παρελθόν

⁷⁶ www.europa.com

⁷⁷ www.eliamep.gr

της ως τμήμα της ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας και ακολουθεί μια πορεία ταχείας προσεγγίσεως και ένταξης στις Ευρωπαϊκές δομές. Την πορεία αυτή προσέδωσαν αυξημένη αξιοπιστία και ταχύτητα οικονομικές της επιδόσεις, η ομαλή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, η κυβερνητική σταθερότητα η απουσία τριβών στις διεθνείς της σχέσης και γενικότερα η ιστορική της σύνδεση με την Ευρώπη. Ο θεμελιώδης στόχος της χώρας ήταν εξαρχής η είσοδος στην Ε.Ε. Το πρώτο αποφασιστικό βήμα έγινε το 1992 όταν η Σλοβενία υπέβαλε επισήμως αίτηση για σύναψη συμφωνίας σύνδεσης, με την Ε.Ε. Ακολούθησε μια περίοδος όπου η Σλοβενία έγινε αποδέκτης σημαντικής οικονομικής βοήθειας από την Ε.Ε μέσω προγραμμάτων ενίσχυσης τρίτων χωρών. Η συμφωνία σύνδεσης υπογράφει στις 10 Ιουλίου 1996. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή το 1997 στο έγγραφο της ατζέντα 2000 συνέταξε τη γνώμη για την εκπλήρωση των κριτηρίων προσχώρησης της χώρας στην Ε.Ε (κριτήρια της Κοπεγχάγης) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η χώρα πληρεί τα πολιτικά κριτήρια⁷⁸. Έκτοτε, η χώρα σημείωσε μεγάλη πρόοδο σε ότι αφορά την εδραίωση και την εμβάθυνση της σταθερότητας των θεσμών της, που εγγυώνται την δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων. Η χώρα είχε εκπληρώσει μεγάλο αριθμό βραχυπρόθεσμων προτεραιοτήτων της εταιρικής σχέσης για την προσχώρηση που αφορούν τα οικονομικά κριτήρια, την εσωτερική αγορά, τη γεωργία, τις μεταφορές το περιβάλλον, την απασχόληση, τις κοινωνικές υποθέσεις και την δικαιοσύνη. Σε ότι αφορά την ενίσχυση της διοικητικής και δικαστικής ικανότητας της οι περισσότερες υποθέσεις είχαν τηρηθεί. Η γενική άποψη της Ε.Ε ήταν ότι η Σλοβενία πληρεί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Μετά τη σύνοδο κορυφής στο Λουξεμβούργο στις 13 Δεκεμβρίου 1997 η Σλοβενία ήταν και επίσημα υποψήφια προς ένταξη χώρα. Οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρησή της στην Ε.Ε ξεκίνησε στις 31 Μαρτίου 1998 και ολοκληρώθηκαν δύο χρόνια αργότερα στις 13 Δεκεμβρίου 2000 όπου η Σλοβενία έγινε συνδεδεμένο μέλος της Ε.Ε. Μετά τις εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον Οκτώβριο του 2002 το Σλοβένικο κοινοβούλιο προκήρυξε δημοψήφισμα για την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε και το αποτέλεσμα του θα ήταν νομικά δεσμευτικό. Η έκβαση του δημοψηφίσματος ήταν συντριπτικά υπέρ της ένταξης (89,61%). Η ολοκλήρωση της συνθήκης προσχώρησης υλοποιήθηκε από τα κοινοβούλια των κρατών μελών. Η Ε.Ε παρείχε σημαντική βοήθεια στη χώρα για τις μεταρρυθμίσεις

⁷⁸ Διευρύνσεις 2004-2007 europa

και για την προετοιμασία η οποία θα την οδηγούσε στον Ευρωπαϊκό χώρο. Πιο συγκεκριμένα μέσω του προγράμματος PHARE που ήταν αρμόδιο για τη στήριξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης διέθεσε στην Σλοβενία 191.000.000εκ το 1989 199.000.000εκ το 1990 33,3.000.000εκ για το 2000, 28,5.000.000 για το 2001 και 41.000.000εκ για το 2002. Επίσης η Σλοβενία έλαβε βοήθεια και από το πρόγραμμα SAPRD (ειδικό ενταξιακό πρόγραμμα για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη) συνολικού ύψους 52,6.000.000εκ για τα έτη 2000-2001. Την 1^η Μαΐου 2004 η Σλοβενία μαζί με άλλα εννέα κράτη γίνονται μέλη της Ε.Ε⁷⁹.

8.3 Η πορεία της Σλοβενίας μετά το 2004

Η Σλοβενία είναι η χώρα των 2.000.000εκ κατοίκων που κατάφερε μέσα σε ένα μικρό χρονικό διάστημα μετά την ανεξαρτησία της να επιτύχει τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και των υποδομών της και το 2004 να γίνει μέλος της Ε.Ε. Η πορεία της ως κράτος μέλος της Ε.Ε χαρακτηρίζεται πολύ δυναμική και επιτυχημένη. Τα Μάρτιο του 2004 η Σλοβενία γίνεται η πρώτη μεταβατική χώρα που περνάει από την κατηγορία των δανειζόμενων στην κατηγορία των δανειστών. Η χώρα έγινε ένα μοντέλο οικονομικής επιτυχίας και σταθερότητας για την περιοχή με το υψηλότερο κατακεφαλήν ΑΕΠ στην Κεντρική Ευρώπη. Τον Ιανουάριο του 2007 γίνεται η πρώτη χώρα από την τελευταία διεύρυνση της Ένωσης που εισήλθε στη ζώνη του ευρώ (ONE). Στα τέλη Δεκεμβρίου του ίδιου έτους η Σλοβενία εισέρχεται στη ζώνη Σέγκεν καταργώντας τους ελέγχους στα σύνορα με την Ιταλία, Αυστρία και την Ουγγαρία. Άλλη μια πρωτοπορία της Σλοβενίας μετά την είσοδο της στους κόλπους της Ε.Ε ήταν η άσκηση της προεδρίας της Ένωσης το πρώτο εξάμηνο του 2008⁸⁰. Η Σλοβενία έχει αποδείξει ότι είναι ένα δυναμικό και επιτυχημένο κράτος μέλος συμβάλλοντας στην ενίσχυση της Ένωσης, στην διεθνή οικονομική και πολιτική σκηνή. Η Σλοβενία έχει άριστη υποδομή, ένα καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό και μια στραγική θέση ανάμεσα στο Βαλκάνια και τη

⁷⁹ www.europa.com

⁸⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Οι δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007-13*, COM (2004), 101, 10 Φεβρουαρίου 2004, www.eur-lex.europa.eu.

δυτική Ευρώπη. Παρά την οικονομική της επιτυχία οι ξένες επενδύσεις έχουν καθυστέρηση και οι φόροι παραμένουν υψηλοί. Επιπλέον οι ιδιωτικοποιήσεις είχαν καθυστέρηση από το 2002 και η οικονομία είχε ένα από τα υψηλότερα επίπεδα του κρατικού ελέγχου στην Ε.Ε. Το 2009 αποτέλεσε τη συρρίκνωση της οικονομίας μέσω της μείωσης των εξαγωγών και της βιομηχανικής παραγωγής. Η οικονομική συγκυρία όμως που υπέστη η χώρα άρχισε να ανακάμπτει από το δεύτερο τρίμηνο του 2010 δείχνοντας την δυνατότητα και της ευελιξία της Σλοβένικης οικονομίας.

Η πορεία της Σλοβενίας προς την Ε.Ε είχε κάποια πλεονεκτήματα σε σχέση με τις άλλες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αυτός συνέβαινε διότι η Σλοβενία διέθετε μια πολύ ισχυρή οικονομία της αγοράς και ήταν και οικονομικά πιο ανεπτυγμένη από τις άλλες χώρες. Η σταδιακή προσέγγιση έναντι των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας μετάβασης και προσχώρησης στην Ε.Ε είχε ως αποτέλεσμα την πολιτική και κοινωνική σταθερότητα σε όλη αυτή την περίοδο. Οι διαδικασίες ένταξης στο σύνολό τους ήταν ομαλές και επιτυχημένες. Επιπλέον οι όροι ένταξης της Σλοβενίας στην Ε.Ε έτυχαν θετικής υποδομής από την κοινή γνώμη. Γενικότερα η Σλοβενία ήταν μια από τις καλύτερα προετοιμασμένες χώρες και η μετάβαση από μια περιφερειακή σε μια εθνική οικονομία επιτεύχθηκε επιτυχώς.

9. Η βραχεία ιστορία της Λετονίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η Λετονία βίωσε πολλές δραστικές μεταμορφώσεις. Αυτές περιλαμβάνουν τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους το 1918, δύο συνεχόμενες καταλήψεις κατά τη διάρκεια του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου και την ανάκτηση της ανεξαρτησίας της το 1990. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 1990, η Λετονία βρίσκεται σε μια περίοδο μετάβασης. Το απολυταρχικό καθεστώς του παρελθόντος δίνει τη θέση του σε μια δημοκρατική κοινωνία κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών αλλαγών. Οι αλλαγές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την καθιέρωση των δημοκρατιών διαδικασιών, των διοικητικών μεταρρυθμίσεων, την απελευθέρωση της οικονομίας και την καθιέρωση

της ελεύθερης αγοράς. Πρωταρχικός στόχος της Λετονίας μετά την ανεξαρτησία της από την Ρωσία ήταν η έναρξη των διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε και η πλήρης ενσωμάτωση της χώρας σε αυτή. Η Λετονία επιθυμεί την Ευρωπαϊκή της πορεία όχι μόνο για γεωγραφικούς λόγους αλλά και γιατί με αυτό τον τρόπο θα εξασφαλίσει την ανεξαρτησία και το νεοϊδρυθέν δημοκρατικό της σύστημα.

Το πρώτο βήμα για την ενσωμάτωση της Λετονίας έγινε το 1993 όταν μετά από τις εκλογές που διεξήχθησαν οι τρεις από τις τέσσερις μεγάλες παρατάξεις αναγνώρισαν ότι η χώρα θα μπορούσε να διασφαλίσει την πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία της μόνο στο πλαίσιο συνεργασίας με την Ε.Ε. Οι σχέσεις Λετονίας και Ευρώπης αναπτύσσονται πολύ γοργά, όταν το 1995 μετά τις βουλευτικές εκλογές οι ηγέτες των έντεκα πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνταν στο κοινοβούλιο ενέκριναν την αίτηση της Λετονίας για ένταξη της Ε.Ε. Αυτό σήμαινε την αρχή του σημαντικού έργου για την εφαρμογή των απαραίτητων διαδικασιών και νομοθεσιών στο πλαίσιο της προσχώρησης. Η τήρηση και η εκπλήρωση των κριτηρίων προσχώρησης αποτελούν μονόδρομο για την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε. Η Λετονία λοιπόν έπρεπε να δημιουργήσει μια ευέλικτη και ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς, ένα αποτελεσματικό νομικό σύστημα και μια σταθερή οικονομική και μακροοικονομική κατάσταση. Επίσης, απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη της χώρας στην Ένωση είναι η εξάλειψη της αποξένωσης μεταξύ πολιτών και κράτους, η ένταξη των μειονοτήτων στην πολιτική οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας αλλά και η πολιτογράφηση των μη πολιτών. Επιπλέον η αύξηση του ΑΕΠ με σκοπό τη μεγαλύτερη ευημερία των κατοίκων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η υποστήριξη των υποβαθμισμένων περιοχών και η αποτελεσματικότητα στην εκπαίδευση την υγεία και την περίθαλψη είναι στόχοι που επίτευξη τους θα οδηγήσει τη χώρα πιο κοντά στην Ε.Ε. Η Λετονία έπρεπε να εφαρμόσει τις αρχές του κοινωνικού κατακτημένου σε όλα τα ζητήματα αν ήθελε να έχει μια Ευρωπαϊκή πορεία η οποία θα της εξασφάλιζε την ανεξαρτησία της και ένα δημοκρατικό καθεστώς.

9.1 Γνωμάτευση της Ευρωπαϊκής επιτροπής για την Λετονία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στη γνώμη που εξέφρασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 για την Λετονία συνεπέρανε ότι η χώρα πληρούσε τα πολιτικά κριτήρια. Έκτοτε η χώρα σημείωσε σημαντική πρόοδο στην περαιτέρω εδραίωση και εμβάθυνση της σταθερότητας των θεσμών της. Παρουσιάστηκαν όμως δύο πολύ σημαντικά προβλήματα κατά τη διάρκεια των διαδικασιών που ήταν ενάντια του κοινωνικού κεκτημένου και αυτά αφορούσαν τις διακρίσεις που διαπράττονταν σε βάρος της εθνικής Ρωσικής μειονότητας⁸¹.

Η αντίδραση της κυβέρνησης της Λετονίας στις συστάσεις που της έγιναν από την Ε.Ε ήταν να προωθήσει ένα πακέτο μέτρων το οποίο ικανοποιούσε μερικώς όμως τις απαιτήσεις της Ένωσης και του ΟΑΣΕ. Την 1^η Ιουνίου 1997 ο τότε Λετονός υπουργός εξωτερικών κάλεσε το κοινοβούλιο να ακολουθήσει τις προτάσεις του ΟΑΣΕ οι οποίες αφορούσαν την Ρωσόφωνη μειονότητα διαφορετικά η Λετονία θα κινδύνευε να χάσει την Ευρωπαϊκή της προοπτική. Πράγματι στο τέλος του ίδιου μήνα το κοινοβούλιο έκανε δεκτές όλες τις τροποποιήσεις που αφορούσαν το συγκεκριμένο θέμα. Οι ρυθμίσεις αφού εγκρίθηκαν στο κοινοβούλιο τέθηκαν σε λαϊκή κρίση και επιβεβαιώθηκαν με εθνικό δημοψήφισμα. Η σύνδεση μεταξύ της απόφασης που επρόκειτο να λυθεί και της Ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας ήταν ξεκάθαρη.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό πρόβλημα το οποίο δημιουργούσε προβλήματα στην Ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας ήταν η απόφαση της Λετονικής βουλής για την χρήση της επίσημης γλώσσας του κράτους όχι μόνο στο δημόσιο τομέα αλλά και στις ιδιωτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνταν στο Λετονικό έδαφος. Η αντίδραση της Ευρώπης και του ΟΑΣΕ ήταν άμεση. Ειδικός απεσταλμένος για θέματα εθνικών μειονοτήτων του ΟΑΣΕ προειδοποίησε ότι εάν περάσει ο νόμος με τη παρούσα του μορφή τότε λιγοστεύουν οι πιθανότητες ένταξης της Λετονίας στην Ε.Ε. Την ίδια ώρα και η Φιλανδική προεδρία απειλούσε ότι ο σχεδιαζόμενος νόμος για την επίσημη γλώσσα του κράτους μπορεί να θέσει εμπόδια για την ένταξη της Λετονίας στην

⁸¹ Διεύρυνση 2004-2007 Εταιρική σχέση για την προσχώρηση της Λετονίας www.europa.com

Ευρωπαϊκή κοινότητα. Τελικά ο Λετονός πρόεδρος δεν υπέγραψε τον νόμο, ζητώντας την αναθεώρηση του, προκειμένου να είναι σύμφωνος με τη νομοθεσία της Ε.Ε. Στις 9 Δεκεμβρίου 1999 η βουλή ενέκρινε τον αναθεωρημένο νόμο και μερικές μέρες αργότερα η Λετονία προσκλήθηκε να ξεκινήσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Ε.Ε.

Η Λετονία στη συνέχεια σημείωσε πρόοδο σε όλες της βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες που υπαγορεύει η εταιρική σχέση για την προσχώρηση. Η εταιρική σχέση για την προσχώρηση είχε ως στόχο να βοηθήσει τις αρχές της υποψήφιας χώρας στην προσπάθεια της ώστε να μπορέσει να εκπληρώσει τα κριτήρια της προσχώρησης. Περιέγραφε λεπτομερώς τις προτεραιότητες της ενταξιακής προετοιμασίας της χώρας, ιδίως σχετικά με την υιοθέτηση του κεκτημένου, και αποτελούσε τη βάση του προγραμματισμού της προενταξιακής βοήθειας μέσω κοινοτικών προγραμμάτων όπως το πρόγραμμα Phare. Μετά από μια σειρά αξιολογήσεων από το 2000 έως το 2003 η Λετονία υπογράφει τη συνθήκη προσχώρησης στις 16 Απριλίου του 2003 και την επίσημη ένταξη της χώρας στην Ε.Ε την 1^η Μαΐου 2004⁸². Η προσχώρηση της Λετονίας στην Ε.Ε σήμαινε την εκπλήρωση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας που είχαν ξεκινήσει από το 1995.

Μετά το 2004 ο ρυθμός ανάπτυξης της Λετονίας ήταν ταχύτατος καθιστώντας την από τις πιο αναπτυσσόμενες οικονομίες όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι από το 2005 έως το 2008 οι μισθοί στη χώρα διπλασιάστηκαν⁸³. Η Λετονία όμως άρχισε να παρουσιάζει έντονα οικονομικά προβλήματα μετά το 2008 με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσει μια βαθειά ύφεση. Το 2009 οι λιανικές πωλήσεις είχαν μειωθεί κατά 30% δημιουργώντας μια ασφυκτική κατάσταση σε συνδυασμό με την αύξηση της ανεργίας και την μείωση των μισθών. Τώρα η Λετονία υποχρεούται να προχωρήσει σε επώδυνες περικοπές στον οικονομικό της προϋπολογισμό ώστε να εκπληρωθούν οι όροι της συμφωνίας για την εκταμίευση της διεθνούς οικονομικής βοήθειας. Οι οικονομία της χώρας είναι η πιο αδύναμη της Ευρωζώνης. Διεθνείς αναλυτές εκτιμούν ότι η Λετονία βρίσκεται σε οικονομικές συμπληγάδες, καθώς οι περικοπές στον προϋπολογισμό αναμένεται να μειώσουν τα δημόσια έσοδα και την οικονομική δραστηριότητα. Η

⁸² Στεφάνου, Κ., *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002

⁸³ www.europa.com

αύξηση των εξαγωγών και η συνεχής ανάπτυξη είναι οι μόνοι τρόποι με τους οποίους η Λετονία θα μπορέσει να βγει από τη δυσβάστακτη οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα.

10. Η νέα στρατηγική για την διεύρυνση και η ικανότητα της ένωσης να δεχθεί νέα κράτη – μέλη.

Στην Σύνοδο Κορυφής της Κοπεγχάγης το 1993, όπου και διατυπώθηκαν τα κριτήρια προσχώρησης, διατυπώθηκε και το εξής: «Η ικανότητα της Ένωσης να απορροφήσει νέα μέλη χωρίς να επιβραδυνθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αποτελεί ένα άλλο σημαντικό θέμα που αφορά τόσο την Ένωση όσο και τις υποψήφιες χώρες». Με αυτή την διατύπωση, τίθεται άλλο ένα κριτήριο, που αυτή την φορά δεν αφορά το υποψήφιο προς ένταξη κράτος, αλλά την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση, την ικανότητά της δηλαδή να δέχεται νέα κράτη.

Ο προβληματισμός δημιουργήθηκε με το Τουρκικό αίτημα για ένταξη. Τίθεται έτσι το ερώτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σε θέση να δεχτεί στους κόλπους της αυτή την μεγάλη χώρα (που όπως αναφέραμε και προηγουμένως είναι πολλά τα κριτήρια που δεν πληροί) χωρίς να διακινδυνεύει την λειτουργικότητά της, ακόμη και την ίδια της την ύπαρξη. Μήπως η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ασχοληθεί με τα εσωθεσμικά της προβλήματα έτσι ώστε να υπάρχει αποτελεσματική λειτουργία, πριν προχωρήσει με την ένταξη π.χ. της Κροατίας και μελλοντικά της Αλβανίας;

Η Ευρωπαϊκή οικογένεια αποτελείται πλέον από 27 κράτη – μέλη, έχει ξεκινήσει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Τουρκία και την Κροατία και έχει χαρακτηρίσει ως δυνάμει υποψήφιες χώρες την Αλβανία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Σερβία – Μαυροβούνιο και ως υποψήφιο κράτος την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Στην Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης το 2003 και με ελληνική πρωτοβουλία, θεσπίστηκε υπέρ των χωρών αυτών ο «Μηχανισμός

Προενταξιακής Βοήθειας»⁸⁴, όπου τα κράτη-μέλη της Ένωσης διαβεβαίωσαν ότι η διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης θα αποτελούσε το συνολικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή πορεία των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων μέχρι την μελλοντική τους ένταξη⁸⁵.

Τον Μάρτιο του 2006 στο Salzburg η ΕΕ επανέλαβε την δέσμευσή της, σύμφωνα με την οποία το μέλλον των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων βρίσκεται στους κόλπους της ΕΕ και κάλεσε τις χώρες να αναλάβουν εντατικά την διαδικασία της περιφερειακής συνεργασίας, η οποία παραμένει ουσιαστική για την μακρόχρονη σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και συμφιλίωση στα Δυτικά Βαλκάνια.

Τον Νοέμβριο του 2006, η Επιτροπή της ΕΕ με ανακοίνωσή της προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέθεσε την στρατηγική της διεύρυνσης 2006-2007 και μια ειδική έκθεση για την «ικανότητα της ΕΕ να εντάξει νέα – μέλη». Πιο συγκεκριμένα, στην έκθεση αναφερόταν: «Η Ένωση πρέπει να διαβεβαιώσει ότι μπορεί να διατηρήσει την ικανότητά της να λειτουργεί προς το συμφέρον των σημερινών και των μελλοντικών της πολιτών. Η αυστηρή διαχείριση της ενταξιακής διαδικασίας θα συνεχιστεί ενώ η Ένωση ετοιμάζεται, σε εσωτερικό επίπεδο για νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις⁸⁶»

Χαρακτηριστικά η έκθεση αναφέρεται:

- Στις **εσωτερικές θεσμικές ρυθμίσεις**, έτσι ώστε να μπορεί η Ένωση να λειτουργεί καλύτερα και αποτελεσματικά. Η αναφορά γίνεται όχι μόνο στο μέγεθος και τον τρόπο λειτουργίας των οργάνων, όπως η Επιτροπή, το μέγεθος της οποίας κρίνεται αρκετά μεγάλο και επικίνδυνο, αλλά ακόμη και την χρήση των γλωσσών που έφτασαν τις 22 επίσημες γλώσσες. Είναι λοιπόν δυνατό να ενταχθεί ένα κράτος σε αυτήν την οικογένεια χωρίς να είναι βέβαιο αν μπορεί να λειτουργεί αποτελεσματικά
- **Η ικανότητα να υλοποιεί πολιτικές**, να μπορεί δηλαδή η ένωση, όσο διευρύνεται, να αναπτύσσει κοινές πολιτικές σε όλους τους τομείς όπως η πολιτική της συνοχής, η αγροτική πολιτική, η περιβαλλοντική προστασία, οι εξωτερικές σχέσεις .
- **Προϋπολογισμός**, η ικανότητα δηλαδή να συνεχίσει τη βιώσιμη χρηματοδότηση των πολιτών της.

⁸⁴ Κανονισμός 1085/2006

⁸⁵ Το προβλεφθέν ποσό για το διάστημα 2007-2013 ανέρχεται σε 11.468 εκατ. ευρώ

⁸⁶ ΚΟΜ (2006) 649 final σελ. 18

Η έκθεση της Επιτροπής δεν έμεινε χωρίς συνέχεια. Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο στη σύνοδο κορυφής στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2006 υιοθέτησε το εξής: Η στρατηγική της διεύρυνσης που στηρίζεται στην εμπέδωση, την εκπλήρωση προϋποθέσεων και την επικοινωνία, με συνδυασμό προς την ικανότητα της Ε.Ε να ενσωματώσει νέα μέλη, σχηματίζει τη βάση για μια νέα ομοφωνία όσον αφορά τη διεύρυνση. Ο ρυθμός των διευρύνσεων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την ικανότητα της Ένωσης να απορροφά νέα κράτη. Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να παρουσιάσει αξιολογήσεις αντίκτυπου για τους βασικούς τομείς πολιτικής όσον αφορά την αίτηση προσχώρησης μιας χώρας. Καθώς η Ένωση διευρύνεται, η επιτυχής Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση απαιτεί να λειτουργούν αποτελεσματικά τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε, οι ενωσιακές πολιτικές να αναπτύσσονται περαιτέρω και να χρηματοδοτούνται με βιώσιμο τρόπο.

Από την μια λοιπόν θα πρέπει να υπάρξει αυστηριοποίηση των κριτηρίων όσον αφορά το υποψήφιο κράτος και από την άλλη, όσον αφορά την ίδια την Ένωση, θα πρέπει να είναι ικανή να απορροφήσει νέα κράτη, θεωρούμενο ως απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορεί να ενταχθεί το μέλος (το οποίο έχει ήδη ξεκινήσει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις και πληροί τα κριτήρια για την ένταξη).

Είναι αναμενόμενο να δημιουργούνται τέτοιου είδους ερωτήματα. Από την στιγμή που το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της ΕΕ σχεδιάστηκε πριν πενήντα περίπου χρόνια και αφορούσε 6 ομοιογενή κράτη της Κεντρικής Ευρώπης, είναι λογικό να δημιουργεί σήμερα αμφιβολίες αποτελεσματικής λειτουργίας αλλά και αμφισβητήσεις σχετικά με την επιβίωση της Ένωσης.

Η αλήθεια είναι ότι διακρίνεται μια «κόπωση» από μεριάς της Ένωσης να προχωρά με την ίδια ορμή τις διαδικασίες της διεύρυνσης, και αυτό γιατί η κατάσταση σήμερα είναι πολύ διαφορετική. Στα κράτη – μέλη συγκαταλέγονται σήμερα και πλούσια αλλά και φτωχά κράτη, άλλα με βιομηχανική και άλλα με γεωργική παραγωγή, άλλα μεγάλα και άλλα μικρά. Πρέπει λοιπόν να γίνει κάτι που θα λύσει το πρόβλημα της αποτελεσματικής λειτουργίας της ένωσης με 30 και περισσότερα κράτη – μέλη.

11. Οι νέες υποψήφιες χώρες.

11.1 ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

Κροατία

Τουρκία

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

ΚΡΟΑΤΙΑ

Η Κροατία αποτελεί μια θετική εξέλιξη στην περιοχή των δυτικών Βαλκανίων ορίστηκε υποψήφια για ένταξη χώρα με απόφαση του Ευρωπαϊκού συμβουλίου των Βρυξελλών στις 18 Ιουνίου 2004 ύστερα από τη θετική γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην αίτηση που είχε καταθέσει η Κροατία στις 21 Φεβρουαρίου 2003. Τον Οκτώβριο 2005 η Κροατία ξεκίνησε ενταξιακές διαπραγματεύσεις για την είσοδο της στην Ε.Ε⁸⁷.

Τον Νοέμβριο του 2005, ο επίτροπος διευρύνσεων Olli Rehn παρουσιάζοντας τη νέα στρατηγική διεύρυνσης της Ε.Ε, επισήμανε ότι η Κροατία πληρεί τα πολιτική κριτήρια αλλά υπήρχαν μια σειρά ζητημάτων τα οποία η χώρα έπρεπε να προσαρμόσει σε Ευρωπαϊκές επιταγές. Τα ζητήματα αυτά αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στη δικαιοσύνη και τη δημόσια διοίκηση, την καταπολέμηση της διαφθοράς αλλά και την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των προσφύγων. Σε ότι αφορά τώρα τα οικονομικά κριτήρια, η Κροατία είναι μια λειτουργική οικονομία της αγοράς και αναμένεται να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης.

Η σημαντικότητα της Κροατίας για την Ε.Ε έγκειται στο γεγονός ότι η Ένωση θα εισέλθει στην ιδιαίτερης προσοχής ζώνη των δυτικών Βαλκανίων όπου η

⁸⁷ Ευρωπαϊκές εξελίξεις τεύχος 62, Ενημερωτικό Δελτίο, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Ενοποίησης, ΕΚΕΜ-ΕΕΕΠ, Αθήνα 2010

Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αντιμετωπίζει διάφορους φραγμούς από ξεπερασμένες αντιλήψεις αναφορικά με την περιφερειακή ανάπτυξη και τα λεγόμενα εθνικά κράτη. Τέλος η εξέλιξις για τη χώρα είναι πολύ ενθαρρυντικές καθώς πήρε το πράσινο φώς για την ένταξη της για την Ε.Ε. Με την ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων ανοίγει ο δρόμος για να γίνει η Κροατία το εικοστό όγδοο μέλος της Ε.Ε με ενδεχόμενη ημερομηνία την 1^η Ιουνίου 2013⁸⁸. Το σημαντικό αυτό βήμα της Κροατίας αποτελεί μήνυμα για τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης ότι η διεύρυνση λειτουργεί και ότι οι διαθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις χώρες ανταμείβονται.

ΤΟΥΡΚΙΑ

Η σημερινή Τουρκία αποτελεί, ίσως, την πιο ιδιόμορφη προς ένταξη χώρα στην ιστορία των διευρύνσεων της Ε.Ε. Οι σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή κοινότητα εξελίσσονται μέσα στο πλαίσιο της συμφωνίας σύνδεσης η οποία ονομάστηκε συμφωνία της άγκυρας και ενεργοποιήθηκε της 1^η Δεκεμβρίου 1964. Η σχετική συμφωνία είχε ως βασικό στόχο τη βαθμιαία πραγματοποίηση της τελωνιακής ένωσης και περιελάμβανε τους όρους για την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και πολιτών μεταξύ της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Η αρμονική αυτή κατάσταση θα αλλάξει το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 όπου οι σχέσεις Ευρωπαϊκής κοινότητας και Τουρκίας περνάει σε μια περίοδο κρίσης η οποία οφείλεται σε πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Η κυριότερη πολιτική αιτία ήταν η εισβολή στην Κύπρο (1974) αλλά και οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην Τουρκία λόγω της πετρελαϊκής κρίσης το 1977. Η κρίση αυτή στις σχέσεις των δύο πλευρών εξομαλύνθηκε με την υπογραφή συμφωνίας τελωνιακής ένωσης στις 6 Μαρτίου 1995. Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο επικύρωσε την συμφωνία αυτή στις αρχές Δεκεμβρίου της ίδιας χρονιάς και η ισχύ της ξεκίνησε την 1 Ιανουαρίου 1996, σημειώνοντας έτσι ένα σημαντικό βήμα προς την εναρμόνιση της Τουρκίας με το κοινωνικό κεκτημένο όσον αφορά την εμπορική και τελωνιακή νομοθεσία⁸⁹.

⁸⁸ www.europa.com

⁸⁹ Βασίλης Νότης, « Η Τουρκία σήμερα », Επιμ Θάνος Βερεμής, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995

Ακόμη μια άσχημη στιγμή για το μέλλον της Τουρκίας στην Ε.Ε ήταν η σύνοδος κορυφής στο Λουξεμβούργο στις 16 Ιουλίου 1997 όπου η Τουρκία δεν συμπεριλήφθηκε στη λίστα των 11 χωρών η οποίες προβλεπόταν να ενταθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα στην Ε.Ε. Η φράση κλειδί ήταν ότι στην Τουρκία δεν υφίστανται όλες οι πολιτικές και οικονομικές προϋποθέσεις οι οποίες θα επέτρεπαν να εξεταστεί το ενδεχόμενο διαπραγματεύσεων προσχώρησης. Οι αποφάσεις του 1997 επηρεάστηκαν από πολλούς παράγοντες από τους οποίους οι πιο σημαντικοί είναι πρώτον η πολιτική στάση της Γερμανίας η οποία έδειχνε να ανησυχεί για τις πολιτικές συνέπειες στο εσωτερικό της και δεύτερον οι ίδιες οι Τουρκικές εξελίξεις με την άνοδο των Ισλαμιστών στην εξουσία. Μετά τα τελευταία γεγονότα η Τουρκική υποψηφιότητα δεν φαινόταν να έχει προχωρήσει πολύ μακρύτερα από το σημείο που ήταν πριν από την υπογραφή της συμφωνίας σύνδεσης το 1964⁹⁰. Ωστόσο η κατάσταση αυτή θα αλλάξει όταν στη σύνοδο κορυφής που έλαβε χώρα στο Ελσίνκι στις 10 Δεκεμβρίου 1999 η Τουρκία γίνεται υποψήφιο κράτος και προορίζεται να προσχωρήσει στην Ε.Ε με βάση τα ίδια κριτήρια για τα οποία ίσχυαν για τα υπόλοιπα κράτη. Με τις αποφάσεις του συμβουλίου κορυφής του Ελσίνκι άνοιξε η διαδικασία εξευρωπαϊσμού της Τουρκίας. Έτσι μετά το Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι υιοθετήθηκε για την Τουρκία μια προενταξιακή στρατηγική, που είχε ως κύριο στόχο να προωθήσει ένα συνεκτικό πρόγραμμα προετοιμασίας της χώρας για την προσχώρηση, να συγκεντρώσει τις διάφορες μορφές χρηματοδοτικής βοήθειας που παρέχει η Ε.Ε και να εξοικειώσει την Τουρκία με τις διαδικασίες και τις πολιτικές της Ε.Ε μέσω της δυνατότητας συμμετοχής της χώρας σε διάφορα κοινοτικά προγράμματα.

Τόσο στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Λάακεν (Δεκέμβριος 2001) και της Κοπεγχάγης (Δεκέμβριος 2002) όσο και στα επόμενα που ακολούθησαν ενθαρρύνεται η προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε και υπογραμμίζεται ότι η Τουρκία θα πρέπει να βελτιώσει την κατάσταση της όσο αφορά την ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων αλλά και την ενίσχυση της δημοκρατίας. Έτσι το Ευρωπαϊκό συμβούλιο των Βρυξελλών το Δεκέμβριο του 2004 αφού είχε πιστή για την εκπλήρωση των πολιτικών κριτηρίων της Κοπεγχάγης από την Τουρκία αποφασίζει την έναρξη των διαπραγματεύσεων για την ένταξη και

⁹⁰ Θάνος Βερεμής, Θάνος Ντόκος, «Η σύγχρονη Τουρκία, Κοινωνία, Οικονομία και Εξωτερική Πολιτική», Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, εκδόσεις Παπαζήση, 2002,

ορίζει ως ημερομηνία την 3^η Οκτωβρίου 2005⁹¹. Έτσι η Τουρκία από το 2005 θεωρείται πλέον προς ένταξη χώρα στην Ε.Ε. Παρόλο που υπογράφηκε και επισήμως αναθεωρημένη εταιρική σχέση της Τουρκίας, η προοπτική της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή οικογένεια δημιουργεί όλο και μεγαλύτερες αντιδράσεις. Στην διαδρομή ένταξης της χώρας στην ΕΕ παρουσιάζονται ορισμένα δυσεπίλυτα προβλήματα αναφορικά με τη στάση της απέναντι σε ένα κράτος-μέλος, την Κύπρο, καθώς και με την δομή του σύγχρονου τουρκικού κράτους, συμπεριλαμβανομένου του πολιτικού ρόλου των στρατιωτικών. Πέρα όμως από την τήρηση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που πολλοί εκφράζουν επιφυλάξεις για την ένταξή της. Ιδιαίτερα τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσον είναι προς όφελος της ΕΕ να δεχθεί στους κόλπους της μια ισλαμική χώρα, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας ανήκει γεωγραφικά στην Ασία. Πολλοί αναρωτιούνται αν η ένταξη της Τουρκίας δεν θα καταργήσει κάθε πιθανότητα να βασιστεί η ΕΕ σε ένα αίσθημα κοινής ταυτότητας και τέλος, μια άλλη πηγή ανησυχιών αφορά την μεγάλη έκταση του γεωργικού της τομέα και τον μεγάλο πληθυσμό της. Ο συνδυασμός όλων αυτών των ζητημάτων δημιουργεί αυτό το αρνητικό κλίμα ως προς την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε.

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Η Ευρωπαϊκή πορεία της FYROM άρχισε επισήμως στις 9 Νοεμβρίου του 2005 όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε την έκθεση προόδου των υποψηφίων προς ένταξη χωρών καθώς και των εν δυνάμει υποψηφίων χωρών.

Όσον αφορά τα πολιτικά κριτήρια, η ΠΓΔΜ ακολουθεί πορεία συμμόρφωσης. Οι δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργούν και είναι σταθεροί, γεγονός που εγγυάται γενικώς τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Σημειώθηκε πρόοδος στην εφαρμογή της στρατηγικής για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος, που αποτελεί βασική προτεραιότητα της ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης, καθώς και η

⁹¹ Δήλωση του Λάακεν για το μέλλον της ΕΕ, Συμπεράσματα της προεδρίας του Συμβουλίου, 2001

εφαρμογή του νέου νομικού και θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς άρχισε να έχει τα πρώτα αποτελέσματα.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η προστασία των μειονοτήτων έχουν βελτιωθεί, σημαντική είναι η πρόοδος στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών, των εργαζομένων, ενώ περιορισμένη παραμένει η πρόοδος στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων, στον τομέα της φορολογίας, της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής και της κοινωνικής πολιτικής και πολιτικής της απασχόλησης⁹².

11.2 ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

Αλβανία

Κοσσυφοπέδιο

Σερβία και Μαυροβούνιο

Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Αλβανία

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της Αλβανίας αποτελεί βασική εθνική προτεραιότητα. Οι διπλωματικές σχέσεις της Αλβανίας με την ΕΕ ξεκίνησαν το 1991, όπου και σήμανε το τέλος του ολοκληρωτικού καθεστώτος και την ένταξη της χώρας προ την δημοκρατία.

Όσον αφορά τα πολιτικά κριτήρια, η Αλβανία σημείωσε πρόοδο στον τομέα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Εξακολούθησε να διαδραματίζει θετικό ρόλο στη διατήρηση της σταθερότητας στην περιοχή. Εντούτοις, πρέπει να αναπτυχθούν η δημοκρατική παιδεία και ειδικότερα ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ των μερών προκειμένου το πολιτικό σύστημα να λειτουργεί αποτελεσματικά και με διαφάνεια.

⁹² Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στρατηγική για την διεύρυνση και κυριότερες προκλήσεις για την περίοδο 2007-2008, Βρυξέλλες, 6/11/2007

Σημειώθηκε πρόοδος σε σχέση με τα δικαιώματα του ανθρώπου και την προστασία των μειονοτήτων. Η Αλβανία κατήργησε τη θανατική ποινή σε όλες τις περιπτώσεις.

Η οικονομία της Αλβανίας εξακολουθεί να σημειώνει ισχυρή ανάκαμψη. Η γενική μακροοικονομική σταθερότητα διατηρήθηκε, αλλά τα εξωτερικά ελλείμματα διογκώθηκαν κυρίως λόγω της κρίσης στον ενεργειακό τομέα.

Μπορούμε τέλος να προσθέσουμε την πρόοδο της χώρας όσον αφορά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, στον τομέα της πολιτικής απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής, σε τομεακές πολιτικές, στον τομέα του ανταγωνισμού, της εσωτερικής αγοράς, καθώς και στην ελευθερία της έκφρασης (που αποτελεί βασική προτεραιότητα της ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης), ενώ γενικότερα απαιτείται βελτίωση στο τομέα του περιβάλλοντος, της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας όπως και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.

ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Όσον αφορά τα πολιτικά κριτήρια το Κοσσυφοπέδιο σημείωσε πρόοδο στην υλοποίηση ορισμένων βασικών προτεραιοτήτων της εταιρικής σχέσης. Σχετικά με τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου, η γενική σταθερότητα διατηρήθηκε παρά τις καθυστερήσεις της διαδικασίας διευθέτησης του καθεστώτος και ορισμένα επεισόδια.

Η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης βελτιώθηκε. Η κυβέρνηση είχε εγκρίνει ένα σχέδιο δράσης για την μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης. Η οικονομική ανάπτυξη του Κοσσυφοπεδίου παρακωλύεται από τις πολιτικές αβεβαιότητες την ανεπάρκεια του κράτους δικαίου τη περιορισμένη παραγωγική ικανότητα και τις ασθενείς υποδομές. Η πολύ υψηλή ανεργία αποτελεί μόνιμη πηγή ανησυχιών.

Τέλος μικρή ήταν η πρόοδος στον τομέα του περιβάλλοντος στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας και των μέσων ενημέρωσης στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, ενώ εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό πρόβλημα η καταπολέμηση των οργανωμένων εγκλημάτων

Βοσνία – Ερζεγοβίνη:

Στον τομέα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου σημειώθηκε ελάχιστη πρόοδος. Το σύστημα διακυβέρνησης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης απαιτεί ακόμη σημαντική διεθνή παρουσία.

Όσον αφορά το δικαστικό σύστημα, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη σημείωσε πρόοδο μειώνοντας την εξάρτησή της από τη διεθνή κοινότητα με την αντικατάσταση των διεθνών δικαστών και εισαγγελέων από τοπικούς.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη σημείωσε ελάχιστη πρόοδο στην καταπολέμηση της διαφθοράς, η οποία είναι εκτεταμένη και αποτελεί σοβαρό πρόβλημα καθώς και σε ό, τι αφορά τα δικαιώματα του ανθρώπου και την προστασία των μειονοτήτων.

Η οικονομία της εξακολουθεί να σημειώνει ισχυρή ανάκαμψη. Διατηρήθηκε γενικά η μακροοικονομική σταθερότητα, παρόλο που αυτή είναι ακόμη επισφαλής. Η διατήρηση πολύ υψηλού ποσοστού ανεργίας αποτελεί μόνιμη πηγή ανησυχιών.

Δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος όσον αφορά την ευθυγράμμιση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τις κοινωνικές πολιτικές αλλά και σε ό, τι αφορά τις τομεακές πολιτικές δεν μπορεί να καταγραφεί καμία σημαντική εξέλιξη στον τομέα της βιομηχανίας και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ).

Ελάχιστη τέλος ήταν η πρόοδος της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της εμπορίας ανθρώπων, που παραμένουν ανησυχητικά. Η εφαρμογή της στρατηγικής για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος ήταν ανεπαρκής.

Σερβία – Μαυροβούνιο:

Πρόοδο η Σερβία έχει σημειώσει σε συγκεκριμένους τομείς, όπως είναι η υποδομή της δημόσιας διοίκησης καθώς και η οικονομία της, ενώ περιορισμένη είναι η ανάπτυξη της στον τομέα της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας.

Οι γενικές συνθήκες όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της προστασίας των μειονοτήτων βελτιώθηκαν και η Σερβία έχει τηρήσει σε μεγάλο βαθμό τις υποχρεώσεις της. Εδώ έρχεται να συμπληρώσει την συγκεκριμένη πρόοδο και η σύλληψη του πρώην ηγέτη των Σερβοβόσνιων Ράντοβαν Κάρατζιτς ανοίγοντας έτσι πιο εύκολα το δρόμο για την Σερβία προς την Ευρωπαϊκή οικογένεια. Η σύλληψη του Κάρατζιτς χαροποίησε τους εκπροσώπους της ΕΕ, των Ηνωμένων Πολιτειών και των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίοι το χαρακτήρισαν ως ένα πολύ σημαντικό γεγονός για το ευρωπαϊκό μέλλον της Σερβίας. Ο αρμόδιος για θέματα εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ Χαβιέ Σολάνα είπε ότι τώρα ο εισαγγελέας του Δικαστηρίου της Χάγης θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι το Βελιγράδι συνεργάζεται πλήρως. Τέλος ο Ευρωπαίος Επίτροπος Όλι Ρεν είπε ότι η σύλληψη «αποτελεί γεγονός κλειδί για την πορεία της Σερβίας προς την ΕΕ».

Από την άλλη το Μαυροβούνιο σημείωσε κάποια πρόοδο στην εκπλήρωση των βασικών προτεραιοτήτων της ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης, αλλά δεν έχουν ακόμη επιτευχθεί σημαντικά αποτελέσματα, ιδίως σε σχέση με τη διοικητική υποδομή και την καταπολέμηση της διαφθοράς⁹³. Πρόοδος επίσης παρουσιάστηκε στο δικαστικό σύστημα, στον τομέα της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου καθώς και στην οικονομία, ενώ ελάχιστη είναι η πρόοδος στον τομέα της γεωργίας, τις τομεακές πολιτικές, τον τομέα της ενέργειας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

⁹³ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στρατηγική για την διεύρυνση και κυριότερες προκλήσεις για την περίοδο 2007-2008, Βρυξέλλες, 6/11/2007.

12. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πολιτική της διεύρυνσης αποτελεί αναμφισβήτητα ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και της χάραξης του μέλλοντος της Ευρώπης. Η δημοκρατία, η πολιτική και οικονομική σταθερότητα η ειρήνη, η ανάπτυξη, είναι κάποιοι από τους στόχους που έχει φέρει σε πέρας με επιτυχία.

Από το 1973 έως σήμερα η Ε.Ε διευρύνθηκε έξι φορές υποδεχόμενη εικοσιένα νέες χώρες, αναπτύσσοντας σύγχρονος τη νέα αγορά, δημιουργώντας το χώρο του Schengen με την ελεύθερη διάβαση των συνόρων, υιοθετώντας το ευρώ και θέτοντας σε εφαρμογή ένα πλήθος άλλο νέων πολιτικών. Η Ε.Ε αριθμεί πλέον είκοσι επτά κράτη μέλη. Η προς το νότο διευρύνσεις βοήθησαν στην εγκαθίδρυση της δημοκρατίας και στην ενίσχυση της πολιτικής σταθερότητας. Παραπλήσιος ήταν και ο στόχος που επιτεύχθηκε με τις διευρύνσεις προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η ειρήνη και η πολιτική σταθερότητα ήταν δύο από τους κυριότερους στόχους στην ευρύτερη περιοχή της Ευρωπαϊκής ηπείρου και αυτό επιτεύχθηκε μέσω της διαδικασίας των διευρύνσεων. Από την άλλη πλευρά η διεύρυνση ενίσχυσε και την οικονομική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής ηπείρου και έδωσε νέα ώθηση στην ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής οικονομίας στο σύνολό της. Μέσω μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής με κύριο στόχο την προενταξιακή βοήθεια προς τις υποψήφιας χώρες βοήθησε αρχικά στην θεσμική ενδυνάμωση των χωρών αυτών, καθώς και στην ένταξη τους στην οικονομία της αγοράς μέσω μιας διαδικασίας ιδιωτικοποίησης, φιλελευθερισμού και προώθησης των οικονομικών κανόνων της αγοράς και του κράτος δικαίου. Παρόλα αυτά υπήρχαν ακόμα αρκετές προκλήσεις οι οποίες ήρθαν στο φώς μετά τη διαδικασία των διευρύνσεων και τις οποίες η Ε.Ε καλείτε να αντιμετωπίσει τα προσεχή χρόνια. Στις προκλήσεις αυτές συγκαταλέγονται η οικονομική και κοινωνική συνοχή, ο ευαίσθητος τομέας της γεωργίας, οι περιφερειακές ανισότητες η ανεργία, και ο κοινωνικός προϋπολογισμός. Η δυνατότητα της Ε.Ε να λειτουργήσει αποτελεσματικά ανταποκρινόμενη σε ανησυχίες των πολιτών της μπορεί άλλα και πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω όχι όμως σταματώντας τη διεύρυνση. Η απάντηση στο ερώτημα που τίθεται ειδικά μετά τις τελευταίες διευρύνσεις δηλαδή αν μπορεί και αν πρέπει η ένωση να προχωρήσει σε

περεταίρω διεύρυνση είναι ότι η Ε.Ε μπορεί να συνεχίσει να διευρύνεται και να εμβαθύνετε μέσω του προσωπικού χειρισμού της διαδικασίας προσχώρησης και παράλληλα με τις εσωτερικές μεταρρυθμίσεις των θεσμικών οργάνων και των πολιτικών της.

Συνοψίζοντας η Ε.Ε μέσα από τη διαδικασία των συνεχών διευρύνσεων εμβάθυνε πολλές από τις πτυχές των τομέων δράσης της. Έχοντας πλέον τη γνώση τόσο σημαντικών αλλά και ιστορικά μεγαλειωδών διευρύνσεων η Ε.Ε μπορεί να διαχειριστεί και τις φιλοδοξίες των ενδυμάμη μελών, προσβλέποντας σε μια Ευρώπη ακόμα μεγαλύτερη, σε μια Ευρώπη οικονομικά και πολιτικά ισχυρότερη που θα διαδραματίζει ενεργότερο ρόλο στο παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι.

13. Ημερομηνίες-κλειδιά στην ιστορία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

9 Μαΐου

Ο Ρομπέρ Σουμάν, ο γάλλος υπουργός εξωτερικών, εκφωνεί έναν σημαντικό λόγο στον οποίο περιέχονται προτάσεις που βασίζονται στις ιδέες του Ζαν Μονέ. Προτείνει να τεθούν οι πηγές άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας υπό κοινό έλεγχο στο πλαίσιο μιας νέας οργάνωσης στην οποία θα μπορούν να συμμετάσχουν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Επειδή η ημερομηνία αυτή θεωρείται η ημερομηνία γέννησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η 9η Μαΐου γιορτάζεται πλέον κάθε χρόνο ως η «Ημέρα της Ευρώπης».

1951 18 Απριλίου

Στο Παρίσι, έξι χώρες —Βέλγιο, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες— υπογράφουν την ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Τίθεται σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952 για ένα διάστημα 50 ετών.

1955 1–2 Ιουνίου

Σε συνεδρίασή τους στη Μεσίνα, οι υπουργοί εξωτερικών των έξι κρατών αποφασίζουν την επέκταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας.

1957 25 Μαρτίου

Στη Ρώμη, οι έξι χώρες υπογράφουν τις συνθήκες για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ). Οι συνθήκες αυτές τίθενται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958.

1960 4 Ιανουαρίου

Με προτροπή του Ηνωμένου Βασιλείου, με τη σύμβαση της Στοκχόλμης ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), στην οποία συμμετέχουν και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ.

1963 20 Ιουλίου

Στην πόλη Γιαουντέ υπογράφεται συμφωνία σύνδεσης ανάμεσα στην ΕΟΚ και 18 κράτη της Αφρικής.

1965 8 Απριλίου

Υπογράφεται μια συνθήκη με την οποία συγχωνεύονται τα εκτελεστικά όργανα των τριών Κοινοτήτων (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και Ευρατόμ) και δημιουργούνται ένα ενιαίο Συμβούλιο και μια ενιαία Επιτροπή. Η συνθήκη αυτή τίθεται σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1967.

1966 29 Ιανουαρίου

Ο «συμβιβασμός του Λουξεμβούργου». Μετά από μια πολιτική κρίση, η Γαλλία συμφωνεί να λάβει ξανά μέρος στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου υπό τον όρο ότι θα διατηρείται η αρχή της ομοφωνίας όταν θα διακυβεύονται «εθνικά θέματα ζωτικής σημασίας».

1968 1 Ιουλίου

Καταργούνται πλήρως οι δασμοί για τα βιομηχανικά προϊόντα ανάμεσα στα κράτη μέλη 18 μήνες νωρίτερα από το αναμενόμενο και θεσπίζεται κοινό εξωτερικό δασμολόγιο.

1969 1–2 Δεκεμβρίου

Στη σύνοδο κορυφής της Χάγης οι πολιτικοί ηγέτες της ΕΟΚ αποφασίζουν να προωθήσουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ανοίγοντας το δρόμο για την πρώτη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1970 22 Απριλίου

Στο Λουξεμβούργο υπογράφεται μια συνθήκη η οποία επιτρέπει στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες να χρηματοδοτούνται από «ίδιους πόρους» και δίνει περισσότερες ελεγκτικές εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1972 22 Ιανουαρίου

Υπογράφονται στις Βρυξέλλες οι συνθήκες προσχώρησης της Δανίας, της Ιρλανδίας, της Νορβηγίας και του Ηνωμένου Βασιλείου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

1973 1 Ιανουαρίου

Η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο προσχωρούν στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, αυξάνοντας τα μέλη της ΕΟΚ σε εννέα. Η Νορβηγία παραμένει εκτός μετά από δημοψήφισμα στο οποίο η πλειοψηφία των πολιτών ψήφισε κατά της ένταξης.

1974 9–10 Δεκεμβρίου

Στη σύνοδο κορυφής στο Παρίσι οι πολιτικοί ηγέτες των εννέα κρατών μελών αποφασίζουν να συνεδριάζουν τρεις φορές το χρόνο υπό τη μορφή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Δίνουν επίσης το πράσινο φως για τη διενέργεια άμεσων εκλογών για Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και συμφωνούν να ιδρύσουν το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

1975 28 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται στην πόλη Λομέ μια σύμβαση (Λομέ Ι) ανάμεσα στην ΕΟΚ και 46 κράτη της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ).

22 Ιουλίου

Υπογράφεται μια συνθήκη η οποία παραχωρεί περισσότερες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επί του προϋπολογισμού και με την οποία ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. Τίθεται σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1977.

1979 7-10 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι πρώτες άμεσες εκλογές για την ανάδειξη των 410 μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

1981 1 Ιανουαρίου

Η Ελλάδα γίνεται το δέκατο μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

1984 14-17 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι δεύτερες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1985 7 Ιανουαρίου

Ο Ζακ Ντελόρ αναλαμβάνει πρόεδρος της Επιτροπής (1985–1995).

14 Ιουνίου

Υπογράφεται η Συμφωνία του Σένγκεν σκοπός της οποίας είναι η κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα των χωρών που είναι μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

1986 1 Ιανουαρίου

Η Ισπανία και η Πορτογαλία προσχωρούν στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες αυξάνοντας τα μέλη της ΕΟΚ σε δώδεκα.

17 και 28 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται σε Λουξεμβούργο και Χάγη η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Τίθεται σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987.

1989 15 και 18 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι τρίτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

9 Νοεμβρίου

Πτώση του Τείχους του Βερολίνου.

1990 3 Οκτωβρίου

Επανένωση της Γερμανίας.

1991–10 Δεκεμβρίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχτ εγκρίνει τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και θέτει τις βάσεις για μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, στενότερη συνεργασία σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων και

δημιουργία μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης που θα περιλαμβάνει έναενιαίο νόμισμα.

1992 7 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται στο Μάαστριχτ η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τίθεται σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993.

1993 1 Ιανουαρίου

Δημιουργία της ενιαίας αγοράς.

1994 9 και 12 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι τέταρτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1995 1 Ιανουαρίου

Η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία προσχωρούν στην ΕΕ, τα μέλη της οποίας αυξάνονται σε 15. Η Νορβηγία παραμένει εκτός ύστερα από δημοψήφισμα στο οποίο η πλειοψηφία των πολιτών ψήφισε κατά της ένταξης.

23 Ιανουαρίου

Αναλαμβάνει καθήκοντα η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή με πρόεδρο τον Ζακ Σαντέρ (1995-99).

27–28 Νοεμβρίου

Η Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη της Βαρκελόνης δημιουργεί εταιρική σχέση ανάμεσα στην ΕΕ και τις χώρες της νότιας ακτής της Μεσογείου.

1997 2 Οκτωβρίου

Υπογράφεται η συνθήκη του Άμστερνταμ. Τίθεται σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999.

1998 30 Μαρτίου

Αρχίζει η διαδικασία προσχώρησης των νέων υποψήφιων χωρών. Η Κύπρος, η Μάλτα και 10 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θα συμμετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία.

1999 1 Ιανουαρίου

Έναρξη του τρίτου σταδίου της ONE: 11 χώρες της ΕΕ υποδέχονται το ευρώ, το οποίο εισάγεται στις χρηματαγορές και αντικαθιστά τα εθνικά νομίσματα σε συναλλαγές που δεν περιλαμβάνουν μετρητά. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αναλαμβάνει την ευθύνη για τη νομισματική πολιτική της ΕΕ. Η Ελλάδα θα ακολουθήσει το 2001.

10 και 13 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι πέμπτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

15 Σεπτεμβρίου

Αναλαμβάνει καθήκοντα η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή με πρόεδρο τον Ρομάνο Πρόντι (1999-2004).

15–16 Οκτωβρίου

Η σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Τάμπερε αποφασίζει να καταστήσει την ΕΕ χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

2000 23–24 Μαρτίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας καθορίζει μια νέα στρατηγική για την αύξηση της απασχόλησης στην ΕΕ, τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής σε μια Ευρώπη που βασίζεται στη γνώση.

7–8 Δεκεμβρίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας καταλήγει σε απόφαση σχετικά με το κείμενο μιας νέας συνθήκης που τροποποιεί το σύστημα λήψης αποφάσεων στην ΕΕ προκειμένου η Ένωση να είναι έτοιμη για τη διεύρυνση. Οι πρόεδροι του

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διακηρύττουν επίσημα το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2001 26 Φεβρουαρίου

Υπογράφεται η συνθήκη της Νίκαιας. Τίθεται σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003.

14–15 Δεκεμβρίου

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν. Εγκρίνεται η διακήρυξη για το μέλλον της ΕΕ. Ανοίγει το δρόμο για την επόμενη μεγάλη μεταρρύθμιση της ΕΕ και για τη δημιουργία μιας συνέλευσης που θα καταρτίσει το ευρωπαϊκό σύνταγμα.

2002 1 Ιανουαρίου

Τίθενται σε κυκλοφορία χαρτονομίσματα και κέρματα του ευρώ στη ζώνη των δώδεκα κρατών μελών.

13 Δεκεμβρίου

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης αποφασίζει ότι οι 10 υποψήφιες χώρες (Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λεττονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία) μπορούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004.

2003 10 Ιουλίου

Η συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης ολοκληρώνει τις εργασίες της για το σχέδιο του ευρωπαϊκού συντάγματος.

4 Οκτωβρίου

Έναρξη διακυβερνητικής διάσκεψης υπεύθυνης για τη σύνταξη της συνταγματικής συνθήκης.

2004 1 Μαΐου

Η Κύπρος, η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λεττονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Σλοβενία προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

10 και 13 Ιουνίου

Λαμβάνουν χώρα οι έκτες άμεσες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

29 Οκτωβρίου

Το ευρωπαϊκό σύνταγμα υπογράφεται στη Ρώμη (υποβάλλεται σε επικύρωση από τα κράτη μέλη).

22 Νοεμβρίου

Αναλαμβάνει καθήκοντα η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή με πρόεδρο τον Χοσέ Μανουέλ Μπαρόζο.

2005 29 Μαΐου και 1 Ιουνίου Οι γάλλοι ψηφοφόροι απορρίπτουν το σύνταγμα με δημοψήφισμα τρεις μέρες αργότερα το απορρίπτουν και οι ολλανδοί ψηφοφόροι.

3 Οκτωβρίου

Έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία και την Κροατία.

2007 1 Ιανουαρίου

Η Βουλγαρία και η Ρουμανία προσχωρούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Σλοβενία υποδέχεται το ευρώ.

2008 Ιανουαρίου

Η Σλοβενία είναι από τις ΧΚΑΕ που αναλαμβάνει την προεδρία της Ε.Ε

14. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ιωακειμίδης, Π. Κ., *Η νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα: Κύπρος, Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Προβλήματα, Συνέπειες, Στρατηγική*, Αθήνα, Εκδόσεις Σίδερης, 1996.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ., *Το μέλλον της Ευρώπης. Η προοπτική της Ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και η Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρης, 2000.
- Λάβδας, Κ., *Δημιουργία και εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2002.
- Καλλέργης, Κ., «Κόπωση και απορροφητικότητα της ΕΕ», εφημ. *Η Καθημερινή*, 24-12-2006.
- Καρτάλης, Κ., «Η κόπωση», εφημ. *Το Βήμα*, 1 Οκτωβρίου, 2006.
- Nugent, N., *Πολιτική και Διακυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, (επιμ.) Μ. Μενδρινού, Αθήνα, Σαββάλας, 2003.
- Στεργίου, Α., «Η γερμανική πολιτική στην Ανατολική Ευρώπη. Μια γεωπολιτική ανάλυση», *Φιλελεύθερη Έκφραση*, (Χειμώνας 2007-2008).
- Στεφάνου, Κ., *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002.
- Τσινισιζέλης, Μ., *Quo Vadis Europa?*, Σύγχρονες ακαδημαϊκές και επιστημονικές εκδόσεις, Αθήνα, 2001.
- Φατούρος, Α., «Προβλήματα ευελιξίας», *Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Ειδικό Τεύχος, 2001.
- Χριστοδουλίδης, Θ., «Η ιστορική διαδρομή της ευρωπαϊκής ενοποίησης», στο Κ. Στεφάνου, Αρ. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης, (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τομος α'*, Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρη, 2001.

- Χρυσοχόου, Δ., *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2003.
- Λευκή Βίβλος για τη διακυβέρνηση, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες [com(2001)] τελικό
- Μούσης Ν: *Ευρωπαϊκή Ένωση-δίκαιο-οικονομία-πολιτική*, 12^η έκδοση, Παπαζήσης, Αθήνα 2008
- Ξενάκης Δ, Τσινισιζέλης Μ: *Παγκόσμια Ευρώπη; Η διεθνής διάσταση της ΕΕ*, Σιδέρης, Αθήνα 2006
- Παπαδημητρίου Γ, Καρισιδάκης Γ, Παπανικολάου Κ., «Η Συνέλευση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002.
- Σμιτ Χέλμουτ, «Η αυτοδυναμία της Ευρώπης, προοπτικές για τον 21ο αιώνα», εκδόσεις Παπαζήση, 2003.
- Παπαδάκης Ν: *Η κρίση και οι κρίσεις. Το διακύβευμα της διακυβέρνησης στην ΕΕ στην «εποχή της κρίσης»*, Κοινωνικό Κέντρο τεύχος 4, Αθήνα 2009
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Στρατηγική για τη διεύρυνση και κυριότερες προκλήσεις για την περίοδο 2007-2008*, Βρυξέλλες, 6.11.2007

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Nugent, N., “The EU and the 10+2 Enlargement Round: Opportunities and Challenges”, στο N. Nugent (επιμ.), *European Union Enlargement*, New York, Palgrave Macmillan, 2004.
- Piedrafita, S. - Torreblanca, J. “The three logics of EU Enlargement: Interests Identities and Arguments”, *Politique Europeenne*, τόμ. 15, 2005.

- Sakwa, R. & Stevens, A., *Contemporary Europe*, New York, Palgrave Macmillan, 2006.
- Schimmelfennig, F. & Sedelmeier, U., “Theorizing EU enlargement: Research Focus, Hypotheses and the State of Research”, *Journal of European Public Policy*, τομ. 9, τχ. 4, 2002.
- Schimmelfennig, F., “ The double puzzle of enlargement: Liberal norms, rhetorical action and the decision to expand to the East”, *Arena Working Papers*, WP, τχ. 15, 1999
- Scott, A., “The political economy of Enlargement”, στο Fraser Cameron (επιμ.), *The Future of Europe, Integration and Enlargement*, New York, Routledge, 2004.
- Wallden, S., *Greece and EU Enlargement towards Central and Eastern Europe*, Research Papers No 35, EKEM, 1995.
- European Commission, “Agenda 2000 – For a stronger and Wider Union”, *Bulletin of the European Union*, supplement 5/97 and supplements 6-15/97 for the Opinions on the 10 Candidates States, (1997).
- Grabbe, H., “What the new member states bring into the European Union”, στο: N. Nugent (επιμ.), *European Union Enlargement*, New York, Palgrave Macmillan, 2004.
- «European Union Politics», edited by Michelle Cini, Oxford University Press, 2004.
- «The dynamics of European Integration, negotiating the fifth enlargement», 2006.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- www.europa.eu.int

- [http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Berlin Embassy.](http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Berlin%20Embassy)
- www.in.gr
- www.e-logos.gr
- www.wikipedia.gr